

อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมไทย ในวันนี้ ปี พ.ศ. 2565

UPDATING THAI CRIMINAL JUSTICE 2022

สำนักงานกิจการยุติธรรม

อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมไทยในวันนี้ ปี พ.ศ. 2565

Updating Thai Criminal Justice 2022

โดย

สำนักงานกิจการยุติธรรม

รายงาน อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมไทยในวันนี้ ปี พ.ศ. 2565
Updating Thai Criminal Justice 2022

คณะที่ปรึกษา

พันตำรวจโท พงษ์ธร ธัญญสิริ	ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม
นายชัยวัฒน์ ร่วงเล็ก	รองผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม
นายชาติรี จันทร์เพ็ญ	รองผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม

ผู้วิเคราะห์และเรียบเรียง

รองศาสตราจารย์พันตำรวจตรี ชวนัสต์ เจนการ
นางสาวปรรณพัชร ศิริโรจนสิทธิ์
นายอรรถสิทธิ์ เรืองศิลป์

ผู้จัดทำโดย

ศูนย์พยากรณ์สถานการณ์อาชญากรรมแห่งชาติ
กลุ่มพัฒนาข้อมูลกระบวนการยุติธรรม
สำนักงานกิจการยุติธรรม ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษาฯ
อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 9 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง
เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

สารบัญ

บทสรุปผู้บริหาร	i
บทที่ 1 ภาพรวมและสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงของกระบวนการยุติธรรมไทย	1
บทที่ 2 การขับเคลื่อนนโยบายตัวชี้วัดกระบวนการยุติธรรม	25
บทที่ 3 การคาดการณ์และพยากรณ์อาชญากรรมในอนาคต	43
บทที่ 4 กระบวนการไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาท	53
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	57

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบสถิติการรับแจ้งคดีอาญาของตำรวจระหว่างปี พ.ศ. 2564 กับ พ.ศ. 2565	5
ตารางที่ 2 ผลการศึกษาตัวชี้วัดประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญา	27

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่ 1 สถิติคดีอาญาจากสารบบคดีอาญาดำรง พ.ศ. 2545 - 2565.....	4
แผนภาพที่ 2 สัดส่วนการรับแจ้งคดีอาญาดำรง พ.ศ. 2557-2563.....	8
แผนภาพที่ 3 เปรียบเทียบคดีอาญาเสพติดให้โทษกับคดีทั้งหมดในกระบวนการยุติธรรม	9
แผนภาพที่ 4 ผลการรายงานดัชนีนิติธรรม (Rule of Law Index) ปี ค.ศ. 2022 ของประเทศไทย	25
แผนภาพที่ 5 รายงานดัชนีนิติธรรม (Rule of Law Index) ปี ค.ศ. 2022 เปรียบเทียบกับประเทศอื่นในภูมิภาค	26
แผนภาพที่ 6 ผลการรายงานตัวชี้วัดประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.....	35
แผนภาพที่ 7 การออกแบบการทดลองเพื่อสร้างโมเดลพยากรณ์.....	50
แผนภาพที่ 8 การใช้โมเดลพยากรณ์เพื่อวิเคราะห์โอกาสการเกิดอาชญากรรม	50
แผนภาพที่ 9 หน้าจอสำหรับอินพุต (Input) ข้อมูล.....	51
แผนภาพที่ 10 การแสดงผลข้อมูลโอกาสการเกิดอาชญากรรมในพื้นที่.....	51
แผนภาพที่ 11 เปรียบเทียบจำนวนข้อพิพาทและคดีความที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยฯ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 -2565.....	54
แผนภาพที่ 12 ทศนคดีและความพึงพอใจต่อการเข้าถึงและการให้บริการของกระบวนการไกล่เกลี่ยฯ รับข้อพิพาท ทั้งทางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 - 2565	56

บทสรุปผู้บริหาร

รายงานอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมไทยในวันนี้ ปี พ.ศ. 2565 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลกระบวนการยุติธรรมและอาชญากรรมในภาพรวม ซึ่งรวบรวมข้อมูลและข้อค้นพบที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์อาชญากรรมที่สำคัญของประเทศไทยในปีที่ผ่านมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นถึงเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์อาชญากรรมและการปรับตัวของกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นผลมาจากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและความพยายามขับเคลื่อนนโยบายสำคัญต่าง ๆ ทั้งนี้ เนื้อหาในรายงานฉบับนี้ซึ่งประกอบด้วย ภาพรวมสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงของกระบวนการยุติธรรมไทย การขับเคลื่อนนโยบายตัวชี้วัดกระบวนการยุติธรรม การคาดการณ์และพยากรณ์อาชญากรรมในอนาคต และกระบวนการใกล้เคียงและระงับข้อพิพาท และข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย เชิงวิชาการ และเชิงปฏิบัติ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำเอาข้อมูลไปใช้ในการพัฒนานโยบายกระบวนการยุติธรรม นำไปศึกษาเพิ่มเติมในเชิงวิชาการ รวมถึงการพัฒนากระบวนการงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมในภาพรวม

ในช่วงปีที่ผ่านมากระบวนการยุติธรรมไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในหลายประเด็น ทั้งขับเคลื่อนนโยบายสำคัญและปรับปรุงแก้ไขกฎหมายด้านกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ การที่สังคมเข้าสู่สภาวะหลังการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ซึ่งส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ลักษณะการเกิดอาชญากรรม และอาชญากรรมออนไลน์ที่เพิ่มจำนวนขึ้นหลายเท่าตัว

จากการวิเคราะห์สถิติการรับแจ้งคดีอาญาของตำรวจ พบว่า สถิติอาชญากรรมในกลุ่มความผิดต่อชีวิต ร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ และความผิดฉ้อโกงหลอกลวงเริ่มมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีการพัฒนาระบบการรับแจ้งความออนไลน์ ซึ่งมีระบบติดตามตรวจสอบการรับแจ้งความ และผลการดำเนินการติดตามคดีให้ผู้เสียหาย จึงทำให้มีการรับคดีเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงบวกต่อการกำหนดนโยบายในการควบคุมอาชญากรรมในอนาคต

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบสถิติการรับแจ้งคดีอาญาของตำรวจระหว่างปี พ.ศ. 2564 กับ พ.ศ. 2565

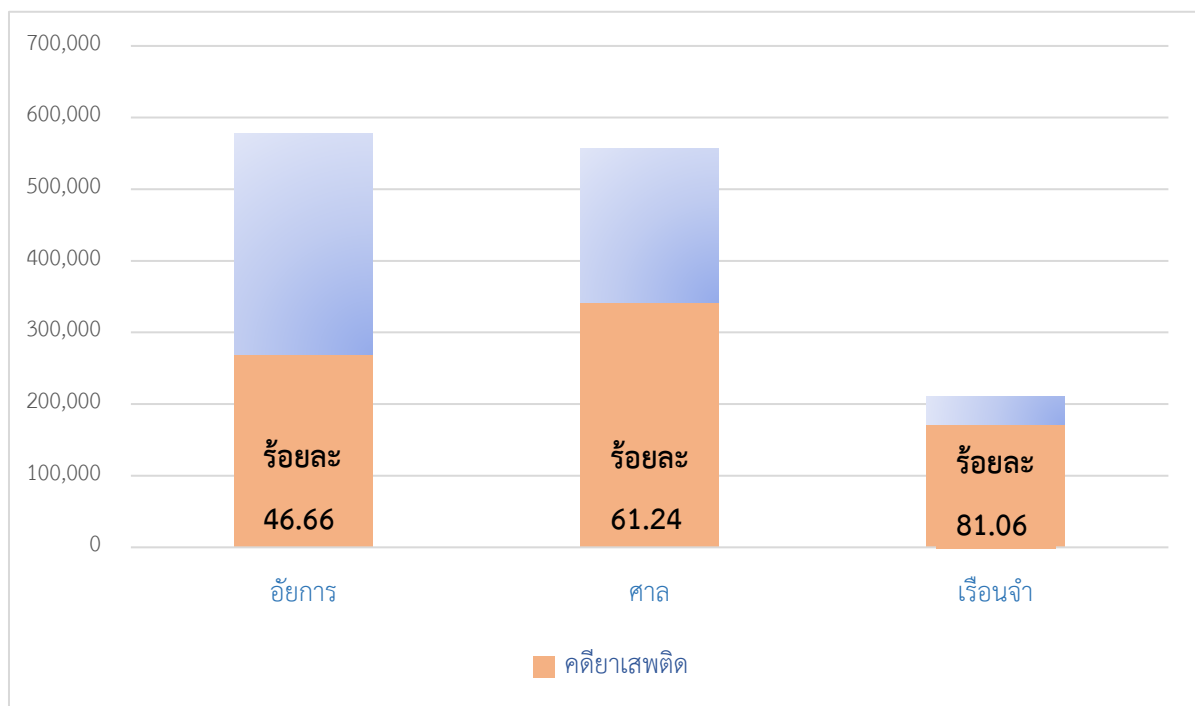
ประเภทความผิด	2564	2565	เพิ่ม/ลด	ร้อยละ
ชีวิต ร่างกาย และเพศ	15,582	18,073	2,491	15.99%
ประทุษร้ายต่อทรัพย์	52,331	57,226	4,895	9.35%
อาชญากรรมพิเศษ	17,430	30,557	13,127	75.31%
ความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย	568,630	728,044	159,414	28.03%
รวม 4 กลุ่ม	653,973	833,900	179,927	27.51%

ที่มา : รายงานสถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม (White Paper on Crime and Justice) สำนักงานกิจการยุติธรรม

ทั้งนี้ ในปี พ.ศ. 2565 สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้มีการพัฒนาระบบการแจ้งความโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถแจ้งความผ่านระบบออนไลน์ผ่านทางเว็บไซต์ www.thaipoliceonline.com ซึ่งส่งผลให้จำนวนคดีรับแจ้งเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะคดีที่สามารถแจ้งความออนไลน์ได้ เช่น คดีความผิดฉ้อโกง ที่กระทำความผิดผ่านคอมพิวเตอร์ 10,143 คดี และในความผิดพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ที่เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2564 กว่า 2.9 เท่า รวมถึงในส่วนอาชญากรรมกรณีรัฐเป็นผู้เสียหาย ซึ่งมีการรับแจ้งคดีการพนันเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 59.88 ดังนั้น การพัฒนาระบบการรับแจ้งความออนไลน์จึงเป็นการดำเนินการที่ส่งผลเชิงบวกต่อการป้องกันอาชญากรรม แม้ว่าในทางสถิติแล้วจำนวนอาชญากรรมจะเพิ่มสูงขึ้น แต่เมื่อพิจารณาในด้านอื่น ๆ เช่น ระบบการตรวจสอบติดตามคดีที่มีประสิทธิภาพ การอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน สถิติอาชญากรรมที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริง และการนำคดีเข้าสู่ระบบเพิ่มมากขึ้น ประชาชนย่อมมีความเชื่อมั่นต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มากยิ่งขึ้น รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลที่สะท้อนสถานการณ์อาชญากรรมที่แท้จริงไปพัฒนานโยบายได้อย่างเหมาะสมกว่าที่ผ่านมา

ในภาพรวมพบว่าจำนวนคดียาเสพติดให้โทษยังคงเป็นคดีอันดับหนึ่ง แต่คดีหลอกลวงฉ้อโกงและอาชญากรรมทางเทคโนโลยีเพิ่มสูงขึ้นอย่างมากและมีแนวโน้มสูงกว่าคดียาเสพติดในอนาคตอันใกล้ โดยจากสถิติการรับแจ้งคดีอาญาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติระหว่างปี พ.ศ. 2557 - 2563 พบว่า คดียาเสพติดให้โทษเป็นคดีที่มีการรับแจ้งมากที่สุดโดยมีจำนวนเฉลี่ย 400,000 คดีต่อปี หรือคิดเป็นร้อยละ 44 โดยประมาณ และเป็นคดีที่มีการรับแจ้งสูงสุดมาโดยตลอดอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาสถิติคดียาเสพติดในชั้นอัยการชั้นศาล และชั้นบังคับโทษ พบว่าคดียาเสพติดให้โทษมีจำนวนมากที่สุดเช่นกัน

แผนภาพที่ 1 เปรียบเทียบคดียาเสพติดให้โทษกับคดีทั้งหมดในกระบวนการยุติธรรม ปี พ.ศ. 2565

อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่มีระบบการรับแจ้งความคดีออนไลน์สำหรับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีระหว่างวันที่ 1 มีนาคม 2565 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2566 มีการรับแจ้งคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีสูงถึง 209,059 คดี โดยเพิ่มขึ้นเกินกว่าครึ่งหนึ่งของคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่รับแจ้งทั้งหมด และยังพบว่ามี การจับกุมคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีเพิ่มสูงขึ้นมากอย่างเห็นได้ชัดถึง 7,894 คดี ผู้ต้องหา 8,845 คน¹ เช่นเดียวกับข้อมูลจากรายงานการสำรวจสถิติอาชญากรรมภาคประชาชนปี พ.ศ. 2565 ซึ่งกลุ่มตัวอย่างประชาชนทั่วไปในพื้นที่แทบทุกคนให้ข้อมูลว่าเคยถูกกลุ่มอาชญากรหลอกลวงทางโทรศัพท์ หรือถูกส่งข้อความหลอกลวงให้กดลิงค์ (Link) ผ่านข้อความทางโทรศัพท์ ได้รับการติดต่อส่งข้อความหลอกลวงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) หรือพบการโฆษณาขายสินค้าหลอกลวง โดยกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวพบการหลอกลวงฉ้อโกงในลักษณะดังกล่าวคนละหลายครั้งในรอบปี แสดงให้เห็นว่าการหลอกลวงฉ้อโกงเป็นภัยอาชญากรรมที่มีผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้างและประชาชนทุกคนมีโอกาสตกเป็นเหยื่อแทบทั้งสิ้น

สถานการณ์และบริบทความเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม

ทั้งนี้ ในปี พ.ศ. 2565 แม้ว่าประเทศไทยเริ่มเข้าสู่ภาวะหลังการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 แต่ผลกระทบจากการแพร่ระบาดยังคงส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างมาก โดยได้มีการสรุปความเปลี่ยนแปลงด้านอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมที่หน่วยงานควรเตรียมพร้อมรับมือ และปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมไว้หลายประการ ดังนี้

ขณะแพร่ระบาดของโควิด-19	หลังการแพร่ระบาดของโควิด-19
1. แนวโน้มของอาชญากรรม	
- อาชญากรรมแบบเผชิญหน้าและความผิดพื้นฐาน (Street Crime) ลดน้อยลง แต่เปลี่ยนไปเป็นการกระทำผิดผ่านช่องทางออนไลน์เพิ่มมากขึ้น - ความผิดอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์เพิ่มสูงขึ้นอย่างก้าวกระโดด ทั้งจากข้อมูลทางสถิติและการสำรวจความรู้ของประชาชน โดยอาชญากรรมที่เพิ่มขึ้นมีทั้งอาชญากรรมประสงค์ต่อทรัพย์ (เช่น หลอกลวงฉ้อโกง เรียกค่าไถ่ข้อมูล ขยายข้อมูลส่วนบุคคล ล่วงละเมิดทางเพศทางช่องทางออนไลน์ และค้าขาย	- อาชญากรรมที่เกิดขึ้นในระหว่างการแพร่ระบาดของโควิด-19 ยังคงมีความรุนแรงและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น และช่องทางก่ออาชญากรรมที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือก่ออาชญากรรม ในช่วงการแพร่ระบาดกลายเป็นที่นิยมของอาชญากรเพิ่มมากขึ้น การใช้เทคโนโลยีกลายเป็นวิถีชีวิตใหม่ของสังคมทำให้ประชาชนมีโอกาสตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมมากขึ้น - อาชญากรรมแบบเผชิญหน้าและความผิดพื้นฐาน (Street Crime) บางประเภท เริ่มกลับมาสูงขึ้นตามเดิม

¹ สถิติการปราบปรามการจับกุมคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ระหว่าง 22 ธ.ค. 63 – 30 ก.ย. 65 โดยแบ่งเป็นการจับกุมคดีการพนันออนไลน์ 688 คดี ผู้ต้องหา 1,189 คน คดีหลอกลวงออนไลน์ด้านการเงิน 612 คดี ผู้ต้องหา 708 คน ล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กและสตรี 158 คดี ผู้ต้องหา 193 คน หลอกลวงซื้อขายสินค้าออนไลน์ 453 คดี ผู้ต้องหา 474 คน และคดีตามพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ 504 คดี ผู้ต้องหา 504 คน

ขณะแพร่ระบาดของโควิด-19	หลังการแพร่ระบาดของโควิด-19
สื่อลามกอนาจาร) และคดีอาชญากรรมที่ไม่ประสงค์ต่อทรัพย์ (เช่น การ ข่มเหงรังแกทางออนไลน์ (Bullying) และการหมิ่นประมาทบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ เป็นต้น) ● กลุ่มองค์กรอาชญากรรมหันมาใช้ช่องทางตลาดออนไลน์ จัดจำหน่ายสิ่งผิดกฎหมายผ่านบริการขนส่งพัสดุภัณฑ์ (เช่น ยาเสพติด สินค้าละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา สินค้าด้อยคุณภาพ) หรือใช้ช่องทางออนไลน์เป็นเครื่องมือกระทำความผิด (เช่น เว็บไซต์พนัน) หรือใช้ช่องทางออนไลน์ในการล่อลวงเหยื่อ (เช่น ล่อลวงหรือหลอกลวงไปทำงานต่างประเทศ ล่อลวงเด็กเพื่อผลิตสื่อลามกอนาจาร) ● คดี ความรุนแรงในครอบครัวมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น ● อาชญากรตั้งฐานในการก่ออาชญากรรมทางไกล ในต่างประเทศ ทำให้การบังคับใช้กฎหมายทำได้ยากลำบากขึ้น ● การนำเข้ายาเสพติดและสิ่งผิดกฎหมายลดลงจากความเข้มงวดการสกัดกั้นบุคคลและสิ่งผิดกฎหมายตามแนวชายแดน และการเสพยาเสพติดย้ายไปสู่พื้นที่ปิด (เช่น โรงแรม ที่พักอาศัย) และมีตัวยาใหม่ ๆ เข้ามาแพร่ระบาดมากขึ้น ● มีความผิดเกี่ยวกับการฝ่าฝืนมาตรการรัฐในช่วงที่มีการใช้มาตรการควบคุมการแพร่ระบาด	ในขณะที่อาชญากรรมผ่านช่องทางออนไลน์มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น จากการที่เทคโนโลยีได้เปิดช่องว่างให้อาชญากรก่อเหตุทางไกลและยากแก่การจับกุม ● สถิติคดีล้นน้อยลงแต่แนวโน้มอาชญากรรมไม่ได้ลดลง แต่เป็นการเปลี่ยนรูปแบบ (Displacement) ใช้ช่องทางออนไลน์ในการก่ออาชญากรรมที่ตรวจจับได้ยากขึ้น ● สถิติคดีความผิดหลอกลวงฉ้อโกงและความผิดทางคอมพิวเตอร์เพิ่มสูงขึ้นอย่างก้าวกระโดด ส่วนหนึ่งเกิดจากการพัฒนาระบบการรับแจ้งคดีออนไลน์ให้ผู้เสียหายเข้าถึงการรับแจ้งความได้สะดวกมากขึ้น ● การดำเนินชีวิตที่รวดเร็วมากขึ้น ข้อมูลข่าวสารเข้าถึงประชาชนได้รวดเร็ว บางครั้งข้อมูลข่าวสารที่ได้รับทำให้เกิดความตื่นตระหนก และขาดความรอบคอบในการตรวจสอบข้อมูล ทำให้ประชาชนจำนวนมากตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้โดยง่าย ● มีการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่อาจใช้เป็นเครื่องมือในการก่ออาชญากรรมของคนร้าย เช่น เงินดิจิทัล เว็บไซต์มืด เป็นต้น ● การนำเข้ายาเสพติดและสิ่งผิดกฎหมายเริ่มจะกลับมาจากการเร่งระบายของตักค้าง ในช่วงที่มีการผ่อนคลายมาตรการโควิด-19 ● พบความผิดการขายข้อมูลรายสำคัญซึ่งเกี่ยวข้องกับข้อมูลที่ใช้ในมาตรการควบคุมโรค ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อถือในการรักษาความปลอดภัยและคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งมีผลกระทบต่อการดำเนินมาตรการภาครัฐต่าง ๆ ในระยะต่อไป
2. กระบวนการยุติธรรม	
● ในช่วงการแพร่ระบาดหน่วยงานยุติธรรมที่เป็นหน่วยบริการประชาชน (front office) เช่น สถานีตำรวจบางแห่ง อาจต้องหยุดให้บริการจากการที่มีเจ้าหน้าที่เจ็บป่วย ติดโรค หรือตกเป็นกลุ่มเสี่ยง	● มีการพัฒนาระบบการรับแจ้งความออนไลน์และวางระบบงานสำหรับต่อต้านอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ ทั้งในส่วนงานตำรวจและกรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI)

ขณะแพร่ระบาดของโควิด-19

- การกีดกันการกีดกันการแพร่ระบาดซึ่งเป็นภารกิจสำคัญเร่งด่วนส่งผลต่อการดำเนินงานในภารกิจหลักหยุดชะงัก
- กระบวนการสืบสวน สอบสวน สืบพยานในชั้นศาลทำได้โดยล่าช้า ทั้งจากการที่หน่วยงานให้บริการมีการจำกัดการเดินทางของผู้เข้ามารับบริการ และจากประชาชนเองที่ไม่ยอมเดินทางเข้ามาเพราะไม่ต้องการเสี่ยงติดเชื้อ
- ศาลมีการเลื่อนคดีเพื่อรอสถานการณ์ให้ดีขึ้น ทำให้มีคดีตกค้างการพิจารณาจำนวนมาก
- ระเบียบกฎหมายและขั้นตอนการปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมไม่เอื้อต่อการปฏิบัติงานในภาวะวิกฤติ
- การประสานงานหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมในแต่ละขั้นตอนติดขัด จากความพร้อมในการรับมือสถานการณ์แตกต่างกัน และการปรับเปลี่ยนรูปแบบในการทำงาน ช่วงเวลาทำงานและช่องทางการติดต่อสื่อสารที่ไม่เหมือนกับการประสานงานในช่วงเวลาปกติ ในขณะที่มีเงื่อนไขเวลาตามกฎหมายมากำหนดควบคุม รวมถึงหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมต่าง ๆ อก แนวปฏิบัติของตนเอง และคำสั่งหรือแนวปฏิบัติที่ออกจากส่วนกลางก็เป็นแนวปฏิบัติกว้าง ๆ ทำให้เกิดความสับสนในการทำงาน
- วัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณ ในการปฏิบัติงานภายใต้สภาวะวิกฤติมีไม่เพียงพอ บางหน่วยงานขาดอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีที่จะใช้งานในช่วงการแพร่ระบาด
- มีการปฏิบัติงานจากที่บ้านได้ในบางกระบวนการ
- เกิดการแพร่ระบาดโรคโควิด-19 ในสถานที่ควบคุม เช่น เรือนจำ สถานพินิจฯ บางแห่ง มีการกักตัว แม้จะมีการคัดกรองอย่างเข้มงวด
- กระบวนการยุติธรรมและความร่วมมือระหว่างประเทศไม่ทันกับคนร้ายที่มีฐานการกระทำผิดอยู่ในต่างประเทศ

หลังการแพร่ระบาดของโควิด-19

- พัฒนากลไกสำหรับอาชญากรรมระหว่างประเทศ ทั้งความร่วมมือกับเครือข่ายหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายในต่างประเทศ การใช้หน่วยงานต่างประเทศดำเนินคดีแทนในความผิดเกี่ยวเนื่องหลายรัฐ (Double Jurisdiction)
- พัฒนาระบบงานเชื่อมโยงทางเทคโนโลยีด้านกระบวนการยุติธรรมในหลายกระบวนการ ซึ่งบางกระบวนการได้กลายเป็นมาตรฐานใหม่ในการทำงาน เช่น การขอหมายจับออนไลน์ การฝากขังออนไลน์ การยื่นฟ้องคดีอิเล็กทรอนิกส์ (E-Filing) และมีความพยายามในการขับเคลื่อนระบบกระบวนการยุติธรรมดิจิทัลในบางประเภทคดี
- มีการออกกฎหมายระบบราชการอิเล็กทรอนิกส์และปรับปรุงระเบียบกฎหมายและขั้นตอนของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมให้รองรับการทำงานในระบบอิเล็กทรอนิกส์
- มีการออกกฎหมายควบคุมอาชญากรรมไซเบอร์เป็นการเฉพาะ
- มีการนำเทคโนโลยีการประชุมทางไกลมาใช้แก้ปัญหาการเดินทางทั้งในส่วนการสอบสวน การสอบปากคำ การพิจารณาคดีในชั้นศาล การเยี่ยมญาติในสถานที่ควบคุม การจัดกิจกรรมพัฒนาพฤตินิสัยร่วมกับภาคีเครือข่าย
- นำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้ และลดการลงโทษโดยใช้เรือนจำ
- หน่วยงานควบคุมตัวมีการจัดพื้นที่คัดกรองและกักตัวกลุ่มเสี่ยงเป็นการเฉพาะ

3. ผลกระทบจากภาวะวิกฤติ

- เกิดผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจอย่างรุนแรงซึ่งอาจผลักดันให้คนหันมาทำอาชญากรรมมากขึ้นเพื่อความอยู่รอด และความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินมีแนวโน้มรุนแรงจากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ คนว่างงาน และคนหันมาทำอาชญากรรมด้านการหลอกลวงมากขึ้น
- ผู้ว่างงานหรือต้องการหางานทำ เข้ามามีส่วนร่วมเป็นเครือข่ายอาชญากรรม เช่น ชักชวนเปิดบัญชีแทนกัน (บัญชีม้า) หลอกลวงให้ไปทำงานต่างประเทศแล้วบังคับให้รวมกลุ่มอาชญากร
- ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีส่งผลให้คนร้ายเข้าถึงเหยื่ออาชญากรรมได้ง่ายขึ้น
- มีการใช้จ่ายงบประมาณภาครัฐจำนวนมากในการแก้ปัญหาและช่วยเหลือประชาชนในช่วงที่มีสถานการณ์โควิด-19
- การแพร่ระบาดโควิด-19 เป็นตัวเร่งให้เกิดการพัฒนาการบริหารงานภาครัฐในหลายรูปแบบ เช่น ระบบงานเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ การประชุมออนไลน์ กระบวนการยุติธรรมดิจิทัลในบางกระบวนการ

- สภาวะเศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัวหลังการแพร่ระบาด อย่างไรก็ตามการฟื้นตัวยังอยู่ในลักษณะชะลอตัว โดยภาวะเศรษฐกิจในภาพรวมยังมีปัญหาอยู่
- แม้จะมีการแจ้งเตือนประชาชนอย่างต่อเนื่อง ก็ยังมีผู้ตกเป็นเหยื่ออย่างต่อเนื่อง และคนร้ายได้พัฒนารูปแบบและวิธีการเข้าถึงเหยื่อในรูปแบบต่าง ๆ ไปเรื่อย ๆ
- การจัดหารายได้ภาครัฐเพื่อชดเชยหนี้สาธารณะยังมีปัญหาซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการบริหารงบประมาณภาครัฐทั้งในภาพรวมและในด้านกระบวนการยุติธรรม
- มีการพัฒนากลไกและรูปแบบการทำงานในช่วงที่มีสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 แต่ภายหลังกาฬโรคกลับมีการยกเลิกหรือละเลยกระบวนการทำงานที่พัฒนาไปแล้ว กลับมาสู่การทำงานในรูปแบบเดิม ๆ ที่มีความล่าช้า และไม่ตอบสนองต่อการให้บริการประชาชน

นอกจากนั้น ในช่วงปีที่ผ่านมาการออกกฎหมายที่มีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมจำนวนหลายฉบับได้แก่

1) พระราชบัญญัติมาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. 2565 ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดมาตรการพิเศษในการเฝ้าระวังและดูแลผู้พ้นโทษซึ่งกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรงที่อาจมีแนวโน้มจะก่อเหตุซ้ำ ซึ่งอาจทำให้เกิดอันตรายร้ายแรงต่อสังคม

2) พระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2565 ซึ่งกำหนดให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทุกหน่วยงานมีการกำหนดระยะเวลาการดำเนินงาน มาตรฐานการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรม แล้วประกาศให้ประชาชนรับทราบ

3) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นुकคสสุญหาย พ.ศ. 2565 ซึ่งเป็นกฎหมายสำคัญที่กำหนดให้การจับกุมหรือการควบคุมตัวผู้ต้องหาต้องมีการบันทึกภาพอย่างต่อเนื่อง โดยมีพนักงานอัยการเป็นผู้ตรวจสอบการจับกุมหรือการควบคุมตัวผู้ต้องหาให้เป็นไปโดยถูกต้องและโปร่งใส ไม่ให้มีการซ้อมทรมานหรือทำให้นुकคสสุญหาย

4) พระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 ซึ่งเป็นกฎหมายที่มุ่งเน้นการจัดการกับบัญชีการเงิน บัญชีหมายเลขโทรศัพท์ และบัญชีอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ที่ใช้เป็นเครื่องมือกระทำผิดของกลุ่มคนร้าย โดยกำหนดให้สถาบันการเงิน ผู้ประกอบการธุรกิจระบบชำระเงินและผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์และบริการโทรคมนาคมมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย และให้อำนาจยับยั้งธุรกรรมทางการเงินไว้ชั่วคราวทันทีเมื่อได้รับแจ้งจากผู้เสียหายหรือมีข้อมูลการก่ออาชญากรรมของคนร้ายจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อันเป็นการปรับตัวให้ทันกับการก่ออาชญากรรมของคนร้ายที่นิยมใช้บัญชีตัวแทน (บัญชีม้า)

การขับเคลื่อนนโยบายตัวชี้วัดกระบวนการยุติธรรม

การพัฒนาตัวชี้วัดด้านกระบวนการยุติธรรมเป็นวาระสำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม ที่ต้องการให้กระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยมีตัวชี้วัดที่มีมาตรฐานสากลเทียบเคียงได้กับตัวชี้วัดดัชนีนิติธรรม (Rule of Law Index) ของ World Justice Project (WJP) รวมถึงสามารถประเมินผลและวิเคราะห์สถานการณ์กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยทั้งระบบ เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงตัวชี้วัดและประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมของประเทศ โดยในปีนี้ได้มีการพัฒนาตัวชี้วัดดังกล่าวให้สามารถนำเสนอผลการประเมินเป็นค่าคะแนนดัชนี โดยมีคะแนนอยู่ระหว่าง 0.000 – 1.000 ผลการประเมินพบว่าประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทยได้รับคะแนน 0.595 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง มากกว่าผลการประเมินดัชนีนิติธรรม (Rule of Law Index) ของ World Justice Project (WJP) ในปี พ.ศ. 2565 ซึ่งได้รับคะแนน 0.50 แต่หากพิจารณาจากด้านที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยตรง อันได้แก่ สิทธิพื้นฐาน (Fundamental Rights – 0.46) ความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัย (Order and Security – 0.74) และกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice 0.45) เฉลี่ย 3 ด้าน ได้คะแนน 0.55 ซึ่งใกล้เคียงกับผลคะแนนรวมของตัวชี้วัดประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (0.595)

แผนภาพที่ 2 ผลการรายงานดัชนีนิติธรรม (Rule of Law Index) ปี ค.ศ. 2022 ของประเทศไทย

Thailand

Region: East Asia and Pacific
Income Group: Upper-Middle

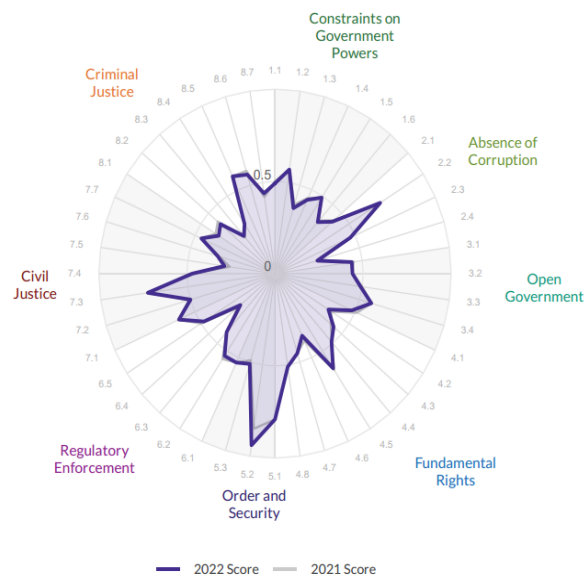
The scores range from 0 to 1, where 1 signifies the highest possible score and 0 signifies the lowest possible score.

Overall Score	Regional Rank	Income Rank	Global Rank
0.50	10/15	25/42	80/140
Score Change	Rank Change		
0.00	0		

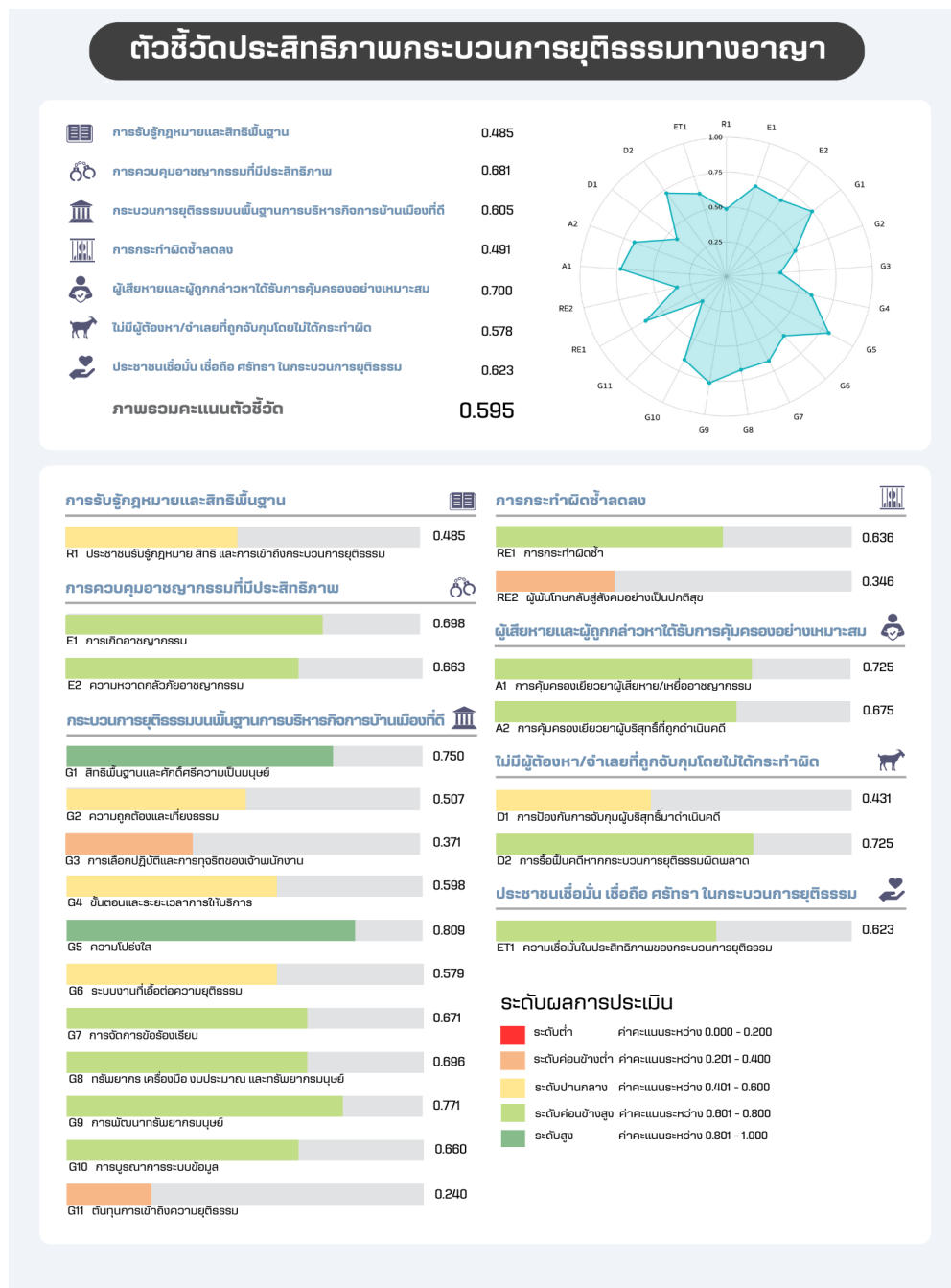
	Factor Score	Score Change	Regional Rank	Income Rank	Global Rank
 Constraints on Government Powers	0.45	-0.01	11/15	31/42	98/140
 Absence of Corruption	0.47	0.00	9/15	19/42	68/140
 Open Government	0.48	-0.01	10/15	25/42	77/140
 Fundamental Rights	0.46	-0.01	10/15	33/42	98/140
 Order and Security	0.74	0.03*	11/15	19/42	63/140
 Regulatory Enforcement	0.45	-0.01	12/15	34/42	101/140
 Civil Justice	0.48	0.00	10/15	28/42	85/140
 Criminal Justice	0.42	0.00	11/15	22/42	73/140

* Indicates statistically significant change at the 10 percent level

Low Medium High

แผนภาพที่ 3 ผลการรายงานตัวชี้วัดประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

โดยในภาพรวมพบว่าด้านที่ได้คะแนนสูงสุด คือ ด้านผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาได้รับการคุ้มครองอย่างเหมาะสม (0.700) ซึ่งเกิดจากการชดเชยเยียวยาผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาที่เป็นระบบ และมีการเพิ่มสัดส่วนการชดเชยผู้ถูกกล่าวหาที่ไม่ได้กระทำผิดเกินกว่าค่าเป้าหมาย ด้านการควบคุมอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ (0.681) ซึ่งเกิดจากการพัฒนาระบบการรับแจ้งความของตำรวจให้ประชาชนเข้าถึงได้มากขึ้น และด้านความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมในภาพรวม (0.623) ซึ่งการสำรวจประชาชนมีคะแนนความเชื่อมั่นกระบวนการยุติธรรมเพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

ส่วนด้านที่ได้คะแนนต่ำที่สุดจะเป็นด้านการรับรู้กฎหมายและสิทธิพื้นฐาน (0.485) และด้านการกระทำผิดซ้ำลดลง (0.491) จากการวิเคราะห์ตัวชี้วัดที่ได้คะแนนต่ำ พบว่าการสร้างการรับรู้กฎหมายและสิทธิพื้นฐานมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า ซึ่งอาจเกิดจากการที่หน่วยงานกระบวนการยุติธรรมเริ่มที่จะสามารถจัดกิจกรรมเผยแพร่สร้างการรับรู้กฎหมายและสิทธิขั้นพื้นฐานได้ จากที่มีปัญหาไม่สามารถจัดกิจกรรมได้จากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในช่วงก่อนหน้า และในส่วนตัวชี้วัดการกระทำผิดซ้ำนั้นมีน้อย เนื่องจากหน่วยงานด้านการพัฒนาพฤตินิสัยยังขาดข้อมูลในการติดตามและช่วยเหลือให้ผู้พ้นโทษกลับคืนสู่สังคมอย่างเป็นระบบ

การคาดการณ์สถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมในอนาคต

ทางกระทรวงยุติธรรมได้มีการดำเนินโครงการพัฒนาศูนย์พยากรณ์สถานการณ์อาชญากรรมแห่งชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างระบบสารสนเทศที่สามารถนำเสนอข้อมูลการคาดการณ์อาชญากรรม อันสามารถนำไปวางแผนยุทธศาสตร์และมาตรการป้องกันแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในระดับจังหวัด รวมถึงการยกระดับประสิทธิภาพการเข้าถึงข้อมูลและหลีกเลี่ยงการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมโดยใช้งานระบบเตือนภัยบนแอปพลิเคชัน

ทั้งนี้ การสร้างโมเดลพยากรณ์เริ่มต้นด้วยการสร้างชุดข้อมูล (Dataset) ที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดอาชญากรรมประเภทต่าง ๆ ฯลฯ โดยรวบรวมจากฐานข้อมูลที่มีอยู่ (Data Aggregation) แล้วจึงดำเนินการประมวลผลข้อมูล (Data Preprocessing) เพื่อจัดการข้อมูลให้พร้อมใช้งาน เช่น การจัดการกับ Missing Value การแปลงข้อมูลให้เป็นค่ามาตรฐานในช่วงที่กำหนด (Data Normalization) การติดฉลากให้แก่ตัวอย่างในชุดข้อมูล (Data Labelling) หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลมาคัดเลือกฟีเจอร์หรือสร้างฟีเจอร์ใหม่ (Feature Engineering) เพื่อสร้าง Feature Set และ Feature Vector สำหรับตัวอย่างตามลำดับ โดยผู้วิจัยจะต้องทำการทดสอบประสิทธิภาพของขั้นตอนวิธีการเรียนรู้ของเครื่อง โดยการแบ่งตัวอย่างออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ใช้ในการเรียนรู้ (Training Set) และส่วนที่ใช้ในการทดสอบ (Test Set) โดยขั้นตอนการเรียนรู้จะถูกนำมาทดลองด้วยชุดตัวอย่างการเรียนรู้ เพื่อให้ทราบถึงประสิทธิภาพในแง่ของความถูกต้องของการพยากรณ์ (Training Performance) และโมเดลที่เป็นผลลัพธ์ (Trained Model) จะได้รับการทดสอบด้วยชุดตัวอย่างสำหรับทดสอบ เพื่อให้ทราบถึงความแม่นยำของโมเดล (Test Performance) และเมื่อผลการทดลองดังกล่าวเป็นที่น่าพอใจแล้ว จึงนำโมเดลดังกล่าวไปพัฒนาเป็นแอปพลิเคชัน

การนำโมเดลพยากรณ์ไปใช้งานบนแอปพลิเคชัน ผู้ใช้จะต้องกรอกข้อมูลสถานที่และเวลาที่ต้องการทราบโอกาสการเกิดอาชญากรรม จากนั้นเมื่อระบบได้รับข้อมูลพิกัดและเวลา ข้อมูลพิกัดจะถูกส่งเข้ากระบวนการค้นหาตำบลที่อยู่ใกล้ที่สุด ระบบจะทำการรวบรวมข้อมูลพื้นที่และข้อมูลอื่น ๆ ส่งเข้าสู่โมเดลพยากรณ์ และในโมเดลพยากรณ์จะแสดงข้อมูลพื้นที่เป้าหมายที่มีโอกาสเกิดอาชญากรรมใดมากที่สุด จากนั้นจึงถูกส่งเข้าโมเดลการพยากรณ์ที่แยกออกเป็นโมเดลสำหรับคดียาเสพติดและคดีอื่น ๆ โดยมีค่าเป้าหมายเป็นจำนวนคดีที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาของวันในแต่ละสัปดาห์ ว่าจะมีจำนวนคดีในประเภทต่าง ๆ เกิดขึ้น เป็นจำนวนเท่าใด

วางแผนการเดินทาง

สถานที่

ภาค

จังหวัด

เขต / อำเภอ

แขวง / ตำบล

วัน / เวลา ที่เดินทาง

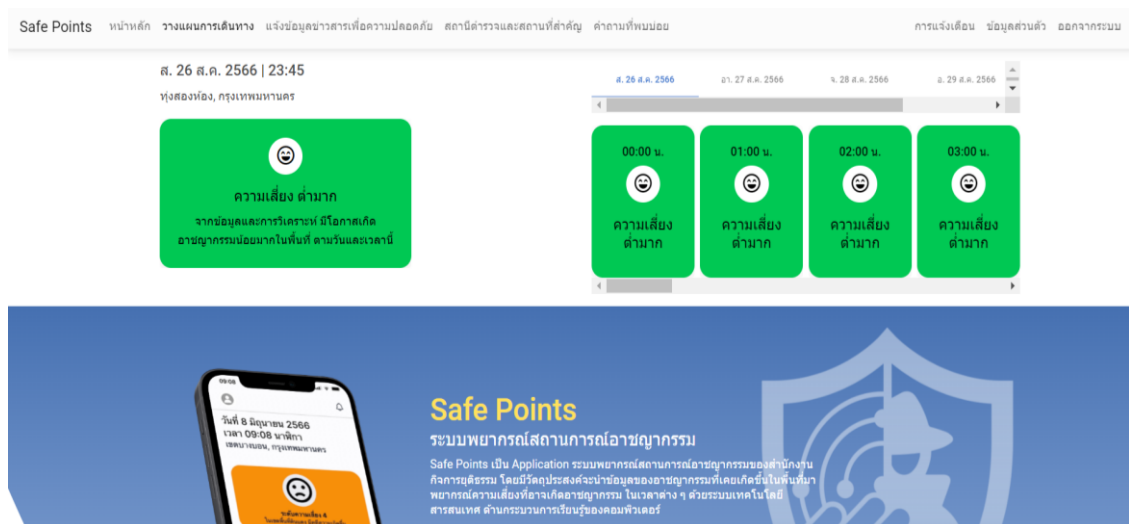
วันที่
08/26/2023

เวลา
11:45 PM

บันทึกข้อมูล

รูปภาพที่ 1 หน้าจอสำหรับอินพุต (Input) ข้อมูล

นอกจากนั้น โมเดลพยากรณ์นี้ ยังมีระบบตรวจสอบความถูกต้องของการพยากรณ์ด้วยวิธีการ Random Forest Regression โดยใช้ตัววัดค่าความถูกต้องเป็น RMSE (Root Mean Square Error) เพื่อทำนายจำนวนการเกิดอาชญากรรมในรอบ 820 วัน (ตามจำนวนวันที่มีความสมบูรณ์มากที่สุดในฐานะข้อมูลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ) แล้วจึงนำมาแสดงผลบนแอปพลิเคชัน

รูปภาพที่ 2 การแสดงผลข้อมูลโอกาสการเกิดอาชญากรรมในพื้นที่

ในแอปพลิเคชันจะมีการแสดงระดับความเสี่ยงและสีของความเสี่ยงแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

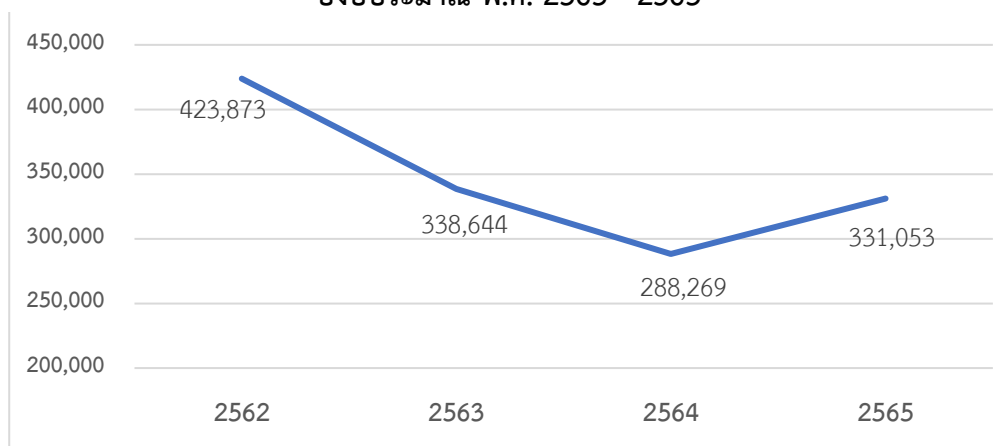
ระดับความเสี่ยง	จำนวนสัปดาห์ที่เกิดอาชญากรรม 1 ครั้ง ตามวัน/เวลาที่กำหนด	สีที่แสดงในแอปพลิเคชัน Safepoints
ความเสี่ยงต่ำมาก	มากกว่า 52 สัปดาห์	สีเขียว
ความเสี่ยงต่ำ	มากกว่า 12 สัปดาห์ แต่ไม่เกิน 52 สัปดาห์	สีเขียวอ่อน
ความเสี่ยงปานกลาง	มากกว่า 8 สัปดาห์ แต่ไม่เกิน 12 สัปดาห์	สีเหลือง
ความเสี่ยงสูง	มากกว่า 4 สัปดาห์ แต่ไม่เกิน 8 สัปดาห์	สีส้ม
ความเสี่ยงสูงมาก	ภายใน 4 สัปดาห์	สีแดง

กระบวนการใกล้เคียงและระดับข้อพิพาท

เนื่องด้วยแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2562 - 2565) ให้ความสำคัญกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก และได้กำหนดให้มียุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริมและพัฒนากระบวนการใกล้เคียงระดับข้อพิพาททั้งทางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง ซึ่งยุทธศาสตร์ดังกล่าวประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 1 จำนวนข้อพิพาทและคดีความที่เข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงระดับข้อพิพาททั้งทางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง และตัวชี้วัดที่ 2 ทศนคติและความพึงพอใจต่อการเข้าถึงและการให้บริการของกระบวนการใกล้เคียงระดับข้อพิพาททั้งทางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง

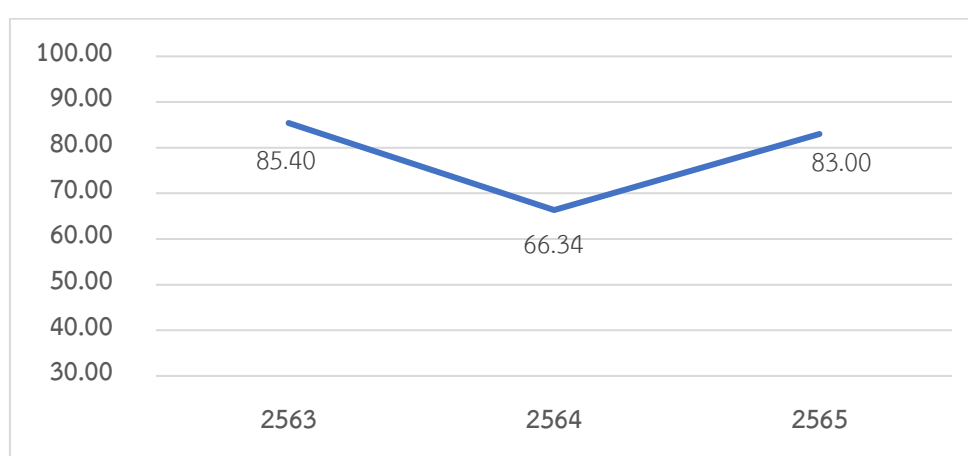
โดยในตัวชี้วัดที่ 1 กำหนดให้ภายในปี พ.ศ. 2565 จำนวนข้อพิพาทและคดีความเข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงระดับข้อพิพาททั้งทางอาญา แพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง เพิ่มขึ้นทุกช่องทาง เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนในปี พ.ศ. 2562 โดยพบว่าจำนวนข้อพิพาทและคดีความที่เข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงระดับข้อพิพาทนั้นลดลงอย่างต่อเนื่องในปี พ.ศ. 2563 – 2564 และปรับตัวสูงขึ้นเล็กน้อยในปี พ.ศ. 2565 แต่ทว่ายังคงมีจำนวนน้อยกว่าในปี พ.ศ. 2562 อยู่ที่ร้อยละ 21.90

แผนภาพที่ 7 เปรียบเทียบจำนวนข้อพิพาทและคดีความที่เข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงฯ
ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 - 2565

และในตัวชี้วัดที่ 2 กำหนดให้ภายในปี พ.ศ. 2565 ทักษะและความพึงพอใจต่อการเข้าถึงและการให้บริการของกระบวนการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาททั้งทางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง ในภาพรวม ได้รับคะแนนการประเมินจากประชาชนไม่น้อยกว่า 4 จากคะแนนเต็ม 5 จำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 โดยพบว่าในปี พ.ศ. 2565 กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 83.00 มีคะแนนเฉลี่ยทักษะและความพึงพอใจต่อการเข้าถึงและการให้บริการของกระบวนการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาททั้งทางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง ไม่น้อยกว่า 4 คะแนนจากคะแนนเต็ม 5

แผนภาพที่ 8 ทักษะและความพึงพอใจต่อการเข้าถึงและการให้บริการของกระบวนการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาททั้งทางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 - 2565

ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาลดขั้นตอนการดำเนินการ เพื่อให้ประชาชนที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยมีความสะดวกรวดเร็ว และไม่เป็นภาระทางค่าใช้จ่ายแก่ประชาชน และพัฒนาวิธีการแจ้งสิทธิ กฎระเบียบ ข้อกฎหมายต่าง ๆ โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสื่อสาร เพื่อให้สามารถเข้าถึงผู้เข้ารับบริการทุกกลุ่มทุกวัย อันจะช่วยให้ผู้รับบริการมั่นใจและเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทมากขึ้น เพื่อเพิ่มจำนวนผู้เข้ารับบริการด้านคดีความและข้อพิพาทที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาท นอกจากนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรประชาสัมพันธ์ช่องทางการให้บริการให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ ข้อมูลการเข้ารับบริการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาท เพื่อเพิ่มระดับความพึงพอใจต่อการเข้าถึงกระบวนการไกล่เกลี่ย และระดับข้อพิพาทซึ่งเป็นประเด็นที่ได้รับคะแนนน้อยที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากรายงานข้อมูลและข้อค้นพบที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์อาชญากรรมที่สำคัญของประเทศไทย พบว่า มีข้อเสนอแนะทั้งในเชิงนโยบายด้านการป้องกันและเฝ้าระวังอาชญากรรม ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา และเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรม และข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านการป้องกันและเฝ้าระวังอาชญากรรม

1) หน่วยงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ควรพัฒนากลไกการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องให้เท่าทันวิธีการของผู้กระทำผิด โดยมุ่งเน้นมาตรการเชิงรุก เพื่อสกัดกั้นช่องทางออนไลน์ทรัพย์สินและจับกุมผู้กระทำผิด เช่น การพัฒนามาตรฐานการเปิดบัญชี เพื่อป้องกันการเปิดบัญชีแทนกัน การคุ้มครองความลับทางแพ่งของเอกชนในการอายัดบัญชี การดำเนินคดีกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติกรณีคนร้ายอยู่ต่างประเทศ เป็นต้น

2) หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายควรเร่งดำเนินการขยายขอบเขตการรับแจ้งความออนไลน์ โดยอาจเริ่มจากคดีที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการและส่งเสริมการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เช่นเดียวกับการพัฒนาระบบการทำสำนวนให้สั้นและกระชับลง เพื่อไม่ให้เป็นการแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้วยระบบบริหารจัดการแบบอิเล็กทรอนิกส์ และการลดกระบวนการที่ไม่มีคามจำเป็นในปัจจุบัน รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเป็นช่องทางหนึ่งในการสื่อสารเพื่ออำนวยความสะดวกและลดภาระค่าใช้จ่ายของประชาชน เช่น การสอบปากคำ หรือการให้คำให้การ ด้วยระบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ (Video Conference) เป็นต้น

3) ภาครัฐควรเร่งรัดออกกฎหมายเพื่อกำกับดูแลและควบคุมการใช้กระท่อมและกัญชา ซึ่งกลายเป็นสิ่งเสพติดที่ถูกกฎหมายในปัจจุบัน เนื่องจากเป็นสาเหตุหนึ่งของความรู้สึกหวาดกลัวภัยอาชญากรรมของประชาชน

4) บังคับใช้มาตรการตามพระราชบัญญัติมาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศ หรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. 2565 อย่างเข้มงวด เพื่อลดอัตราการเกิดอาชญากรรมที่เป็นอันตรายร้ายแรงต่อสังคม แม้ว่าปัจจุบันได้มีการบังคับใช้พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวแล้ว แต่อาจยังไม่ได้มีการนำมาตราการดังกล่าวมาใช้กับผู้กระทำผิดอย่างจริงจัง ทั้งยังพบว่า มีอาชญากรรมที่เกิดจากผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับเพศที่ใช้ความรุนแรง มีการก่อเหตุซ้ำหลังพ้นโทษไม่นาน ซึ่งเป็นเหตุอุกฉกรรจ์สะเทือนขวัญและเป็นอันตรายอยู่เป็นประจำ

ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรม

1) ควรผลักดันการลดขั้นตอนการดำเนินงานที่มีความยุ่งยากและเป็นภาระต่อผู้ปฏิบัติงาน และแก้ไขกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนให้เป็นนโยบายสำคัญ โดยในปัจจุบันหลายหน่วยงานมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อช่วยอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน เช่น ระบบการแจ้งความออนไลน์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ระบบบริการออนไลน์ศาลยุติธรรม (CIOS) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาสู่กระบวนการยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์เต็มรูปแบบ ยังคงไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในอนาคต

อันใกล้ เนื่องจากข้อจำกัดของระเบียบหรือกฎหมายบางประการ ดังนั้น หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทั้งหมด จึงควรร่วมกันพิจารณาลดขั้นตอนการปฏิบัติงานบางประการ และแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานบางประการ

2) ควรมีการทบทวนระเบียบกฎหมายต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม ในภาวะวิกฤติ โดยถอดบทเรียนจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโควิด-19 ซึ่งระเบียบกฎหมายบางประการใช้ได้ผลดีในสถานการณ์ปกติ แต่ทว่าในสถานการณ์วิกฤติกลับกลายเป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน ดังนั้น หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่จำเป็นต้องรับมือกับภาวะวิกฤติอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมราชทัณฑ์ ฯลฯ จึงควรกำหนดแนวทางเตรียมความพร้อมในการจัดการ เมื่ออยู่ในภาวะวิกฤติ เช่น ร่างกฎหมาย ออกกฎ หรือระเบียบ ต้นแบบ เพื่อนำมาประกาศใช้ได้ทันที เมื่อเกิดภาวะวิกฤติ

3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมกันกำหนดมาตรการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในส่วนที่คะแนนตัวชี้วัด ยังคงอยู่ในระดับน้อยและค่อนข้างน้อย เช่น การสร้างความรับรู้กฎหมายและสิทธิพื้นฐาน ให้มีรูปแบบหลากหลาย และเข้าถึงประชาชนได้ทุกกลุ่มทุกวัยด้วยสื่อที่ทันสมัย การปรับปรุงมาตรการเพื่อลดการกระทำผิดซ้ำ และระบบการดูแลติดตามผู้พ้นโทษหลังปล่อย (Aftercare Service)

4) ควรพัฒนารูปแบบการเข้ารับบริการการไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาทของประชาชนให้มีความสะดวก รวดเร็วมากยิ่งขึ้นและไม่เป็นภาระค่าใช้จ่าย รวมถึงการพัฒนาวิธีการแจ้งสิทธิ กฎระเบียบ ข้อกฎหมายต่าง ๆ รวมถึงข้อมูลที่เป็นประโยชน์โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสื่อสาร เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มทุกวัยสามารถเข้าถึงข้อมูล กระบวนการไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาท อันจะช่วยให้ผู้เข้ารับบริการมีความมั่นใจและเลือกเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทมากขึ้น นอกจากนี้ ในประเด็นทัศนคติและความพึงพอใจต่อการเข้าถึงและการให้บริการ ของกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท หน่วยงานควรมุ่งเน้นการประชาสัมพันธ์ช่องทางการให้บริการ ให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ข้อมูลการเข้ารับบริการการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ให้สามารถเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มทุกวัย รวมทั้งควรต้องปรับปรุงและพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างต่อเนื่องเพื่อรักษาความเชื่อมั่นต่อประชาชน

5) ควรจัดให้มีการรวบรวมความต้องการในการเชื่อมโยงข้อมูลของหน่วยงานและจัดให้มีหน่วยงาน ผู้รับผิดชอบดำเนินการประสานไปยังหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกกระบวนการยุติธรรม เพื่อพัฒนาระบบการเชื่อมโยงข้อมูลที่มีความจำเป็นในการพยากรณ์อาชญากรรม ประเมินผลตัวชี้วัด และข้อมูลอื่น ๆ ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในกระบวนการยุติธรรมให้มีความสมบูรณ์ โดยในปัจจุบันแม้ว่าทางกระทรวงยุติธรรมได้จัดทำระบบ DXC และ Data Lake เพื่อใช้เป็นระบบกลางในการรวบรวมข้อมูลกระบวนการยุติธรรม แต่ทว่าข้อมูลบางส่วนยังไม่มีการจัดเก็บ หรือจัดเก็บแล้วแต่ยังไม่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลได้ อีกทั้งข้อมูลบางส่วนยังไม่มี การเชื่อมโยงข้อมูลกับหน่วยงานภายนอกกระบวนการยุติธรรม ส่งผลให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์ข้อมูลในระบบได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1) ควรส่งเสริมให้มีการรวบรวมข้อมูลและศึกษาผลกระทบ/ปัญหาอุปสรรค จากการบังคับใช้กฎหมายใหม่ที่มีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรม เช่น พระราชบัญญัติมาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. 2565 พระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2565 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 และพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงนโยบายและบังคับใช้กฎหมายข้างต้นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งยังเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขอสนับสนุนงบประมาณ

2) ควรพัฒนาการจัดเก็บข้อมูลตัวชี้วัดประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อให้ผลการประเมินตัวชี้วัดมีความแม่นยำและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น เช่น การเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างในการสำรวจประชาชน การใช้วิธีการติดตามสำรวจกลุ่มตัวอย่างเดิมเป็นระยะเวลาต่อเนื่อง (Cohort Study) เพิ่มเติมนการสำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา ผู้ต้องโทษ และครอบครัว) และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้งพัฒนาระบบฐานข้อมูลให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของตัวชี้วัดและเพิ่มเติมข้อมูลที่ยังขาดหายไป เช่น ข้อมูลต้นทุนการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมภาคประชาชน ข้อมูลระยะเวลาที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น

3) การใช้โมเดลพยากรณ์อาชญากรรมยังคงต้องดำเนินการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การพยากรณ์มีความแม่นยำและสามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายป้องกันอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ แม้ว่าในปัจจุบันจะมีการสร้างโมเดลพยากรณ์ด้วยเครื่องมือ Machine Learning แต่ปัจจัยต่าง ๆ ที่ใช้ในการพยากรณ์ยังคงมีข้อจำกัด เช่น โมเดลการเกิดอาชญากรรมในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษซึ่งนำมาเป็นต้นแบบการวิเคราะห์ปัจจัยการเกิดอาชญากรรม ยังคงมีข้อจำกัดเรื่องระยะเวลาที่มีจำกัด พื้นที่ที่ได้รับการศึกษาข้อมูลปัจจัยบางส่วนยังไม่สมบูรณ์ต้องขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม และการทดสอบความถูกต้องของข้อมูลบางส่วนรวมทั้งการพัฒนาระบบป้องกันอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพโดยใช้โมเดลพยากรณ์ยังคงต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และควรมีการพัฒนาเครื่องมือสำหรับใช้กำหนดมาตรการเพื่อลดโอกาสการเกิดอาชญากรรมในพื้นที่โดยสนับสนุนปัจจัยที่อาจช่วยลดการเกิดอาชญากรรม เช่น พื้นที่ที่ควรติดกล้องวงจรปิด ไฟส่องสว่าง และสร้างเครือข่ายประชาชนเพื่อป้องกันอาชญากรรม เป็นต้น

บทที่ 1

ภาพรวมและสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงของกระบวนการยุติธรรมไทย

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 จนกระทั่งปัจจุบันทางสำนักงานกิจการยุติธรรมได้จัดทำรายงานสถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม (White Paper on Crime and Justice) เป็นประจำทุกปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลสถิติคดีในกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นระบบและสามารถอธิบายภาพรวมของสถานการณ์คดีและผู้กระทำผิดที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่ในส่วนของผู้ต้องหาที่ตำรวจพนักงานอัยการ ศาล ไปจนถึงกระบวนการหลังจากการพิจารณาคดี เช่น การจำคุก การคุมประพฤติ การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน รวมถึงกระบวนการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การให้ความช่วยเหลือและการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น

ในช่วงที่ผ่านมาเป็นช่วงเวลาสำคัญที่กระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยได้มีความพยายามในการพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายกระบวนการยุติธรรมที่สำคัญหลายเรื่อง อาทิ การลดทอนความเป็นอาชญากรรมยาเสพติด (Narcotics Decriminalization) ของพืชกระท่อม² กัญชงและกัญชา³ การออกประมวลกฎหมายยาเสพติด⁴ การกำหนดมาตรการดูแลผู้พ้นโทษที่เคยก่อเหตุความผิดทางเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง⁵ การกำหนดขั้นตอนและระยะเวลาการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรม⁶ การกำหนดมาตรการป้องกัน

² พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2564 ยกเลิกพืชกระท่อมจากบัญชียาเสพติด และประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ระบุชื่อยาเสพติดให้โทษในประเภทที่ 5 มีผลบังคับใช้ โดยกำหนดให้กัญชาไม่ถือเป็นยาเสพติด และสารสกัดกัญชาที่มีสาร THC หรือ CBD ไม่เกิน 0.2% ไม่ถือเป็นยาเสพติด

³ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562

⁴ ประมวลกฎหมายยาเสพติดเป็นกฎหมายใหม่ บังคับใช้ พ.ศ. 2564 เป็นกฎหมายที่นำกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันปราบปรามและบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดทั้งหมดมารวมไว้ในฉบับเดียว และมีการกำหนดมาตรการพิเศษเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดโดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับมาตรการริบทรัพย์เชิงมูลค่า ปรับปรุงอัตราโทษตามลักษณะพฤติกรรมแทนปริมาณยาเสพติดที่ตรวจพบ มาตรการลดทอนความเป็นอาชญากรรมยาเสพติดที่ไม่ร้ายแรง การควบคุมขนส่งพัสดุกัญชา และการเปิดบัญชีธนาคาร ฯลฯ

⁵ พระราชบัญญัติมาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. 2565 เป็นกฎหมายที่ให้อำนาจเจ้าพนักงานในการควบคุมและดูแลผู้พ้นโทษที่มีแนวโน้มกลับไปก่อเหตุกระทำผิดซ้ำในลักษณะที่มีความรุนแรงหรือเป็นอันตราย

⁶ พระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2565

การทรมานและกระทำให้บุคคลสูญหาย⁷ และการกำหนดมาตรการพิเศษในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี⁸ เป็นต้น

นอกจากนี้ ในช่วงที่ผ่านมาได้เกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ซึ่งส่งผลกระทบต่อประเทศในช่วงปลายปีต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลามากกว่า 2 ปี นับเป็นภาวะวิกฤติสำคัญที่ส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลายประการ อาทิ สภาพอาชญากรรมที่เปลี่ยนแปลงอย่างมากหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชญากรรมทางช่องทางออนไลน์เพิ่มสูงขึ้นอย่างก้าวกระโดด การทำงานที่เกิดความไม่ต่อเนื่องของกระบวนการยุติธรรมในช่วงการแพร่ระบาดโควิด-19 การพัฒนาเทคโนโลยีในกระบวนการยุติธรรมเพื่อรองรับภาวะวิกฤติ การนำเทคโนโลยีออนไลน์มาใช้ในกระบวนการรับแจ้งความ และการพิจารณาคดี เป็นต้น จากความเปลี่ยนแปลงของกระบวนการยุติธรรมไทยดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นอย่างมาก

รายงานฉบับนี้ได้ทำการวิเคราะห์ข้อค้นพบและสถานการณ์สำคัญด้านกระบวนการยุติธรรมที่วิเคราะห์ได้จากการรวบรวมสถิติสำคัญด้านกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยซึ่งได้จัดทำไว้อย่างต่อเนื่อง ประกอบกับรายงานการศึกษาโครงการสำรวจสถิติอาชญากรรมที่เกิดขึ้นภายหลังภาวะวิกฤติ⁹ แล้วนำมาทำการวิเคราะห์เชื่อมโยงกับการขับเคลื่อนนโยบายสำคัญของกระบวนการยุติธรรมไทยในช่วงที่ผ่านมา เพื่อแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมสำหรับนำไปพัฒนานโยบายด้านกระบวนการยุติธรรมในภาพรวมและการพัฒนาในเชิงวิชาการต่อไป จากการวิเคราะห์สถานการณ์กระบวนการยุติธรรมในปัจจุบันปรากฏผล ดังนี้

การพัฒนาระบบการรับแจ้งคดีอาญาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

จากการวิเคราะห์สถิติการรับแจ้งความคดีอาญาของตำรวจ กลุ่มความผิดที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน จากข้อมูลเก่าที่สุดที่บันทึกไว้ในรายงานสถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม (White Paper on Crime and Justice) ซึ่งจัดทำโดยสำนักงานกิจการยุติธรรม ซึ่งมีข้อมูลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 - 2565 พบว่า คดีอาชญากรรมความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกายและความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินมีแนวโน้มลดลงอย่างมากอย่างต่อเนื่อง จนถึงช่วงปี พ.ศ. 2559 - 2560 จึงเริ่มอยู่ในระดับคงที่ แต่จากการประเมินสถิติคดีในปีล่าสุด (พ.ศ. 2565) พบว่า สถิติอาชญากรรมในกลุ่มความผิด

⁷ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565

⁸ พระราชกำหนดป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566

⁹ บริษัณณ์ นักพ่อน และคณะ, โครงการสำรวจสถิติอาชญากรรมที่เกิดขึ้นภายหลังวิกฤติ, (รายงานวิจัย: สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2566)

ต่อชีวิตร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ และความผิดฉ้อโกงหลอกลวง เริ่มมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ปัจจัยสำคัญที่อาจส่งผลให้สถิติอาชญากรรมลดลงอย่างมากในช่วงก่อนหน้านี้ อาจเป็นผลมาจากการนำตัวชีวิต การปฏิบัติราชการมาใช้ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2547 ซึ่งทำให้ตำรวจต้องปฏิบัติหน้าที่ด้านคดีอาชญากรรม ความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกายและความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ให้ลดน้อยลงตามเกณฑ์ของตัวชีวิต อย่างไรก็ตาม การลดลงของสถิติอาชญากรรมดังกล่าวอาจไม่ได้ส่งผลดีต่อกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากเมื่อพิจารณา ถึงสถิติอาชญากรรมด้านอื่น ๆ กลับสวนทางกับสถิติอาชญากรรมของตำรวจ ยกตัวอย่าง สถิติอาชญากรรม ภาคประชาชน (Crime Victimization Survey) ที่ได้จากการสำรวจประสบการณ์การตกเป็นเหยื่อ ของประชาชนโดยตรงกลับมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2563 สถิติอาชญากรรมภาคประชาชน ในคดีความผิดชีวิตร่างกายสูงกว่าสถิติอาชญากรรมของตำรวจ 14.81 เท่า คดีความผิดประทุษร้ายต่อทรัพย์ สูงกว่าสถิติอาชญากรรมของตำรวจ 33.60 เท่า และคดีความผิดหลอกลวงฉ้อโกงสูงกว่าสถิติอาชญากรรม ของตำรวจ 113.01 เท่า และการรับสำนวนอัยการที่พบว่าการรับสำนวนคดีไม่รู้ตัวผู้กระทำผิดน้อยลงมาก สวนทางกับคดีที่มีการจับกุมผู้ต้องหาหรือมีการออกหมายจับ สะท้อนให้เห็นว่า สถิติอาชญากรรมที่ลดลง ในช่วงที่ผ่านมาอาจเป็นผลมาจากการไม่รับแจ้งคดีเพื่อให้ผ่านเกณฑ์ตัวชีวิต¹⁰

¹⁰ ชวนส์ถ์ เจนการ และคณะ, *อาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมไทยวันนี้ (Updating Thai Criminal Justice)*, (เอกสารเผยแพร่: สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2565)

แผนภาพที่ 1 สถิติคดีอาญาจากสารบบคดีอาญาดำรวจ พ.ศ. 2545 - 2565

แหล่งข้อมูล : ข้อมูลสถิติอาชญากรรมตำรวจในรายงานสถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม (White Paper on Crime and Justice) นำข้อมูลมาอ้างอิงระหว่างปี พ.ศ. 2557 - 2565

จากการทบทวนสถิติอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2565 ที่ผ่านมา แม้จะพบว่าสถิติอาชญากรรมของตำรวจมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในทุกกลุ่มความผิด แต่จากการทบทวนพบว่าเป็นนโยบายของผู้บริหารตำรวจที่ให้การรับแจ้งความให้ใกล้เคียงกับคดีที่เกิดขึ้นมากที่สุด และมีการพัฒนาระบบการรับแจ้งความออนไลน์ซึ่งมีระบบติดตามตรวจสอบการรับแจ้งความและผลการดำเนินงานในการติดตามคดีให้ผู้เสียหายจึงทำให้มีการรับคดีเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงบวกต่อการกำหนดนโยบายในการควบคุมอาชญากรรมในอนาคต โดยคดีประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกายและเพศจากเดิมในปี พ.ศ. 2564 รับแจ้ง 15,582 คดี เพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2565 เป็น 18,073 คดี หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 15.99 คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินจากเดิมในปี พ.ศ. 2564 รับแจ้ง 52,331 คดี เพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2565 เป็น 57,226 คดี หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 9.35 คดีอาชญากรรมพิเศษ จากเดิมในปี พ.ศ. 2564 รับแจ้ง 17,430 คดี เพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2565 เป็น 30,557 คดี หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 75.31 และคดีอาชญากรรมที่รัฐเป็นผู้เสียหาย จากเดิมในปี พ.ศ. 2564 รับแจ้ง 568,630 คดี เพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2565 เป็น 728,044 คดี หรือเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 28.03

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบสถิติการรับแจ้งคดีอาญาของตำรวจระหว่างปี พ.ศ. 2564 กับ พ.ศ. 2565

ประเภทความผิด	2564	2565	เพิ่ม/ลด	ร้อยละ
ชีวิต ร่างกาย และเพศ	15,582	18,073	2,491	15.99%
ประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน	52,331	57,226	4,895	9.35%
อาชญากรรมพิเศษ	17,430	30,557	13,127	75.31%
ความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย	568,630	728,044	159,414	28.03%
รวม 4 กลุ่ม	653,973	833,900	179,927	27.51%

ที่มา : รายงานสถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม (White Paper on Crime and Justice) สำนักงานกิจการยุติธรรม

ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2565 สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้มีการพัฒนาระบบการแจ้งความโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถแจ้งความผ่านระบบออนไลน์ทางเว็บไซต์ www.thaipoliceonline.com โดยระบบการรับแจ้งความออนไลน์นี้ ประชาชนผู้ประสบเหตุสามารถแจ้งข้อมูลทางคดีได้ด้วยตนเอง ต่อจากนั้นจะมี “ผู้บริหารการรับแจ้งความ (Administrator)” ทำหน้าที่มอบหมายให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบดำเนินการสอบสวนตามลักษณะประเภทคดี ว่าเป็นลักษณะคดีประเภทใด แล้วส่งต่อให้ตำรวจท้องที่เป็นผู้ดำเนินการ โดยคดีที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยตำรวจพิเศษ ได้แก่ กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บก.ปอท.) หรือกองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวน

อาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บช.สอท.) เป็นต้น นอกจากการมอบหมายคดีให้หน่วยงานตำรวจดำเนินการ แล้ว “ผู้บริหารการรับแจ้งความ (Administrator)” ยังทำหน้าที่กำกับดูแลการสอบสวน และติดตามการดำเนินการตามคดีของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็นการนัดหมายผู้เสียหาย เพื่อสอบสวน ให้ปากคำ ตรวจสอบเส้นทางบัญชีธนาคารของคนร้าย ประสานงานให้ทำการอายัดบัญชีธนาคาร และดำเนินคดีกับผู้เกี่ยวข้องทั้งผู้กระทำความผิดและผู้รับจ้างเปิดบัญชีด้วย จากการที่มี “ผู้บริหารการรับแจ้งความ (Administrator)” ทำหน้าที่ตรวจสอบติดตามคดี ทำให้การรับแจ้งคดีจากระบบรับแจ้งความออนไลน์เพิ่มสูงขึ้น แต่ทั้งนี้ การแจ้งความออนไลน์ในปัจจุบันยังจำกัดเฉพาะในส่วนคดีหลอกลวง ฉ้อโกงและอาชญากรรมทางเทคโนโลยีเท่านั้น ยังไม่ได้เปิดกว้างสำหรับการแจ้งความในคดีอาญาทั่วไป

เมื่อวิเคราะห์ประเภทคดีที่มีการรับแจ้งเพิ่มมากขึ้น เป็นที่น่าสังเกตว่า ในคดีอาชญากรรมที่เพิ่มขึ้นนั้น มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบการรับแจ้งความออนไลน์อย่างเห็นได้ชัด โดยในกลุ่มอาชญากรรมพิเศษ ในปี พ.ศ. 2564 - 2565 ได้มีการเพิ่มฐานความผิดฉ้อโกงที่กระทำผ่านคอมพิวเตอร์ซึ่งมีการรับแจ้งคดีถึง 10,143 คดี และในความผิดพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ มีคดีเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2564 จากเดิม 3,196 คดี เพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2565 เป็น 9,252 คดี หรือเพิ่มขึ้นกว่า 2.9 เท่า รวมถึงในส่วนอาชญากรรมที่รัฐเป็นผู้เสียหายซึ่งมีการรับแจ้งคดีการพนันสูงชันมาก จากเดิมในปี พ.ศ. 2564 มีการรับแจ้งคดีการพนัน 92,838 คดี เพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2565 เป็น 148,425 คดี หรือเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 59.88 โดยคดีที่เพิ่มขึ้นมีความเกี่ยวข้องกับการกวาดล้างจับกุมการพนันออนไลน์ จึงเห็นได้ชัดว่าคดีอาชญากรรมที่เพิ่มขึ้นนั้น มีความเกี่ยวข้องับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีและการรับแจ้งคดีออนไลน์อย่างชัดเจน การพัฒนาระบบการรับแจ้งความออนไลน์แม้จะทำให้สถิติอาชญากรรมเพิ่มสูงขึ้น แต่ก็ได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการพัฒนาระบบการตรวจสอบติดตามคดีและการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน และทำให้สถิติอาชญากรรมใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากขึ้น และเปิดโอกาสให้มีการนำคดีเข้าสู่ระบบเพิ่มมากขึ้นอย่างชัดเจน หากมีการพัฒนาระบบการรับแจ้งความในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นการขยายขอบเขตการรับแจ้งความออนไลน์ในคดีที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ก็น่าจะเป็นการขยายขอบเขตให้ประชาชนได้รับการและเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ดีขึ้นและจะทำให้ได้ข้อมูลในเชิงนโยบาย เพื่อนำไปใช้ในการโต้ตอบกับอาชญากรได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้ ระบบการรับแจ้งความที่ดีขึ้นก็จะมีจำนวนคดีที่รับแจ้งความที่เพิ่มขึ้นอีกมากในอนาคต ซึ่งจะต้องพิจารณาถึงการพัฒนาระบบการทำสำนวนให้สั้นและกระชับลงไม่ให้เป็นการะของพนักงานสอบสวนมากเกินไป การพัฒนาระบบกระบวนการยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์

มาใช้แทนสำนวนกระดาษในคดีที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนจะช่วยให้การทำงานได้รวดเร็วขึ้น และพิจารณาปรับปรุงระเบียบกฎหมายต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการนำระบบงานสมัยใหม่มาใช้

คดียาเสพติดให้โทษยังเป็นคดีอันดับหนึ่ง แต่คดีหลอกลวงฉ้อโกงและอาชญากรรมทางเทคโนโลยีกำลังมาแทนที่

จากการรวบรวมสถิติการรับแจ้งคดีอาญาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่รับแจ้งระหว่างปี พ.ศ. 2557 - 2563 พบว่าที่ผ่านมามีคดียาเสพติดให้โทษเป็นอาชญากรรมที่มีการรับแจ้งอันดับหนึ่งมาโดยตลอด โดยทั่วประเทศตำรวจรับแจ้งคดีอาญาในสารบบคดีอาญาจำนวนทั้งสิ้นเฉลี่ย 706,172 คดีต่อปี ในจำนวนนี้แยกเป็นคดีตามประมวลกฎหมายอาญาหรือความผิดพื้นฐานทั่วไปจำนวนเฉลี่ย 96,115 คดีต่อปี หรือคิดเป็นร้อยละ 13.69 ในขณะที่คดีอาญาส่วนใหญ่กลับเป็นคดีตาม พระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาหรือความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหายที่จำนวนเฉลี่ย 610,057 คดี หรือคิดเป็นร้อยละ 86.31 จากสถิติดังกล่าวคดียาเสพติดให้โทษเป็นคดีที่มีการรับแจ้งมากที่สุด โดยมีการรับแจ้งคดียาเสพติดให้โทษเฉลี่ย 408,852 คดีต่อปี หรือคิดเป็นร้อยละ 44.31¹¹ โดยเป็นคดีที่มีการรับแจ้งสูงสุดมาโดยตลอดอย่างต่อเนื่อง จากข้อมูลปีล่าสุดในปี พ.ศ. 2563 มีการรับแจ้งคดีทั้งหมด 705,240 คดี เป็นคดียาเสพติดให้โทษ 408,852 คดี คิดเป็นร้อยละ 57.97 ของคดีที่มีการรับแจ้งทั้งหมด การรับแจ้งคดียาเสพติดให้โทษเป็นคดีที่มีการรับแจ้งสูงสุดมาโดยตลอดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563

ในปี พ.ศ. 2564 มีการรับแจ้งคดี 345,902 คดี และในปี พ.ศ. 2565 มีการรับแจ้งคดีทั้งสิ้น 394,614 คดี¹² จากตัวเลขแสดงให้เห็นว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564 เป็นต้นมา เริ่มมีการลดทอนความเป็นอาชญากรรมของยาเสพติด (Decriminalization) ประเภทยาเสพติดและกระท่อม¹³ และมีการออกประมวลกฎหมาย

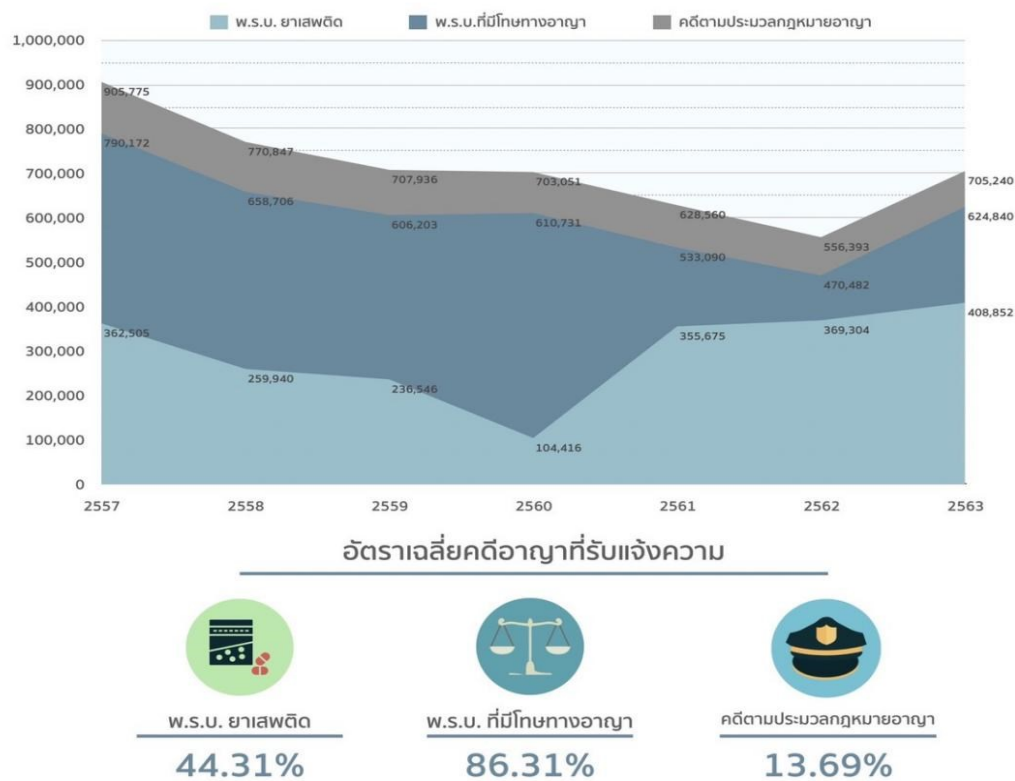
¹¹ ที่ใช้ข้อมูลถึงปี พ.ศ. 2563 เนื่องจากตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564 และ พ.ศ. 2565 สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้รายงานข้อมูลสำหรับการรายงานสถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม (White Paper on Crime and Justice) เป็นสถิติคดีอาญา 4 กลุ่ม โดยไม่ได้รายงานจำนวนคดีทั้งหมด จึงไม่สามารถจัดทำข้อมูลเปรียบเทียบคดียาเสพติดกับคดีทั้งหมดหลังจากปี พ.ศ. 2563 ได้ แผนภาพอ้างอิงจากรายงานกระบวนการยุติธรรมไทยวันนี้ ฉบับปี พ.ศ. 2564

¹² สถิติจากรายงานสถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม (White Paper on Crime and Justice)

¹³ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2564 ยกเลิกพืชกระท่อมจากบัญชียาเสพติด และประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ระบุชื่อยาเสพติดให้โทษในประเภทที่ 5 มีผลบังคับใช้ โดยกำหนดให้กัญชาไม่ถือว่าเป็นยาเสพติด และสารสกัดกัญชาที่มีสาร THC หรือ CBD ไม่เกิน 0.2% ไม่ถือเป็นยาเสพติด

ยาเสพติด ทำให้สถิติคดีอาญาในความผิดยาเสพติดให้โทษมีแนวโน้มลดน้อยลง แต่ก็เริ่มกลับมาใกล้เคียงตัวเลขเดิมในปี พ.ศ. 2565

แผนภาพที่ 2 สัดส่วนการรับแจ้งคดีอาญาดำรวจ พ.ศ. 2557-2563

หมายเหตุ : แผนภาพจากรายงานกระบวนการยุติธรรมไทยวันนี้ ฉบับปี พ.ศ. 2564 (สำนักงานกิจการยุติธรรม)

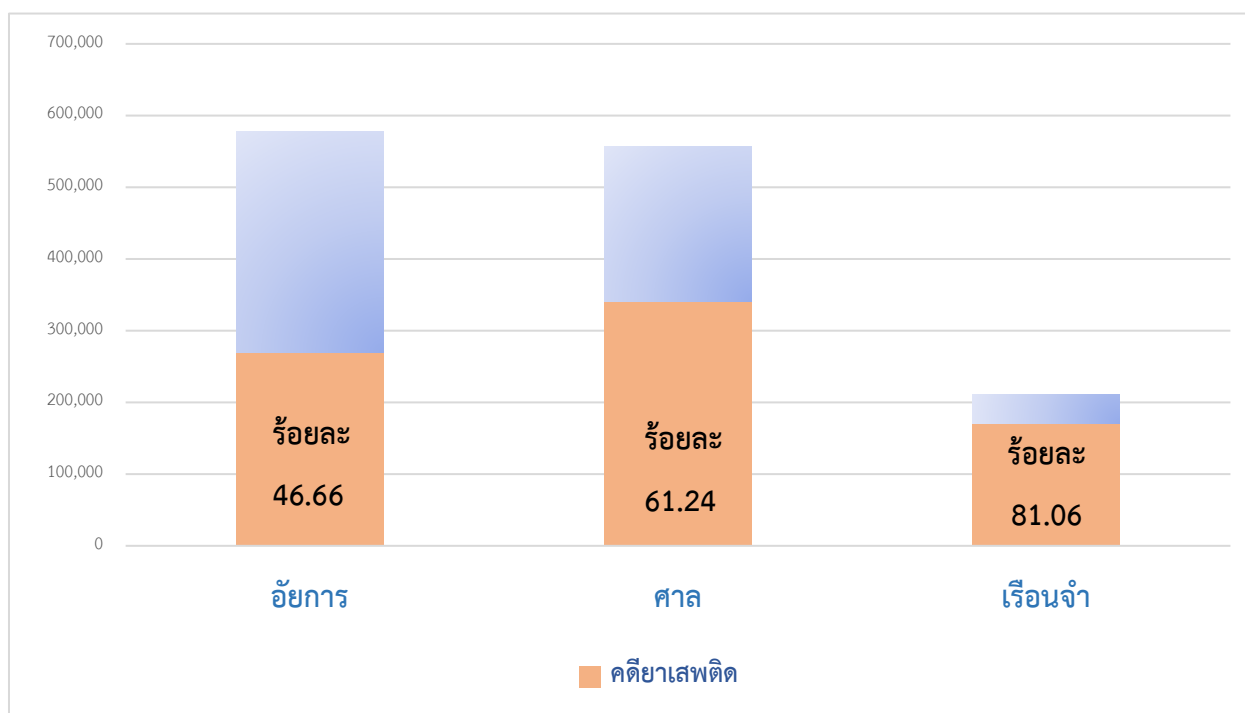
ในส่วนของการยุติธรรมในขั้นตอนอื่น จากการวิเคราะห์สถิติคดีของอัยการ พบว่ารายงานสถิติการรับสำนวนรับใหม่ของอัยการในปี พ.ศ. 2565 ปรากฏคดีที่มีผู้ต้องหาส่งตัวมารับใหม่ทั้งสิ้น 577,471 คดี เป็นคดียาเสพติดให้โทษมากที่สุด 269,419 คดี หรือคิดเป็นร้อยละ 46.66¹⁴ สถิติของศาลยุติธรรม มีคดียาเสพติดที่ขึ้นสู่การพิจารณาคดีรับใหม่ในศาลชั้นต้นทั่วประเทศจำนวน 360,872 คดี จากคดีอาญาใหม่ที่ขึ้นสู่การพิจารณาในศาลชั้นต้นทั้งหมด 589,278 คดี หรือคิดเป็นร้อยละ 61.24¹⁵ และในส่วนของนักโทษเด็กขาดในเรือนจำในปี พ.ศ. 2565 เป็นนักโทษในคดียาเสพติดให้โทษ 170,881 คน

¹⁴ ธีรพร สุนทรธรรม และคณะ, รายงานสถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม (White Paper on Crime and Justice) พ.ศ. 2565, (รายงานเผยแพร่ : สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2566)

¹⁵ ส่วนระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ, ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2565, ประกอบกับ ข้อมูลสำนักแผนงานและงบประมาณ สำนักงานศาลยุติธรรม, (รายงานเผยแพร่ : สำนักศาลยุติธรรม, 2566)

จากนักโทษเด็ดขาดทั้งหมด 210,801 คน คิดเป็นร้อยละ 81.06¹⁶ จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า คดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยียังคงเป็นคดีที่มีผู้กระทำความผิดสูงเป็นอันดับหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม

แผนภาพที่ 3 เปรียบเทียบคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีกับคดีทั้งหมดในกระบวนการยุติธรรม

เมื่อเปรียบเทียบคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีกับการรับแจ้งและจับกุมคดีเริ่มจะคงที่ แต่ในส่วนของการรับแจ้ง คดีหลอกลวงฉ้อโกงเพิ่มสูงขึ้นมากอย่างก้าวกระโดด โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีที่เป็นอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ซึ่งอาจกลายเป็นความผิดอาชญากรรมอันดับหนึ่งแทนคดีอาชญากรรมในอนาคตอันใกล้

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564 เป็นต้นมา ได้มีการเพิ่มฐานความผิดฉ้อโกงที่กระทำผ่านคอมพิวเตอร์ในสถิติ คดีอาญา 4 กลุ่มของสำนักงานตำรวจแห่งชาติในกลุ่มอาชญากรรมพิเศษ ในส่วนนี้เป็นส่วนของการรับแจ้งความ ของตำรวจท้องที่ซึ่งมีการรับแจ้งคดีถึง 10,143 คดี จากข้อมูลสถิติการรับแจ้งความคดีออนไลน์โดยรวม การดำเนินคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีในความรับผิดชอบของกองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวน อาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บช.สอท.) ด้วย พบว่า ตั้งแต่มีระบบการรับแจ้งความคดีออนไลน์เฉพาะ อาชญากรรมทางเทคโนโลยีระหว่าง 1 มีนาคม 2565 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2566 มีการรับแจ้งคดีอาชญากรรม ทางเทคโนโลยีสูงถึง 209,059 คดี แสดงให้เห็นว่าคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีโดยเฉพาะอย่างยิ่ง

¹⁶ อ้างถึงแล้วใน 12

การหลอกลวงฉ้อโกงผ่านช่องทางออนไลน์ได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างก้าวกระโดดในช่วงปีที่ผ่านมา โดยเพิ่มขึ้นเกินกว่าครึ่งหนึ่งของคดีอาชญากรรมที่รับแจ้งทั้งหมด และมีความเป็นไปได้ที่จะเพิ่มสูงขึ้นเกินกว่าคดีอาชญากรรมในภาคอื่นใกล้เคียง นอกจากนี้การรับแจ้งความคดีออนไลน์ในอาชญากรรมทางเทคโนโลยีได้เพิ่มโอกาสในการสืบสวนจับกุมคดีเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จากสถิติการจับกุมคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีภายหลังจากมีการตั้งกองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บช.สอท.) มีการจับกุมคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีเพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัดถึง 7,894 คดี ผู้ต้องหา 8,845 คน¹⁷ สะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของการพัฒนาระบบการต่อต้านอาชญากรรมทางเทคโนโลยีของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และที่สำคัญจากระบบการรับแจ้งความออนไลน์ ทำให้ตำรวจสามารถนำข้อมูลจากการรับแจ้งคดีออนไลน์จากทั่วประเทศมาวิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเครือข่ายอาชญากรรม และทำให้สามารถสืบสวนเครือข่ายอาชญากรรมหรือขบวนการอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลความเชื่อมโยงเครือข่ายอาชญากรรมในต่างท้องที่ได้

นอกจากนี้ในการสำรวจอาชญากรรมภาคประชาชนปี พ.ศ. 2565 ยังพบว่า เมื่อทำการสอบถามกลุ่มตัวอย่างประชาชนทั่วไปในพื้นที่ พบว่ากลุ่มตัวอย่างแทบทุกคนได้ให้ข้อมูลว่าเคยถูกกลุ่มอาชญากรรมหลอกลวงทางโทรศัพท์ หรือถูกส่งข้อความหลอกลวงทางโทรศัพท์ ได้รับการติดต่อส่งข้อความหลอกลวงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) หรือพบการโฆษณาขายสินค้าหลอกลวง โดยกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวพบการหลอกลวงฉ้อโกงในลักษณะเช่นนี้คนละหลายครั้งในรอบปี ในการสำรวจอาชญากรรมภาคประชาชนในปี พ.ศ. 2565 จึงจำเป็นต้องปรับวิธีการเก็บข้อมูลในกลุ่มความผิดหลอกลวงฉ้อโกง จากเดิมที่นับทุกความผิดที่พบเหตุ เป็นการนับเฉพาะคดีที่สูญเสียทรัพย์สิน ซึ่งเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าการหลอกลวงฉ้อโกงเป็นภัยอาชญากรรมที่มีผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้างและเข้าถึงประชาชนทุกคน ในจำนวนนี้ผลการสำรวจอาชญากรรมภาคประชาชน พบว่า ประชาชนมีโอกาสตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมหลอกลวงฉ้อโกงและได้รับความเสียหายถึงร้อยละ 3.05 ซึ่งเป็นอัตราส่วนที่สูงมาก¹⁸

¹⁷ สถิติการปราบปรามการจับกุมคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ระหว่าง 22 ธ.ค. 63 – 30 ก.ย. 65 โดยแบ่งเป็นการจับกุมคดีการพนันออนไลน์ 688 คดี ผู้ต้องหา 1,189 คน คดีหลอกลวงออนไลน์ด้านการเงิน 612 คดี ผู้ต้องหา 708 คน ล้วงละเมิดทางเพศต่อเด็กและสตรี 158 คดี ผู้ต้องหา 193 คน หลอกลวงซื้อขายสินค้าออนไลน์ 453 คดี ผู้ต้องหา 474 คน และคดีตามพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ 504 คดี ผู้ต้องหา 504 คน

¹⁸ ทวีวัฒน์ เหลืองวิริยะ และคณะ, *โครงการจ้างเหมาบริการเพื่อสำรวจอาชญากรรมภาคประชาชนปี พ.ศ. 2565*, (รายงานวิจัย : สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2566)

กระบวนการยุติธรรมหลังภาวะวิกฤติ

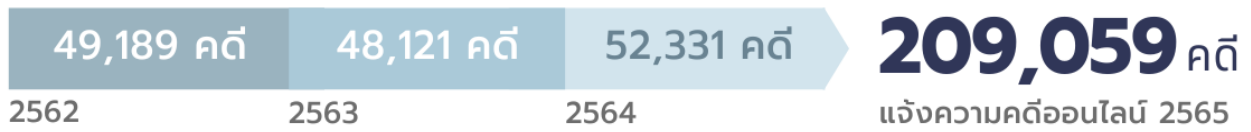
การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ซึ่งเริ่มระบาดในจีนมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 และเริ่มส่งผลกระทบต่อหลายประเทศตั้งแต่ช่วงปลายปี พ.ศ. 2562 ต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลามากกว่า 2 ปี โดยในปี พ.ศ. 2565 นั้น เป็นปีที่การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) เริ่มคลี่คลายและกลับเข้าสู่สภาวะปกติ แต่ในช่วงของการแพร่ระบาดได้ทำให้เกิดการหยุดชะงักของการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม อีกทั้ง รูปแบบอาชญากรรมได้เปลี่ยนแปลงจากเดิมไปอย่างมากซึ่งส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรม แม้ว่าปัจจุบันสถานการณ์การแพร่ระบาดจะคลี่คลายเข้าสู่สภาวะหลังวิกฤติก็ตาม

จากข้อมูลของการศึกษาวิจัยโครงการสำรวจสถิติอาชญากรรมที่เกิดขึ้นภายหลังวิกฤติ¹⁹ พบว่าอาชญากรรมหลังภาวะวิกฤติของการแพร่ระบาดโรคโควิด-19 มีการก่ออาชญากรรมแบบเผชิญหน้า เช่น การปล้นชิงทรัพย์ ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ฆาตกรรม ลดลง ในขณะที่อาชญากรรมที่กระทำผ่านช่องทางออนไลน์หรือการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มีแนวโน้มเพิ่มสูงมากขึ้น สอดคล้องกับข้อมูลสถิติอาชญากรรมของตำรวจที่สะท้อนว่าในปี พ.ศ. 2565 ตั้งแต่มีระบบการรับแจ้งความคดีออนไลน์เฉพาะคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีในช่วงที่มีการเก็บสถิติในระหว่าง 1 มีนาคม 2565 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2566 มีการรับแจ้งคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีสูงถึง 209,059 คดี เป็นคดีหลอกลวงฉ้อโกงสูงถึง 189,875 คดี หรือคิดเป็นร้อยละ 90.8 โดยหากเปรียบเทียบกับคดีหลอกลวงฉ้อโกงในช่วงก่อนหน้า มีการรับคดีเพิ่มขึ้นถึงประมาณ 4 เท่าเมื่อเปรียบเทียบกับคดีหลอกลวงฉ้อโกงในปี พ.ศ. 2562 ที่มีการรับแจ้งคดี 49,189 คดี ปี พ.ศ. 2563 มีการรับแจ้ง 48,121 คดี และในปี พ.ศ. 2564 ที่มีการรับแจ้ง 52,331 คดี เท่านั้น ในช่วงที่มีสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19²⁰

¹⁹ ปรีชญานันท์ นักพ่อน และคณะ, โครงการสำรวจสถิติอาชญากรรมที่เกิดขึ้นภายหลังวิกฤติ, รายงานวิจัย : สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2566

²⁰ ข้อมูลจากสถิติคดีอาญา 4 กลุ่ม ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เปรียบเทียบกับสถิติการรับแจ้งคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีระหว่าง 1 มี.ค. 65 ถึง 28 ก.พ. 66 (หลังจากเปิดให้มีการแจ้งความออนไลน์)

สถิติการรับแจ้งคดีอาญา ในปี 2562 - 2565

หมายเหตุ : แผนภาพจากรายงานกระบวนการยุติธรรมกับการจัดการภาวะวิกฤติเพื่อสร้างความยุติธรรมถ้วนหน้า และเท่าเทียม (สำนักงานกิจการยุติธรรม)

การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ทำให้ศาลชั้นต้นทั่วประเทศมีการเลื่อนการพิจารณาคดีมากกว่า 163,620 คดี ในปี พ.ศ. 2563 แม้ในปี พ.ศ. 2565 ซึ่งสถานการณ์ได้คลี่คลายและมีการเร่งรัดนำคดีที่หยุดชะงักไปในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จนกลับเข้าสู่ภาวะปกติ แต่ผลจากสถานการณ์วิกฤติส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐ อาทิ แผนการใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงาน กระบวนการทำงาน ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค รวมถึงผลกระทบต่อด้านสุขภาพจิตและสุขภาพกายของบุคลากร นอกจากนี้ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดยังนำไปสู่เหตุจลาจลและความสูญเสียในเรือนจำหลายแห่ง โดยเชื่อว่าความตึงเครียดเกี่ยวกับโควิด-19 ได้นำไปสู่การเผาอาคารและทำลายทรัพย์สินของเรือนจำจนเกิดความเสียหาย และความพยายามหลบหนีออกจากเรือนจำ

ศาลชั้นต้นเลื่อนพิจารณาคดีกว่า
163,620 คดี
ทั่วประเทศ ในปี 2563

ผลกระทบจากวิกฤตโควิด 19

- การเปลี่ยนแปลงรูปแบบอาชญากรรม
- การปรับระบบการปฏิบัติงานของภาครัฐ
- ความล่าช้าของกระบวนการยุติธรรม
- เหตุจลาจลในเรือนจำ

หมายเหตุ : แผนภาพจากรายงานกระบวนการยุติธรรมกับการจัดการภาวะวิกฤติเพื่อสร้างความยุติธรรมถ้วนหน้าและเท่าเทียม (สำนักงานกิจการยุติธรรม)

แม้จะคาดหวังว่าในปี พ.ศ. 2565 และ พ.ศ. 2566 เศรษฐกิจน่าจะฟื้นตัวจากการที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ และการท่องเที่ยวที่เริ่มฟื้นตัวกลับเข้าสู่ภาวะปกติ แต่อย่างไรก็ดี เศรษฐกิจโลกในปี พ.ศ. 2566 มีแนวโน้มชะลอตัวลงจากปี พ.ศ. 2565 โดยเปลี่ยนผ่านจากการฟื้นตัวไปสู่ภาวะเศรษฐกิจถดถอย โดยในไตรมาสที่ 4 ของปี พ.ศ. 2565 เศรษฐกิจไทยขยายตัวเพียงร้อยละ 1.4 ชะลอลงจากการขยายตัวร้อยละ 4.6 ในไตรมาสก่อนหน้า อัตราเงินเฟ้อของประเทศไทยอยู่ที่ร้อยละ 5.7 และอัตราดอกเบี้ยนโยบายปรับเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 1.25 ในไตรมาสก่อนหน้าเป็นร้อยละ 1.5 โดยภาวะเศรษฐกิจที่มีแนวโน้มถดถอยในปี พ.ศ. 2566 น่าจะส่งผลกระทบต่อการทำงานของรายได้ ภาระหนี้สิน และอาจส่งผลให้ประชาชนเกิดความเครียดและอาจเป็นตัวเร่งในการตัดสินใจขออาชญากรรมเพื่อความอยู่รอดหรืออาจถูกชักจูงให้เข้าสู่กระบวนการอาชญากรรม หรือเป็นช่องทางให้เหยื่อถูกล่อลวงได้โดยง่ายซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญและเฝ้าระวังในระยะต่อไป

สภาวะเศรษฐกิจไทยในปี 2565

เศรษฐกิจขยายตัว		อัตราเงินเฟ้อ		อัตราดอกเบี้ยนโยบาย		
Q3	Q4	Q3	Q4	Q3	Q4	ล่าสุด
4.6	1.4	7.3	5.8	1.0	1.25	1.5

หมายเหตุ : แผนภาพจากรายงานกระบวนการยุติธรรมกับการจัดการภาวะวิกฤติเพื่อสร้างความยุติธรรมถ้วนหน้าและเท่าเทียม (สำนักงานกิจการยุติธรรม)

จากรายงานกระบวนการยุติธรรมกับการจัดการภาวะวิกฤติเพื่อสร้างความยุติธรรมถ้วนหน้าและเท่าเทียม²¹ ได้ประเมินสถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมขณะและหลังเกิดภาวะวิกฤติจากรายงานวิจัยโครงการสำรวจสถิติอาชญากรรมที่เกิดขึ้นภายหลังวิกฤติ และการประชุมสัมมนาหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง จากรายงานดังกล่าวมีความเปลี่ยนแปลงด้านอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมที่ผู้บริหารงานยุติธรรมและหน่วยงานด้านกระบวนการยุติธรรมควรเตรียมพร้อมรับมือและปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมไว้หลายประการ ดังนี้

²¹ ชวนันต์ เจนการ, กระบวนการยุติธรรมกับการจัดการภาวะวิกฤติเพื่อสร้างความยุติธรรมถ้วนหน้าและเท่าเทียม, (รายงานเผยแพร่ : สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2566)

1. แนวโน้มของอาชญากรรม

- อาชญากรรมแบบเผชิญหน้าและความผิดพื้นฐาน (Street Crime) ลดน้อยลง แต่เปลี่ยนไปเป็นการกระทำผิดผ่านช่องทางออนไลน์เพิ่มมากขึ้น
- ความผิดอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์เพิ่มสูงขึ้นอย่างก้าวกระโดด ทั้งจากข้อมูลทางสถิติและการสำรวจความรับรู้ของประชาชน โดยอาชญากรรมที่เพิ่มขึ้นมีทั้งอาชญากรรมประสงค์ต่อทรัพย์สิน (เช่น หลอกหลวงฉ้อโกง เรียกว่าไถ่ข้อมูล ขยายข้อมูลส่วนบุคคล ล่วงละเมิดทางเพศทางช่องทางออนไลน์ และค้าขายสื่อลามกอนาจาร) และคดีอาชญากรรมที่ไม่ประสงค์ต่อทรัพย์สิน (เช่น การข่มเหงรังแกทางออนไลน์ (Bullying) และการหมิ่นประมาทบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ เป็นต้น)
- กลุ่มองค์กรอาชญากรรมหันมาใช้ช่องทางตลาดออนไลน์จัดจำหน่ายสิ่งผิดกฎหมายผ่านบริการขนส่งพัสดุภัณฑ์ (เช่น ยาเสพติด สินค้าละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา สินค้าด้อยคุณภาพ) หรือใช้ช่องทางออนไลน์เป็นเครื่องมือกระทำความผิด (เช่น เว็บไซต์พนัน) หรือใช้ช่องทางออนไลน์ในการล่อลวงเหยื่อ (เช่น ล่อลวงหรือหลอกหลวงเหยื่อไปทำงานต่างประเทศ ล่อลวงเด็กเพื่อผลิตสื่อลามกอนาจาร)
- อาชญากรรมที่เกิดขึ้นในระหว่างการแพร่ระบาดของโควิด-19 ยังคงมีความรุนแรงและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น และช่องทางก่ออาชญากรรมที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในช่วงการแพร่ระบาดโควิด-19 กลายเป็นที่นิยมของอาชญากรเพิ่มมากขึ้น การใช้เทคโนโลยีกลายเป็นวิถีชีวิตใหม่ของสังคมทำให้ประชาชนมีโอกาสดตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมมากขึ้น
- อาชญากรรมแบบเผชิญหน้าและความผิดพื้นฐาน (Street Crime) บางประเภทเริ่มกลับมาสูงขึ้นตามเดิม ในขณะที่อาชญากรรมผ่านช่องทางออนไลน์มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น จากการที่เทคโนโลยีได้เปิดช่องให้อาชญากรก่อเหตุทางไกลและยากแก่การจับกุม
- สถิติคดีลดน้อยลงแต่แนวโน้มอาชญากรรมไม่ได้ลดลง แต่เป็นการเปลี่ยนรูปแบบ (Displacement) ก่ออาชญากรรมในช่องทางออนไลน์ที่ตรวจจับได้ยากขึ้น
- สถิติคดีความผิดหลอกหลวงฉ้อโกงและความผิดทางคอมพิวเตอร์เพิ่มสูงขึ้นอย่างก้าวกระโดด ส่วนหนึ่งเกิดจากการพัฒนาระบบการรับแจ้งคดีออนไลน์ให้ผู้เสียหายเข้าถึงการรับแจ้งความได้สะดวกมากขึ้น

ขณะแพร่ระบาดของโควิด-19	หลังการแพร่ระบาดของโควิด-19
● คดีความรุนแรงในครอบครัวมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น ● อาชญากรตั้งฐานในการก่ออาชญากรรมทางไกลในต่างประเทศ ทำให้การบังคับใช้กฎหมายทำได้ยากลำบากขึ้น ● การนำเข้ายาเสพติดและสิ่งผิดกฎหมายลดลงจากความเข้มงวด การสกัดกั้นบุคคล และสิ่งผิดกฎหมายตามแนวชายแดน และการเสพยาเสพติดย้ายไปสู่พื้นที่ปิด (เช่น โรงแรม ที่พักอาศัย) และมีตัวยายใหม่ ๆ เข้ามาแพร่ระบาดมากขึ้น ● มีความผิดเกี่ยวกับการฝ่าฝืนมาตรการรัฐในช่วงที่มีการใช้มาตรการควบคุมการแพร่ระบาด	● การดำเนินชีวิตที่รวดเร็วมากขึ้น ข้อมูลข่าวสารเข้าถึงประชาชนได้รวดเร็ว บางครั้งข้อมูลข่าวสารที่ได้รับทำให้เกิดความตื่นตระหนก และขาดความรอบคอบในการตรวจสอบข้อมูล ทำให้ประชาชนจำนวนมากตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้โดยง่าย ● มีการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่อาจใช้เป็นเครื่องมือในการก่ออาชญากรรมของคนร้าย เช่น เงินดิจิทัล เว็บไซต์มืด ● การนำเข้ายาเสพติดและสิ่งผิดกฎหมายเริ่มกลับมา จากการเร่งระบายของตักค้างในช่วงที่มีการผ่อนคลายมาตรการ ● พบการกระทำความผิดการขายข้อมูลรายสำคัญซึ่งเกี่ยวข้องกับข้อมูลที่ใช้ในมาตรการควบคุมโรค ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อถือในการรักษาความปลอดภัย และคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งมีผลกระทบต่อการดำเนินมาตรการภาครัฐต่าง ๆ ในระยะต่อไป
2. กระบวนการยุติธรรม	
● ในช่วงการแพร่ระบาดหน่วยงานยุติธรรมที่เป็นหน่วยบริการประชาชน (front office) เช่น สถานีตำรวจบางแห่ง อาจต้องหยุดให้บริการ จากการที่มีเจ้าหน้าที่ติดโรคหรือตกเป็นกลุ่มเสี่ยง	● มีการพัฒนาระบบการรับแจ้งความออนไลน์ และวางระบบงานสำหรับต่อต้านอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ทั้งในส่วนงานตำรวจและกรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI)

ขณะแพร่ระบาดของโควิด-19

- การกิจจัดการกับการแพร่ระบาดซึ่งเป็นภารกิจสำคัญเร่งด่วนส่งผลต่อการดำเนินงานในภารกิจหลักหยุดชะงัก
- กระบวนการสืบสวน สอบสวน สืบพยานในชั้นศาลทำได้โดยล่าช้า ทั้งจากการที่หน่วยงานให้บริการมีการจำกัดการเดินทางของผู้เข้ามารับบริการ และจากประชาชนเองที่ไม่ยอมเดินทางเข้ามาเพราะไม่ต้องการเสี่ยงติดเชื้อ
- ศาลมีการเลื่อนคดีเพื่อรอสถานการณ์ทำให้มีคดีตกค้างการพิจารณาคดีจำนวนมาก
- ระเบียบ กฎหมายและขั้นตอนการปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมไม่เอื้อต่อการปฏิบัติงานในภาวะวิกฤติ
- การประสานงานหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมแต่ละขั้นตอนติดขัด จากความพร้อมในการรับมือสถานการณ์แตกต่างกัน และการปรับเปลี่ยนรูปแบบในการทำงาน ช่วงเวลาทำงานและช่องทางการติดต่อสื่อสารที่ไม่เหมือนกับการประสานงานในช่วงเวลาปกติ ในขณะที่มีเงื่อนไขเวลาตามกฎหมายมากำหนดควบคุม รวมถึงหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ต่างออกแนวปฏิบัติของตนเอง ออกคำสั่ง หรือแนวปฏิบัติที่ออกจากส่วนกลางก็เป็นแนวปฏิบัติกว้าง ๆ ทำให้เกิดความสับสนในการทำงาน

หลังการแพร่ระบาดของโควิด-19

- พัฒนากลไกสำหรับอาชญากรรมระหว่างประเทศ ทั้งความร่วมมือกับเครือข่ายหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายในต่างประเทศ การให้หน่วยงานต่างประเทศดำเนินคดีแทนในความผิดเกี่ยวเนื่องหลายรัฐ (Double Jurisdiction)
- พัฒนาระบบงานเชื่อมโยงทางเทคโนโลยีด้านกระบวนการยุติธรรมในหลายกระบวนการ ซึ่งบางกระบวนการได้กลายเป็นมาตรฐานใหม่ในการทำงาน เช่น การขอหมายจับออนไลน์ การฝากขังออนไลน์ การยื่นฟ้องคดีอิเล็กทรอนิกส์ (E-Filing) และมีความพยายามในการขับเคลื่อนระบบกระบวนการยุติธรรมดิจิทัลในบางประเภทคดี
- มีการออกกฎหมายบริหารระบบราชการแบบอิเล็กทรอนิกส์และปรับปรุงระเบียบกฎหมายและขั้นตอนของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมให้รองรับการทำงานในระบบอิเล็กทรอนิกส์
- มีการออกกฎหมายควบคุมอาชญากรรมไซเบอร์เป็นการเฉพาะ
- มีการนำเทคโนโลยีการประชุมทางไกลมาใช้แก้ปัญหาการเดินทางทั้งในส่วนการสอบสวน การสอบปากคำ การพิจารณาคดีในชั้นศาล การเยี่ยมญาติในสถานที่ควบคุม การจัดกิจกรรมพัฒนาพฤตินิสัยร่วมกับภาคีเครือข่าย

ขณะแพร่ระบาดของโควิด-19	หลังการแพร่ระบาดของโควิด-19
• วัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณ ในการปฏิบัติงาน ภายใต้สภาวะวิกฤติ มีไม่เพียงพอ บางหน่วยงานขาดอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีที่จะใช้งานในช่วงการแพร่ระบาด • มีการปฏิบัติงานจากที่บ้านได้ในบางกระบวนการ • เกิดการแพร่ระบาดโรคโควิด-19 ในสถานที่ควบคุม เช่น เรือนจำ สถานพินิจฯ บางแห่งมีการกักกักแยกกัก แม้จะมีการคัดกรองอย่างเข้มงวด • กระบวนการยุติธรรมและความร่วมมือระหว่างประเทศไม่ทันกับคนร้ายที่มีฐานการกระทำผิดอยู่ในต่างประเทศ	• นำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้ และลดการลงโทษโดยใช้เรือนจำ • หน่วยงานควบคุมตัวมีการจัดพื้นที่คัดกรอง และกักตัวกลุ่มเสี่ยงเป็นการเฉพาะ
3. ผลกระทบจากภาวะวิกฤติ	
• เกิดผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ซึ่งอาจผลักดันให้คนหันมาก่ออาชญากรรมมากขึ้นเพื่อความอยู่รอด และความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินมีแนวโน้มรุนแรงจากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ คนว่างงาน ผลักดันให้คนหันมาก่ออาชญากรรมมากขึ้นเพื่อความอยู่รอดและมีการหลอกลวงเพิ่มมากขึ้น • ผู้ต้องการประกอบอาชีพหรือหางานทำเข้ามามีส่วนร่วมเป็นเครือข่ายอาชญากรรม เช่น ชักชวนเปิดบัญชีแทนกัน (บัญชีม้า) หลอกลวงให้ไปทำงานต่างประเทศแล้วบังคับให้ร่วมกลุ่มอาชญากร	• สภาวะเศรษฐกิจเริ่มฟื้นฟูหลังการแพร่ระบาด อย่างไรก็ตาม การฟื้นตัวยังอยู่ในลักษณะชะลอตัว โดยภาวะเศรษฐกิจในภาพรวมยังมีปัญหาอยู่ • แม้จะมีการแจ้งเตือนประชาชนอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ยังมีผู้ตกเป็นเหยื่อ และคนร้ายได้พัฒนารูปแบบและวิธีการเข้าถึงเหยื่อในรูปแบบต่าง ๆ ไปเรื่อย ๆ • การจัดการรายได้ภาครัฐเพื่อชดเชยหนี้สาธารณะยังมีปัญหา ซึ่งอาจส่งผลต่อการบริหารงบประมาณภาครัฐ ทั้งในภาพรวมและในด้านกระบวนการยุติธรรม

ขณะแพร่ระบาดของโควิด-19	หลังการแพร่ระบาดของโควิด-19
● ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีส่งผลให้คนร้ายเข้าถึงเหยื่ออาชญากรรมได้ง่ายขึ้น ● มีการใช้จ่ายงบประมาณภาครัฐจำนวนมากในการแก้ปัญหาและช่วยเหลือประชาชนในช่วงที่มีสถานการณ์โควิด ● การแพร่ระบาดของโควิด-19 เป็นตัวเร่งให้เกิดการพัฒนาการบริหารงานภาครัฐในหลายรูปแบบ เช่น ระบบงานเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ การประชุมออนไลน์ กระบวนการยุติธรรมดิจิทัลในบางกระบวนการงาน	● มีการพัฒนากลไกและรูปแบบการทำงานในช่วงที่มีสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 แต่ภายหลังภาวะวิกฤติกลับมีการยกเลิกหรือละเลยกระบวนการทำงานที่พัฒนาไปแล้ว กลับมาสู่การทำงานในรูปแบบเดิม ๆ ที่มีความล่าช้าและไม่ตอบสนองต่อการให้บริการประชาชน

หมายเหตุ : ตารางสรุปสถานการณ์กระบวนการยุติธรรมจากรายงานกระบวนการยุติธรรมกับการจัดการภาวะวิกฤติเพื่อสร้างความยุติธรรมถ้วนหน้าและเท่าเทียม (สำนักงานกิจการยุติธรรม)

การพัฒนาระเบียบกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกระบวนการยุติธรรมในภาวะวิกฤติ

มาตรการสำคัญ ในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมในภาวะวิกฤติ

การขนส่งสิ่งผิด กฎหมายผ่านบริการ ขนส่งพัสดุภัณฑ์

- มีการขยายตัวของอาชญากรรมที่ใช้การขนส่งสิ่งผิดกฎหมายผ่านบริการขนส่งพัสดุภัณฑ์
- กำหนดให้มีการยืนยันตัวบุคคลในการใช้บริการรับส่งพัสดุภัณฑ์ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด
- มีผู้ประกอบการรายย่อยจำนวนมากยังตรวจสอบไม่ทั่วถึงและยังไม่มีกฎหมายและหน่วยงานในการกำกับดูแล

การพนัน

- มีแนวคิดที่จะเปิดสถานบันเทิงครบวงจรโดยมีกาสิโนถูกกฎหมายรวมอยู่ด้วยแต่ยังไม่ให้มีการพนันออนไลน์ถูกกฎหมาย

สื่อลามกอนาจารเด็ก

- มีชุดปฏิบัติการปราบปรามการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กทางอินเทอร์เน็ต (Thailand Internet Crimes Against Children: TICAC) และกรมสอบสวนคดีพิเศษ
- มีการพัฒนาระบบการสืบสวนโดยการตรวจจับผ่านการใช้งานอินเทอร์เน็ตโดยไม่ต้องรอผู้เสียหายมาแจ้งความ
- อัยการและศาลยังถือแนวการพิจารณาว่าในคดีล่วงละเมิดต่อเด็กต้องหาตัวเด็กมายืนยันอายุขณะเกิดเหตุ

การดำเนินการกับ คนร้ายในต่างประเทศ

- พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือผู้บังคับใช้กฎหมายกับต่างประเทศ
- ใช้ความผิดสองรัฐดำเนินคดีกับคนร้ายในต่างประเทศโดยไม่ต้องส่งตัวผู้ร้ายข้ามแดน
- มีความร่วมมือในการช่วยเหลือจับกุมคนร้ายที่ก่อเหตุกับหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายต่างประเทศในการช่วยเหลือการจับกุมความผิดที่ก่อเหตุข้ามประเทศที่คนร้ายใช้ฐานก่อเหตุในประเทศหนึ่งเพื่อข้ามไปก่อเหตุอีกประเทศหนึ่งผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์

จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมความเปลี่ยนแปลงของอาชญากรรมและผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมภายหลังภาวะวิกฤติดังกล่าว ได้มีการนำประเด็นสำคัญที่เป็นปัญหาอุปสรรคหรือเป็นประเด็นท้าทายที่ต้องก้าวผ่านไปสู่การพัฒนาระบบการยุติธรรมในระยะต่อไป โดยมีข้อเสนอในการพัฒนาระบบการยุติธรรมภายหลังภาวะวิกฤติในระยะต่อไปที่สำคัญ ดังนี้

1. ในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และหลังภาวะวิกฤติ พบว่า จะมีการพัฒนาระบบงานต่อต้านอาชญากรรมทางเทคโนโลยีมากขึ้น มีการตั้งหน่วยงานด้านต่อต้านอาชญากรรมทางเทคโนโลยีและออกกฎหมายป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีเป็นการเฉพาะ แต่ก็ยังมีจุดอ่อนที่ต้องพัฒนาต่อไป เช่น การป้องกันปราบปรามองค์กรอาชญากรรมที่มีฐานอยู่ในต่างประเทศ โดยหากกระทำผิดสองมลรัฐก็บังคับใช้กฎหมายของทั้งสองรัฐในการดำเนินคดี การพัฒนาระบบการเปิดบัญชีธนาคาร การพัฒนาระบบควบคุมพัสดุกู้ภัย เป็นต้น

2. ในช่วงที่มีสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 นั้น เป็นช่วงที่มีการพัฒนาระบบการให้บริการประชาชนเพื่อเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมจำนวนมาก เช่น การรับแจ้งความออนไลน์ ระบบการขอหมายจับและระบบขอฝากขังอิเล็กทรอนิกส์ การยื่นฟ้องคดีอิเล็กทรอนิกส์ การใช้เทคโนโลยีการประชุมทางไกลผ่านจอภาพในระบบการสอบสวน สอบปากคำ และการสืบพยาน การเยี่ยมญาติทางไกล การออกกฎหมายการปฏิบัติราชการทางอิเล็กทรอนิกส์ แต่ภายหลังจากภาวะวิกฤติผ่านพ้น หน่วยงานต่าง ๆ ก็กลับมาทำงานในรูปแบบเดิมไม่ได้พัฒนาต่อเนื่อง หรือระบบงานที่พัฒนาขึ้นยังติดขัดกับระเบียบการบริหารจัดการภายในซึ่งไม่ได้ถูกใช้งานอย่างเต็มรูปแบบ ในการพัฒนาระบบการยุติธรรมในระยะต่อไป ควรจะมีการต่อยอดการพัฒนาระบบการยุติธรรมอย่างเต็มรูปแบบ

3. บทเรียนจากภาวะวิกฤติแสดงให้เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมในภาวะปกติไม่สามารถตอบสนองต่อภาวะวิกฤติได้ มีระเบียบกฎหมายที่ใช้ในภาวะปกติแต่กลับเป็นอุปสรรคต่อการทำงานในภาวะวิกฤติจำนวนมาก รวมถึงอาจมีความจำเป็นในการกำหนดมาตรการทางอาญาในความผิดบางอย่างเพื่อควบคุมสถานการณ์ ดังนั้นจึงควรมีการทบทวนระเบียบกฎหมายต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงาน และเตรียมความพร้อมของกระบวนการยุติธรรมในการร่างกฎหมายต้นแบบรองรับไว้ เพื่อนำมาประกาศใช้ได้ทันทีหากเกิดภาวะวิกฤติในครั้งต่อไป

4. ควรใช้โอกาสการพัฒนาระบบการยุติธรรมในช่วงภาวะวิกฤติมาพัฒนาสู่กระบวนการยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์เต็มรูปแบบในอนาคตและลดขั้นตอนในการดำเนินคดีบางอย่างให้สั้นกระชับไม่เป็นภาระ

5. พิจารณาระวังเรื่องการเชื่อมโยงข้อมูลและกำหนดมาตรการในการรักษาความปลอดภัย การนำข้อมูลที่เชื่อมโยงกันไปใช้ประโยชน์ในทางมิชอบควบคู่กันด้วย

การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายสำคัญด้านกระบวนการยุติธรรม

จากการทบทวนการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในช่วงปี พ.ศ. 2565 และ พ.ศ. 2566 ที่ผ่านมา มีการออกกฎหมายสำคัญสองฉบับ ได้แก่

ปี พ.ศ. 2565

พระราชบัญญัติมาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. 2565 ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดมาตรการพิเศษในการเฝ้าระวังและดูแลผู้พ้นโทษซึ่งกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรงที่อาจมีแนวโน้มจะก่อเหตุซ้ำ ซึ่งอาจทำให้เกิดอันตรายร้ายแรงต่อสังคม ปัจจุบันได้มีการเตรียมความพร้อมหน่วยงานพัฒนาพฤตินิสัยและสำนักงานอัยการในการปฏิบัติตามมาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรงดังกล่าว แต่อาจยังไม่ได้มีการนำมาตรการดังกล่าวมาใช้กับผู้กระทำความผิดอย่างจริงจัง และยังปรากฏผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับเพศที่ใช้ความรุนแรงมีการก่อเหตุซ้ำหลังพ้นโทษไม่นาน ซึ่งเป็นเหตุอุกฉกรรจ์สะเทือนขวัญและเป็นอันตรายอยู่เรื่อย ๆ

พระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2565 ซึ่งกำหนดให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทุกหน่วยงานมีการกำหนดระยะเวลาการดำเนินงาน มาตรฐานการดำเนินงาน ในแต่ละขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมและประกาศให้ประชาชนรับทราบ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดไว้ว่า หากหน่วยงานหรือในคดีใดไม่สามารถดำเนินการได้ตามระยะเวลาตามมาตรฐาน จะต้องอธิบายและชี้แจงให้ประชาชนรับทราบถึงเหตุแห่งความขัดข้องที่ไม่สามารถดำเนินการได้ตามขั้นตอนที่กำหนด ปัจจุบันทุกหน่วยงานมีการประกาศระยะเวลามาตรฐานทางเว็บไซต์ของหน่วยงานเรียบร้อยแล้ว และมีสำนักงานกิจการยุติธรรมเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ติดตามการประกาศระยะเวลา การดำเนินการตามกฎหมาย การกำหนดระยะเวลาการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พร้อมทั้งปัญหาข้อขัดข้อง เพื่อเสนอแนะการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในแต่ละส่วนต่อไป

นอกจากกฎหมายมาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง และกฎหมายกำหนดระยะเวลาการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมซึ่งได้เคยวิเคราะห์ไว้ในอาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมไทยวันนี้ (Updating Thai Criminal Justice) ในฉบับปี พ.ศ. 2564 ตั้งแต่ยังเป็นร่างกฎหมาย²² ในปี พ.ศ. 2565 ยังได้มีการออกพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 ซึ่งเป็นกฎหมายสำคัญที่กำหนดขั้นตอนในการจับกุมหรือการควบคุมตัวผู้ต้องหาจะต้องมีการบันทึกภาพอย่างต่อเนื่อง โดยมีพนักงานอัยการเป็นผู้ตรวจสอบการจับกุมหรือการควบคุมตัวผู้ต้องหาให้เป็นไปโดยถูกต้องและโปร่งใสไม่ให้มีการซ้อมทรมานหรือทำให้บุคคลสูญหาย ข้อดีของกฎหมายดังกล่าว

²² อ้างถึงแล้วใน 3

นอกจากจะเป็นการป้องกันการฉ้อโกงหรือทำให้บุคคลสูญหายตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายแล้ว ยังมีผลพลอยได้ที่จะทำให้การจับกุมผู้ต้องหาที่มีความโปร่งใสมากขึ้น ซึ่งอาจจะช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นในการทำหน้าที่ หรือช่วยป้องกันการยึดข้อหาหรือกลั่นแกล้งจับกุมได้อีกมาก ปัจจุบันสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้มีการจัดหาอุปกรณ์บันทึกภาพวิดีโอให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจและมีการเริ่มปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าว เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งในระยะต่อไปก็ควรมีการวิเคราะห์บทบทนถึงการดำเนินการตามกฎหมายว่ายังมีข้อบกพร่องอย่างไร และมีปัญหาอุปสรรคหรือข้อขัดข้องสำหรับการปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

ปี พ.ศ. 2566

ในปี พ.ศ. 2566 มีการออกกฎหมายด้านกระบวนการยุติธรรมที่สำคัญซึ่งมีผลต่อการปฏิบัติและการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมที่สำคัญ ได้แก่ การออกพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 มีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2566 ซึ่งเป็นมาตรการเร่งด่วนในการต่อต้านอาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่พบว่าการก่อเหตุจำนวนมากและส่งผลกระทบต่อประชาชนอย่างกว้างขวางในทุกพื้นที่

การออกกฎหมายมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีดังกล่าว มุ่งเป้าไปที่การจัดการกับบัญชีทางการเงิน บัญชีหมายเลขโทรศัพท์ และบัญชีอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ที่ใช้เป็นเครื่องมือกระทำความผิดของกลุ่มคนร้าย โดยกำหนดให้สถาบันการเงิน ผู้ประกอบการธุรกิจระบบชำระเงิน และผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์และบริการโทรคมนาคมมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายที่สำคัญ เพื่อให้มีการยับยั้งธุรกรรมทางการเงินไว้ชั่วคราวทันทีเมื่อได้รับแจ้งจากผู้เสียหายหรือมีข้อมูลการก่ออาชญากรรมของคนร้ายจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอันเป็นการปรับตัวให้ทันกับการก่ออาชญากรรมของคนร้ายที่นิยมใช้บัญชีตัวแทน (บัญชีม้า) บังหน้าในการกระทำความผิดหรือใช้ในการโอนเงินของคนร้ายและมีการโอนเงินออกไปอีกหลายทอดเพื่อให้เกิดความยุ่งยากในการติดตามสืบจับของเจ้าหน้าที่ การออกกฎหมายใหม่ยังได้กำหนดให้สถาบันทางการเงินหรือผู้ประกอบการธุรกิจระบบชำระเงินจะต้องทำการรายงานข้อมูลมายังเจ้าหน้าที่ตามบัญชีที่เกี่ยวข้องกับการโอนเงินในทุกขั้นตอน

อย่างไรก็ดีแม้จะมีการออกกฎหมายใหม่ แต่ประชาชนส่วนใหญ่โดยทั่วไปก็ยังไม่ทราบถึงช่องทางและวิธีการในการแจ้งอายัดบัญชีและติดต่อแจ้งความ รวมถึงจากการสัมภาษณ์เจ้าพนักงานและผู้บริหารตำรวจที่รับผิดชอบด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีได้ให้ข้อมูลว่าสถาบันการเงิน ผู้ประกอบการธุรกิจระบบชำระเงิน และผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์และบริการโทรคมนาคมซึ่งมีหน้าที่รายงานข้อมูลก็ยังไม่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลอย่างเต็มที่ เนื่องจากการพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนข้อมูลจากระบบเทคโนโลยีที่แตกต่างกันของผู้ให้บริการแต่ละรายและของทางราชการยังจำเป็นต้องใช้งบประมาณในการพัฒนาซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายอันเป็นภาระของผู้ให้บริการ มาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

ยังไม่มีบทบัญญัติคุ้มครองให้พ้นจากภาระความรับผิดชอบหากมีความเสียหายจากการให้ข้อมูลลูกค้า (immunities) รวมถึงยังขาดมาตรการในการป้องกันการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในทางมิชอบที่เพียงพอ ทำให้ฝ่ายผู้ให้บริการจะต้องตรวจสอบผู้ขอใช้ข้อมูลโดยละเอียด โดยส่วนใหญ่แล้วจะตามไม่ทันกับการกระทำผิดของคนร้าย

นอกจากนี้หากมีการแจ้งขอระงับการทำธุรกรรมชั่วคราว โดยทั่วไปแล้วทางสถาบันการเงินหรือผู้ให้บริการระบบชำระเงินส่วนใหญ่จะถือแนวปฏิบัติว่าระงับธุรกรรมเฉพาะในวงเงินความเสียหายที่ได้มีการรับแจ้งเข้ามาเท่านั้น เพื่อป้องกันความเสียหายจากการที่เจ้าของบัญชีไม่รู้เห็นกับการกระทำผิด ซึ่งทำให้ฝ่ายคนร้ายยังสามารถใช้การเดินบัญชีในการกระทำผิดอื่น ๆ ได้อยู่ ไม่สามารถตัดตอนการกระทำผิดให้ได้ผล หรือกว่าจะดำเนินการได้ก็ก่อให้เกิดความเสียหายจำนวนมากไปแล้ว²³

²³ อ้างถึงแล้วใน 19

บทที่ 2

การขับเคลื่อนนโยบายตัวชี้วัดกระบวนการยุติธรรม

ตัวชี้วัดเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งที่ใช้ในการติดตามประเมินผลในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรม โดยข้อมูลจากตัวชี้วัดสามารถนำไปวิเคราะห์ถึงการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด และทราบถึงสถานการณ์การดำเนินงานและจุดอ่อนหรือปัญหาอุปสรรคที่ต้องแก้ไขให้งานสำเร็จ จุลล่ง การจัดทำตัวชี้วัดด้านกระบวนการยุติธรรมมีความสำคัญและเป็นวาระสำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิรูป กระบวนการยุติธรรม ที่ต้องการให้กระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยมีตัวชี้วัดที่มีมาตรฐานสากล เทียบเคียงได้กับ ตัวชี้วัดดัชนีนิติธรรม (Rule of Law Index) ของ World Justice Project (WJP) รวมถึงสามารถประเมินผลและ วิเคราะห์สถานการณ์กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยทั้งระบบ เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการ ปรับปรุงตัวชี้วัดประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และข้อเสนอเพื่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรม ของประเทศ

จากการประเมินดัชนีนิติธรรม (Rule of Law Index) ของ World Justice Project ในปี ค.ศ. 2022 (พ.ศ. 2565) ซึ่งเป็นปีล่าสุด ประเทศไทยได้ผลการประเมินในระดับปานกลางเป็นค่าคะแนน 0.50 จากคะแนนเต็ม 1.00 โดยอยู่ในอันดับปานกลางค่อนข้างไปทางต่ำ คือ อันดับที่ 80 จาก 140 ประเทศ ²⁴

แผนภาพที่ 4 ผลการรายงานดัชนีนิติธรรม (Rule of Law Index) ปี ค.ศ. 2022 ของประเทศไทย

Thailand

The scores range from 0 to 1, where 1 signifies the highest possible score and 0 signifies the lowest possible score.

Overall Score	Regional Rank	Income Rank	Global Rank
0.50	10/15	25/42	80/140
Score Change	Rank Change		
0.00	0		

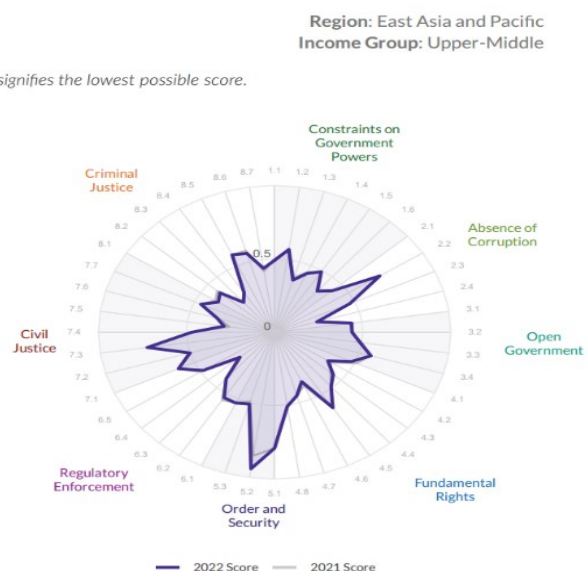
	Factor Score	Score Change	Regional Rank	Income Rank	Global Rank
 Constraints on Government Powers	0.45	-0.01	11/15	31/42	98/140
 Absence of Corruption	0.47	0.00	9/15	19/42	68/140
 Open Government	0.48	-0.01	10/15	25/42	77/140
 Fundamental Rights	0.46	-0.01	10/15	33/42	98/140
 Order and Security	0.74	0.03*	11/15	19/42	63/140
 Regulatory Enforcement	0.45	-0.01	12/15	34/42	101/140
 Civil Justice	0.48	0.00	10/15	28/42	85/140
 Criminal Justice	0.42	0.00	11/15	22/42	73/140

* Indicates statistically significant change at the 10 percent level

Low

Medium

High

²⁴ WJP, World Justice Project Rule of Law Index 2022, (Washingtons : WJP, 2023)

Rule of Law Around the World by Region

East Asia and Pacific

Country/Jurisdiction	Regional Rank	Overall Score*	Change in Overall Score*	% Change in Overall Score*	Global Rank	Change in Global Rank†						
New Zealand	1/15	0.83	0.00	-0.5%	7	0						
Australia	2/15	0.79	0.00	0.1%	13	0						
Japan	3/15	0.79	0.00	0.0%	16	1 ▼						
Singapore	4/15	0.78	0.00	-0.5%	17	0						
Korea, Rep.	5/15	0.73	0.00	-0.4%	19	1 ▲						
Hong Kong SAR, China	6/15	0.73	-0.02	-2.8%	22	3 ▼						
Malaysia	7/15	0.57	-0.01	-1.7%	55	1 ▼						
Mongolia	8/15	0.54	-0.01	-1.3%	62	1 ▼						
Indonesia	9/15	0.53	0.01	1.6%	64	4 ▲						
Thailand	10/15	0.50	0.00	-0.2%	80	0						
Vietnam	11/15	0.49	0.00	0.1%	84	4 ▲						
China	12/15	0.47	0.00	0.5%	95	3 ▲						
Philippines	13/15	0.47	0.01	1.4%	97	5 ▲						
Myanmar	14/15	0.36	-0.03	-7.7%	132	3 ▼						
Cambodia	15/15	0.31	-0.01	-2.0%	139	0						

ในกลุ่มภูมิภาคเอเชียตะวันออกและแปซิฟิก ประเทศไทยถูกจัดอันดับเป็นอันดับที่ 10 จาก 15 ประเทศ มีผลคะแนนต่ำกว่า นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น สิงคโปร์ เกาหลีใต้ เขตปกครองพิเศษฮ่องกง มาเลเซีย มองโกเลีย และอินโดนีเซีย โดยมีคะแนนสูงกว่าเวียดนาม จีน ฟิลิปปินส์ เมียนมาร์ และกัมพูชา โดยส่วนใหญ่แล้ว ประเทศไทยจะได้คะแนนดัชนีนิติธรรมต่ำกว่า 0.50 โดยด้านที่เป็นปัญหาที่ควรจะพัฒนา เป็นด้านการใช้อำนาจของรัฐบาล (0.45) การคอร์รัปชัน (0.47) ความโปร่งใสของรัฐบาล (0.46) การออกกฎหมายภาครัฐและการกำกับดูแลโดยหน่วยงานของรัฐ (0.45) กระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง (0.48) และกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (0.42) ส่วนด้านที่ได้คะแนนสูงที่สุด คือ ด้านความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัย (0.74)

ในส่วนของประเทศไทยเอง ได้มีความพยายามในการพัฒนาตัวชี้วัดด้านกระบวนการยุติธรรมโดยสภาการปฏิรูปประเทศได้มอบหมายให้กระทรวงยุติธรรม โดยสำนักงานกิจการยุติธรรม จัดทำตัวชี้วัดประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยใช้กลไกพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ผ่านคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) ทั้งนี้ กพยช. ได้เห็นชอบกำหนดชุดตัวชี้วัดประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญาขึ้น ประกอบด้วย 7 ชุด 21 ตัวชี้วัด โดยมอบหมายให้สำนักงานกิจการยุติธรรมในฐานะฝ่ายเลขานุการ ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลตัวชี้วัดดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561

การจัดทำตัวชี้วัดในปี พ.ศ. 2565²⁵ นี้ มีการปรับปรุงกระบวนการจัดเก็บและประเมินผลให้สามารถนำมารายงานค่าคะแนนในรูปแบบดัชนีชี้วัดซึ่งคล้ายกับดัชนีนิติธรรม (Rule of Law Index) ของ World Justice Project รายละเอียดปรากฏดังตารางผลการศึกษาคำชี้วัดประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

²⁵ ขวณัฐ เจนการ และคณะ, โครงการจ้างเหมาบริการเพื่อจัดเก็บข้อมูลตัวชี้วัดและวิเคราะห์สถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย, (รายงานวิจัย : สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2566)

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาตัวชี้วัดประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ตัวชี้วัด	วิธีการ จัดเก็บ	ปีงบประมาณ					
		2561	2562	2563	2564	2565	2566
ชุดตัวชี้วัดที่ 1 ประชาชนรับรู้กฎหมายและสิทธิพื้นฐาน (Rights and Legal Knowledge)							
ตัวชี้วัดที่ 1 (R1) สัดส่วนของประชาชน ที่ทราบช่องทาง ในการรับรู้สิทธิ ทางกฎหมายและ ความรู้พื้นฐานในการ เข้าถึงกระบวนการ ยุติธรรมได้โดยสะดวก	PS	ร้อยละ ค่อนข้างน้อย	ร้อยละ ค่อนข้างน้อย	ร้อยละ ปานกลาง	ร้อยละ ค่าร้อยละ ที่แก้ไขแล้ว 50.75 ปานกลาง	ร้อยละ ค่าร้อยละ ที่แก้ไขแล้ว 46.00 ปานกลาง	ร้อยละ ปานกลาง 48.50 ²⁶
ชุดตัวชี้วัดที่ 2 การควบคุมอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ (Effective Crime Control)							
ตัวชี้วัดที่ 2 (E1) อัตราอาชญากรรม ต่อจำนวนประชากร 100,000 คน ลดลง	AD	ชีวิตและ ร่างกาย 27.46 คดี	ชีวิตและ ร่างกาย 26.59 คดี	ชีวิตและ ร่างกาย 24.91 คดี	ชีวิตและ ร่างกาย 24.55 คดี	ชีวิตและ ร่างกาย 23.55 คดี	ชีวิตและ ร่างกาย 27.34 คดี
		ทรัพย์สิน 84.32 คดี	ทรัพย์สิน 80.83 คดี	ทรัพย์สิน 73.90 คดี	ทรัพย์สิน 72.70 คดี	ทรัพย์สิน 79.08 คดี	ทรัพย์สิน 72.66 คดี
		N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	ฉ้อโกง ²⁷ 29.27
		N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	ชีวิตร่างกาย Victim Survey ²⁸ 4,158.37

²⁶ การสำรวจปีงบประมาณ พ.ศ. 61 - 63 ใช้แบบสอบถามแบบสองตัวเลือก (yes/no questionnaire) จากนั้นจึงนำมาคำนวณสัดส่วนประชาชนที่ตอบว่า ‘ใช่’ กับ ‘ไม่ใช่’ มาคำนวณเป็นสัดส่วนร้อยละ ส่วนในปี พ.ศ. 64 – 65 ได้จัดทำค่าคะแนนในลักษณะ Likert Scale เป็นค่าคะแนน 1 – 5 ตามระดับความพึงพอใจ แล้วนำมาคิดเป็นค่าร้อยละโดยตรง โดยไม่ได้ปรับฐานคะแนนต่ำสุดเป็นศูนย์ ในส่วนของตัวชี้วัดในปี พ.ศ. 2566 ได้นำค่าคะแนน Likert Scale มาแปลงเป็นสัดส่วนร้อยละ โดยปรับค่าคะแนนต่ำสุดให้เป็นศูนย์โดยวิธีการ Min - Max Normalization (เอาค่าคะแนนลบด้วยค่าต่ำสุดแล้วคูณด้วยส่วนต่างค่าคะแนนสูงสุดต่ำสุด) เพื่อให้ได้ค่าคะแนนอยู่ระหว่าง 0.0 - 1.0 จากนั้นจึงนำมาคำนวณเป็นค่าสัดส่วนร้อยละเพื่อให้เปรียบเทียบกันได้ จึงได้ทำค่าคะแนนร้อยละที่แก้ไขแล้วโดยใช้วิธีเดียวกันสำหรับการเปรียบเทียบร้อยละ

²⁷ ปีงบประมาณ พ.ศ. 66 ได้เพิ่มลักษณะความผิดเกี่ยวกับการฉ้อโกงมาคำนวณ เนื่องจากมีความผิดเกิดเพิ่มมากขึ้นและมีการจัดกลุ่มความผิดของตำรวจในความผิดหลอกลวงฉ้อโกงทางเทคโนโลยีเพิ่มขึ้นมา

²⁸ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ได้เพิ่มการเก็บข้อมูลจากการสำรวจสถิติอาชญากรรมภาคประชาชน (Crime Victimization Survey) เข้ามาพิจารณาประกอบด้วย

ตัวชี้วัด	วิธีการ จัดเก็บ	ปีงบประมาณ					
		2561	2562	2563	2564	2565	2566
		N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	ทรัพย์สิน Victim Survey 1,506.50
		N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	ฉ้อโกง Victim Survey 3,050.50
ตัวชี้วัดที่ 3 (E2) ความหวาดกลัวภัย อาชญากรรมของ ประชาชนลดลง	PS	ร้อยละ 53.68	ร้อยละ 52.70	ร้อยละ 40.81	ร้อยละ 25.60	ร้อยละ 21.50	ร้อยละ ²⁹ 33.66
ชุดตัวชี้วัดที่ 3 กระบวนการยุติธรรมบนพื้นฐานการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance Justice)							
ตัวชี้วัดที่ 4 (G1) จำนวน คดีและเรื่องร้องเรียน ที่มีมูลและถึงที่สุด ที่เกี่ยวข้องกับการ ปฏิบัติที่ขัดกับศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์หรือ การละเมิดสิทธิ ขั้นพื้นฐาน มีจำนวน ลดน้อยลง	AD	สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ					
		N/A	20 เรื่อง	393 เรื่อง	295 เรื่อง	595 เรื่อง	1,149 เรื่อง ³⁰
		กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ					
		N/A	581 เรื่อง	1,706 เรื่อง	ใช้ข้อมูลจาก สำนักงาน คณะกรรมการ สิทธิมนุษยชน แห่งชาติ	ใช้ข้อมูลจาก สำนักงาน คณะกรรมการ สิทธิมนุษยชน แห่งชาติ	ใช้ข้อมูลจาก สำนักงาน คณะกรรมการ สิทธิมนุษยชน แห่งชาติ ³¹

²⁹ ในปี พ.ศ. 2566 นอกจากผลการสำรวจภายใต้โครงการสำรวจสถิติอาชญากรรมภาคประชาชนของสำนักงานกิจการยุติธรรม (ร้อยละ 27.75) ได้มีการนำเอาผลการสำรวจความหวาดกลัวภัยอาชญากรรมของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ร้อยละ 39.56) มาใช้ในการพิจารณาค่าคะแนนด้วย โดยนำเอาร้อยละของความหวาดกลัวจากทั้ง 2 หน่วยงาน ซึ่งคำนวณเป็นค่าร้อยละมาหาค่าเฉลี่ย แล้วจึงนำมารายงานคะแนนซึ่งมีค่าเท่ากับร้อยละ 33.66

³⁰ ในปี พ.ศ. 2566 รายงานเฉพาะข้อมูลสถิติของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พบว่า มีเรื่องร้องเรียนที่เกี่ยวข้องรวมทั้งสิ้น 1,149 เรื่อง ประกอบด้วยเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับสิทธิและสถานะบุคคล 402 เรื่อง สิทธิในกระบวนการยุติธรรม 152 เรื่อง สิทธิชุมชน 59 เรื่อง และประเด็นสิทธิอื่น ๆ เช่น สิทธิและความเสมอภาคทางเพศ สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย และสิทธิทางการศึกษา 536 เรื่อง

³¹ การสำรวจปี พ.ศ. 64 - 65 พบว่า การรายงานใช้ข้อมูลสถิติการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) โดยสถิติของกรมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพก็อ้างอิงสถิติของ กสม. เช่นเดียวกัน ตัวชี้วัดในปี พ.ศ. 2566 จึงใช้ข้อมูลจาก กสม. หน่วยงานเดียวไม่ให้ซ้ำซ้อน

ตัวชี้วัด	วิธีการ จัดเก็บ	ปีงบประมาณ					
		2561	2562	2563	2564	2565	2566
ตัวชี้วัดที่ 5 (G2) หน่วยงาน ในกระบวนการยุติธรรม มีการกำหนดตัวชี้วัด ที่สะท้อนความถูกต้อง และเที่ยงธรรม	SA+OB ³²	N/A	N/A	N/A	ร้อยละ 100	ร้อยละ 100	ร้อยละ 50.70
ตัวชี้วัดที่ 6 (G3) คดีที่มี การข่มขู่เจ้าพนักงาน ของรัฐในกระบวนการ ยุติธรรมมีความ บกพร่องในการปฏิบัติ หน้าที่ การเลือกปฏิบัติ และ/หรือ การทุจริต หรือถูกแทรกแซง มีจำนวนลดลง เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา	AD	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ					
		N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
		กรมสอบสวนคดีพิเศษ					
		N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
		สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ					
		N/A	N/A	300 เรื่อง	514 เรื่อง	1,076 เรื่อง	504 เรื่อง

³² ในปี พ.ศ. 2564 - 2565 นั้น การจัดเก็บและประเมินผลด้วยวิธีการ SA+OB ใช้วิธีการประเมินหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ว่ามีการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัดหรือไม่ โดยจัดเก็บข้อมูลในลักษณะ “มี” หรือ “ไม่มี” เท่านั้น แต่ไม่สามารถบ่งชี้ได้ว่าการดำเนินการมากหรือน้อยเพียงใด และคุณภาพการดำเนินการอยู่ในระดับใด การประเมินจึงไม่สามารถสะท้อนประสิทธิภาพของหน่วยงานตามตัวชี้วัด ในปี พ.ศ. 2566 จึงได้มีการพัฒนาวิธีการจัดเก็บและประเมินผลแบบ SA+OB โดยมีการแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อพิจารณาข้อมูลจากแบบรายงานตนเองและการประชุมกลุ่มย่อย ในประเด็นของแต่ละหน่วยงานมีการกำหนดตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องหรือไม่ พร้อมทั้ง ประเมินว่าแต่ละหน่วยงานมีการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคเพื่อนำไปปรับปรุงและวางแผนพัฒนากระบวนการงานเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้เป็นไปอย่างถูกต้องและเที่ยงธรรมอย่างไร โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จะทำการประเมินเชิงคุณภาพตามระดับขั้นความสำเร็จ (Milestone) หรือความครบถ้วนในการดำเนินงาน (Checklist) จากนั้นจึงนำคะแนนของผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่านที่ทำการประเมินทุกหน่วยงานมาเฉลี่ยกัน

ตัวชี้วัด	วิธีการ จัดเก็บ	ปีงบประมาณ					
		2561	2562	2563	2564	2565	2566
ตัวชี้วัดที่ 7 (G4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการกำหนดระยะเวลา มาตรฐานตามที่กำหนด ไว้ในกฎหมายในแต่ละ ขั้นตอน การปฏิบัติงาน โดยมีระบบ ให้ประชาชนสามารถ ตรวจสอบติดตาม (Tracking) ได้	ADQ ³³	1 ปี 6 เดือน	7 เดือน	3 เดือน 29 วัน	สำนักงาน ตำรวจ แห่งชาติ/ อัยการ/ศาล มีการ ดำเนินการ	สำนักงาน ตำรวจ แห่งชาติ/ อัยการ/ศาล มีการ ดำเนินการ	ร้อยละ 59.80
ตัวชี้วัดที่ 8 (G5) หน่วยงานในระบบ กระบวนการยุติธรรม มีการกำหนดมาตรการ เชิงรุกด้านการบริหาร จัดการให้มีความ โปร่งใส และแจ้งให้ ประชาชนรับทราบ	AD ADQ ³⁴	ร้อยละ 43.00	ร้อยละ 57.32	ร้อยละ 33.52	ร้อยละ 92.85	ร้อยละ 92.85	ร้อยละ 80.90

³³ ในปี พ.ศ. 2561 - 2563 ใช้วิธีการจัดเก็บข้อมูลด้วยวิธีการ AD จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการยุติธรรม เช่น ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา ผู้ต้องโทษ และครอบครัว โดยสอบถามระยะเวลาที่ผู้ให้ข้อมูลอยู่ในกระบวนการยุติธรรม โดยข้อมูลระยะเวลาที่ได้รับมีความผันผวนจากหลายปี จัย เช่น ระยะเวลาการจับกุม ประเวศคดี การต่อสู้คดี ฯลฯ อีกทั้ง ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างมีน้อยเกินไปอาจส่งผลให้ข้อมูลมีโอกาสคลาดเคลื่อนได้สูง ต่อมาในปี พ.ศ. 2564 - 2565 มีการปรับวิธีการ โดยสอบถามข้อมูลสถิติทางการจากหน่วยงานตำรวจ อัยการ และศาล ว่ามีมาตรการที่กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการทางคดีหรือไม่ จึงไม่สามารถประเมินได้ว่าระยะเวลาที่ดำเนินการมีความเหมาะสมหรือมีคุณภาพมากนักน้อยเพียงใด ในปี พ.ศ. 2566 จึงมีการพัฒนารูปแบบการจัดเก็บด้วยวิธีการ (ADQ) ซึ่งมีการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความครบถ้วนในการดำเนินงาน จากข้อมูลการกำหนดระยะเวลาช่องทางการประชาสัมพันธ์ และระบบการติดตามผลการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ และหากหน่วยงานมีการนำเสนอว่าสามารถนำข้อมูลไปปรับปรุงเพื่ออำนวยความสะดวกหรือลดขั้นตอนและระยะเวลาได้อย่างไรก็จะทำให้ได้คะแนนประเมินที่สูงขึ้น จากนั้นจึงนำคะแนนของผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่านที่ทำการประเมินทุกหน่วยงานมาหาค่าเฉลี่ย ซึ่งวิธีการจัดเก็บและประเมินผลแบบ ADQ นี้ ได้ถูกนำมาใช้ในตัวชี้วัดซึ่งไม่สามารถรายงานผลเป็นข้อมูลเชิงสถิติได้เพียงอย่างเดียวและต้องใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบการประเมินด้วยในอีก 6 ตัวชี้วัด

³⁴ เนื่องการจัดเก็บข้อมูลด้วยวิธีการ AD ในปี พ.ศ. 63 - 64 พิจารณาเพียงแค่หน่วยงานมีการดำเนินการมาตรการเชิงรุกด้านความโปร่งใสหรือไม่ และพบว่าเกือบทุกหน่วยงานมีการดำเนินการ แต่ไม่สามารถบ่งชี้ได้ว่าการดำเนินการมีความเหมาะสมหรือมีคุณภาพในระดับใด ในปี พ.ศ. 66 จึงได้ปรับเปลี่ยนให้มีการพิจารณาคะแนนการประเมิน ITA (AD) และคะแนนเชิงคุณภาพโดยการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ ด้วยวิธีการจัดเก็บข้อมูล ADQ

ตัวชี้วัด	วิธีการ จัดเก็บ	ปีงบประมาณ					
		2561	2562	2563	2564	2565	2566
ตัวชี้วัดที่ 9 (G6) หน่วยงานมีมาตรการ/ ระบบที่เฝ้าต่อการ ป้องกันมิให้เกิดการ เลือกปฏิบัติหรือ ผลประโยชน์ทับซ้อน ในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น ระบบการจ่าย สำนวนคดี	ADQ	ร้อยละ 51.86	ร้อยละ 59.92	ร้อยละ 40.34	ร้อยละ 92.85	ร้อยละ 92.85	ร้อยละ 57.90
ตัวชี้วัดที่ 10 (G7) หน่วยงาน ในกระบวนการ ยุติธรรมมีกระบวนการ ทบทวนและปรับปรุง ประสิทธิภาพ เรื่องข้อร้องเรียน	ADQ	ร้อยละ 70.36	ร้อยละ 77.21	ร้อยละ 52.84	ร้อยละ 85.71	ร้อยละ 85.71	ร้อยละ 67.10
ตัวชี้วัดที่ 11 (G8) สัดส่วนของ ความเหมาะสม ของทรัพยากร ทั้งเครื่องมือ งบประมาณ และทรัพยากรมนุษย์ กับภาระงาน	SA+OB ³⁵	N/A	N/A	N/A	ร้อยละ 85.71	ร้อยละ 100	ร้อยละ 67.60
ตัวชี้วัดที่ 12 (G9) มีการวิเคราะห์และ พัฒนาระบบทรัพยากร มนุษย์และการบริหาร จัดการอย่างสม่ำเสมอ	SA+OB	N/A	N/A	N/A	ร้อยละ 96.43	ร้อยละ 100	ร้อยละ 77.10

³⁵ ตัวชี้วัดที่ 11 (G8) 12 (G9) และ 13 (G10) ซึ่งใช้วิธีการจัดเก็บข้อมูลแบบ SA+OB พบว่า การประเมินปี พ.ศ. 2564 - 2565 พิจารณาเพียงแค่หน่วยงานมีการดำเนินงานตามตัวชี้วัดหรือไม่เท่านั้น ไม่สามารถสะท้อนประสิทธิภาพของหน่วยงานตามตัวชี้วัด หรือนำไปสู่การพัฒนาการดำเนินงานแต่อย่างใด จึงนำมาสู่การพัฒนาวิธีการจัดเก็บข้อมูลและประเมินในปี พ.ศ. 66 โดยตัวชี้วัดที่ 11 (G8) มีการรายงานข้อมูลทรัพยากรของหน่วยงานโดยละเอียด และการประเมินตนเองด้วยแบบประเมินความครบถ้วนของการดำเนินงาน (Check List) และให้คะแนนโดยผู้ทรงคุณวุฒิเช่นเดียวกับตัวชี้วัดที่ 12 (G9) และตัวชี้วัดที่ 13 (G10) ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิจะพิจารณาให้คะแนนตามลำดับขั้นความสำเร็จ (Milestone)

ตัวชี้วัด	วิธีการ จัดเก็บ	ปีงบประมาณ					
		2561	2562	2563	2564	2565	2566
ตัวชี้วัดที่ 13 (G10) หน่วยงานมีการจัดเก็บ และบูรณาการข้อมูล กระบวนการยุติธรรม อย่างเป็นระบบ	SA+OB	N/A	N/A	N/A	ร้อยละ 100	ร้อยละ 100	ร้อยละ 66.00
ตัวชี้วัดที่ 14 (G11) หน่วยงานมีการจัดทำ การวิเคราะห์ประเมิน ค่าต้นทุนของกิจกรรม การเข้าถึงความ ยุติธรรม	ADQ ³⁶	98,000 บาท/คน	173,035 บาท/คน	78,162 บาท/คน	ยังไม่มี การจัดทำ ที่สอดคล้อง ตัวชี้วัด	ยังไม่มี การจัดทำ ที่สอดคล้อง ตัวชี้วัด	ร้อยละ 24.00
ชุดตัวชี้วัดที่ 4 การกระทำผิดซ้ำลดลง (Reduced Recidivism)							
ตัวชี้วัดที่ 15 (RE1) ร้อยละของผู้พ้นโทษ ที่กลับมากระทำผิดซ้ำ ลดลง	AD	กรมราชทัณฑ์					
		ร้อยละ 14.53	ร้อยละ 14.92	ร้อยละ 15.64	ร้อยละ 12.98	ร้อยละ 11.95	ร้อยละ 16.33
		กรมคุมประพฤติ					
		ร้อยละ 6.59	ร้อยละ 7.02	ร้อยละ 6.94	ร้อยละ 7.24	ร้อยละ 5.13	ร้อยละ 5.38
		กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน					
		ร้อยละ 23.37	ร้อยละ 23.77	ร้อยละ 23.77	ร้อยละ 25.39	ร้อยละ 22.33	ร้อยละ 19.66

³⁶ ในปี พ.ศ. 2561 - 2563 ตัวชี้วัดที่ 14 (G11) นี้ การจัดเก็บข้อมูลด้วยวิธีการ AD จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการยุติธรรม ในส่วนของค่าใช้จ่ายของประชาชนที่เกิดขึ้น จากการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงคดีถึงที่สุด เช่น ค่าพาหนะ ค่าจ้างทนายความ ค่าใช้จ่ายในการวางวงเงินประกัน การปล่อยตัวชั่วคราว ฯลฯ ต่อมาในปี พ.ศ. 2564 - 2565 ปรับเปลี่ยนเป็นการรายงานข้อมูลสถิติทางการซึ่งกำหนดให้จัดเก็บจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ อัยการ ศาล กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และกองทุนยุติธรรม แต่พบว่าหน่วยงานไม่มีการจัดเก็บข้อมูลทั้ง 2 ปี ในปี พ.ศ. 2566 จึงมีการใช้วิธีการประเมินสถิติทางการเชิงพรรณนา (ADQ) โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงความยุติธรรมรายงานผลการวิเคราะห์ประเมินค่าต้นทุนของกิจกรรมการเข้าถึงความยุติธรรมตามภารกิจของแต่ละหน่วยงาน แล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาคะแนนตามระดับผลการดำเนินงาน

ตัวชี้วัด	วิธีการ จัดเก็บ	ปีงบประมาณ					
		2561	2562	2563	2564	2565	2566
ตัวชี้วัดที่ 16 (RE2) ร้อยละ/สัดส่วนของ ผู้พ้นโทษที่สามารถ กลับไปดำเนินชีวิต ในสังคมได้อย่างปกติสุข	AD	กรมคุมประพฤติ					
		ร้อยละ 49.00	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
		กรมราชทัณฑ์					
		N/A	N/A	ร้อยละ 90.79	ร้อยละ 99.83	N/A	ร้อยละ 99.98
		กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน					
		ร้อยละ 44.24	ร้อยละ 88.07	ร้อยละ 85.39	ร้อยละ 73.66	ร้อยละ 100	ร้อยละ 100
ชุดตัวชี้วัดที่ 5 ผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาได้รับการคุ้มครองอย่างเหมาะสม (Appropriate Protection of Victims and the Accused)							
ตัวชี้วัดที่ 17 (A1) สัดส่วนการคุ้มครอง ดูแล ผู้เสียหาย/เหยื่อ อาชญากรรมและ ชดเชยความเสียหาย โดยได้รับการชดเชย เยียวยาจากภาครัฐ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น	AD	สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา					
		ร้อยละ 73.10	ร้อยละ 82.77	ร้อยละ 63.34	ร้อยละ 65.95	ร้อยละ 67.90	ร้อยละ 68.64
ตัวชี้วัดที่ 18 (A2) จำนวนผู้ที่ถูกจับกุม และภายหลังได้รับ การปล่อยตัว เนื่องจาก มีการพิสูจน์ว่า ไม่มีความผิด ที่ได้รับ เงินชดเชยเยียวยา จากภาครัฐ	AD	สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา					
		ร้อยละ 11.93	ร้อยละ 11.64	ร้อยละ 8.87	ร้อยละ 9.50	ร้อยละ 13.32	ร้อยละ 12.25
ชุดตัวชี้วัดที่ 6 ไม่มีผู้ต้องหา/จำเลยที่ถูกจับกุมโดยไม่ได้กระทำผิด (Do not have any Miscarriages of Justice)							
ตัวชี้วัดที่ 19 (D1) หน่วยงานมีมาตรการ ในการตรวจสอบ เพื่อป้องกันการจับกุม ผู้ต้องหา/จำเลยโดย ไม่ได้กระทำความผิด	ADQ	ร้อยละ 100	ร้อยละ 100	ร้อยละ 100	สำนักงาน ตำรวจ แห่งชาติ มี	สำนักงาน ตำรวจ แห่งชาติ มี	ร้อยละ 43.10

ตัวชี้วัด	วิธีการ จัดเก็บ	ปีงบประมาณ					
		2561	2562	2563	2564	2565	2566
ตัวชี้วัดที่ 20 (D2) จำนวนคดีที่มีการร้องฟื้น ขึ้นมา เนื่องจากพบว่า มีการจับกุมผู้ต้องหา/ จำเลย โดยไม่ได้กระทำ ความผิด	AD	N/A	N/A	15 คดี	13 คดี	N/A	54 คดี
ชุดตัวชี้วัดที่ 7 ความเชื่อมั่น เชื่อถือ ศรัทธา ในกระบวนการยุติธรรม (Ensured Trust in Justice)							
ตัวชี้วัดที่ 21 (ET1) ร้อยละของประชาชน ที่มีความเชื่อมั่น ในประสิทธิภาพของ กระบวนการยุติธรรม ในภาพรวม	PS	ร้อยละ 39.08	ร้อยละ 29.21	ร้อยละ 58.38	ร้อยละ 67.00 ค่าร้อยละที่ แก้ไขแล้ว 58.75	ร้อยละ 63.20 ค่าร้อยละที่ แก้ไขแล้ว 54.00	ร้อยละ 62.25 ³⁷ ค่อนข้างสูง

รายงานผลตัวชี้วัดประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ปี พ.ศ. 2566

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ได้มีการพัฒนาวิธีการวิเคราะห์และแสดงผลการรายงานตัวชี้วัด โดยมีการนำเสนอผลเป็นค่าคะแนนดัชนี โดยแต่ละตัวชี้วัดมีคะแนนตั้งแต่ 0.000 - 1.000 ด้านผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาได้รับการคุ้มครองอย่างเหมาะสม (0.700) ซึ่งเกิดจากการชดเชยเยียวยาผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาที่เป็นระบบและมีการเพิ่มสัดส่วนการชดเชยผู้ถูกกล่าวหาที่ไม่ได้กระทำผิดเกินกว่าค่าเป้าหมาย ด้านการควบคุมอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ (0.681) ซึ่งเกิดจากการพัฒนาระบบการรับแจ้งความของตำรวจให้ประชาชนเข้าถึงได้มากขึ้น และด้านความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมในภาพรวม (0.623) ซึ่งการสำรวจประชาชนมีคะแนนความเชื่อมั่นกระบวนการยุติธรรมเพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

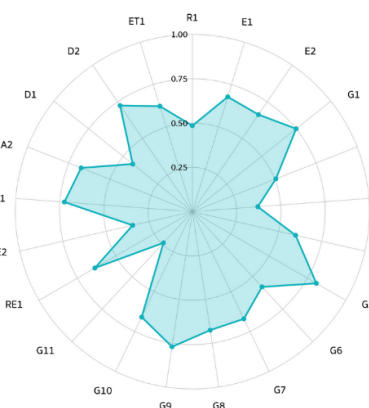
ส่วนด้านที่ได้คะแนนต่ำที่สุดจะเป็นด้านการรับรู้กฎหมายและสิทธิพื้นฐาน (0.485) และด้านการกระทำผิดซ้ำลดลง (0.491) จากการวิเคราะห์ตัวชี้วัดที่ได้คะแนนต่ำ พบว่าการสร้างการรับรู้กฎหมายและสิทธิพื้นฐานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า ซึ่งอาจเกิดจากการที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเริ่มจะสามารถจัดกิจกรรมเผยแพร่สร้างการรับรู้กฎหมายและสิทธิพื้นฐานได้ จากที่มีปัญหาไม่สามารถจัดกิจกรรมได้เนื่องจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในช่วงก่อนหน้า และในส่วนตัวชี้วัดการกระทำผิดซ้ำนั้นมีย่อย เนื่องจากหน่วยงานด้านการพัฒนาพฤตินิสัยยังขาดข้อมูลในการติดตามและช่วยเหลือให้ผู้พ้นโทษกลับคืนสู่สังคมอย่างเป็นระบบ

³⁷ มีการแก้ไขค่าร้อยละลักษณะเช่นเดียวกับตัวชี้วัดที่ 1 (R1)

แผนภาพที่ 6 ผลการรายงานตัวชี้วัดประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ตัวชี้วัดประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

	การรับรู้กฎหมายและสิทธิพื้นฐาน	0.485
	การควบคุมอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ	0.681
	กระบวนการยุติธรรมบนพื้นฐานการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี	0.605
	การกระทำผิดซ้ำลดลง	0.491
	ผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาได้รับการคุ้มครองอย่างเหมาะสม	0.700
	ไม่มีผู้ต้องหา/จำเลยที่ถูกจับกุมโดยไม่ได้กระทำผิด	0.578
	ประชาชนเชื่อมั่น เชื่อถือ ศรัทธา ในกระบวนการยุติธรรม	0.623
ภาพรวมคะแนนตัวชี้วัด		0.595

การรับรู้กฎหมายและสิทธิพื้นฐาน

R1 ประชาชนรับรู้กฎหมาย สิทธิ และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม	0.485
---	-------

การควบคุมอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ

E1 การเกิดอาชญากรรม	0.698
E2 ความหวาดกลัวภัยอาชญากรรม	0.663

กระบวนการยุติธรรมบนพื้นฐานการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

G1 สิทธิพื้นฐานและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	0.750
G2 ความถูกต้องและเที่ยงธรรม	0.507
G3 การเลือกปฏิบัติและการทุจริตของเจ้าพนักงาน	0.371
G4 ขั้นตอนและระยะเวลาการให้บริการ	0.598
G5 ความโปร่งใส	0.809
G6 ระบบงานที่เอื้อต่อความยุติธรรม	0.579
G7 การจัดการข้อร้องเรียน	0.671
G8 กรณียาการ เครื่องมือ จบบประมาณ และกรณียาการมนุษย์	0.696
G9 การพัฒนากรณียาการมนุษย์	0.771
G10 การบูรณาการระบบข้อมูล	0.660
G11 ต้นทุนการเข้าถึงความยุติธรรม	0.240

การกระทำผิดซ้ำลดลง

RE1 การกระทำผิดซ้ำ	0.636
RE2 ผู้พ้นโทษกลับสู่สังคมอย่างเป็นปกติสุข	0.346

ผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาได้รับการคุ้มครองอย่างเหมาะสม

A1 การคุ้มครองเหยื่อและผู้เสียหาย/เหยื่ออาชญากรรม	0.725
A2 การคุ้มครองเหยื่อและผู้เสียหายที่ถูกดำเนินคดี	0.675

ไม่มีผู้ต้องหา/จำเลยที่ถูกจับกุมโดยไม่ได้กระทำผิด

D1 การป้องกันจับกุมผู้บริสุทธิ์มาดำเนินคดี	0.431
D2 การรื้อฟื้นคดีหากกระบวนการยุติธรรมผิดพลาด	0.725

ประชาชนเชื่อมั่น เชื่อถือ ศรัทธา ในกระบวนการยุติธรรม

ET1 ความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม	0.623
--	-------

ระดับผลการประเมิน

	ระดับต่ำ	ค่าคะแนนระหว่าง 0.000 - 0.200
	ระดับค่อนข้างต่ำ	ค่าคะแนนระหว่าง 0.201 - 0.400
	ระดับปานกลาง	ค่าคะแนนระหว่าง 0.401 - 0.600
	ระดับค่อนข้างสูง	ค่าคะแนนระหว่าง 0.601 - 0.800
	ระดับสูง	ค่าคะแนนระหว่าง 0.801 - 1.000

ชุดตัวชี้วัดที่ 1 ประชาชนรับรู้กฎหมายและสิทธิพื้นฐาน (Rights and Legal Knowledge)

ที่ผ่านมาการสร้างความรู้ด้านกฎหมายและสิทธิพื้นฐานให้กับประชาชนเป็นนโยบายสำคัญของภาครัฐมาโดยตลอด เห็นได้จาก มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2560 เห็นชอบแนวทางการเผยแพร่กฎหมายเพื่อสร้างการรับรู้ให้แก่ประชาชนและหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งประกอบด้วยการเผยแพร่ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับกฎหมายอย่างเป็นระบบ เช่น การขอความเป็นธรรมในคดีอาญา ความรู้ทางกฎหมายเกี่ยวกับที่ดินทำกินและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ การร้องเรียนกล่าวโทษเจ้าหน้าที่รัฐ การคุ้มครองสิทธิและขอรับการเยียวยารวมถึงการจัดให้มีช่องทางสายด่วนยุติธรรม 1111 กด 77 และการบริการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมผ่านกลไกศูนย์ยุติธรรมจังหวัด/ชุมชน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม จากการประเมินผลตัวชี้วัดประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเด็นการรับรู้กฎหมายและสิทธิพื้นฐานของประชาชนนั้น แม้วามีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเพิ่มสูงขึ้นจากปีก่อนหน้าร้อยละ 2.50 แต่ทว่า ในภาพรวมยังคงอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น จากผลการสำรวจแสดงถึงระดับการรับรู้และความรู้พื้นฐานในกฎหมายและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 เท่ากับร้อยละ 48.50 โดยมีระดับการรับรู้ “กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมขั้นพื้นฐาน” อยู่ที่ร้อยละ 44.50 “ช่องทางการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม” อยู่ที่ร้อยละ 48.00 และ “สิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน” อยู่ที่ร้อยละ 53.00 แสดงให้เห็นว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังคงต้องพัฒนามาตรการและดำเนินการอย่างจริงจังเพื่อสร้างความรู้กฎหมายและสิทธิพื้นฐานให้กับประชาชน ทั้งนี้ จากการสอบถามข้อมูลจากประชาชน พบว่า ระดับความรู้ที่เพิ่มสูงขึ้นเกิดจากการที่หน่วยงานสามารถดำเนินมาตรการเชิงรุกร่วมกับประชาชน เช่น การจัดอบรมการประสานงานศูนย์ยุติธรรมชุมชน การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนเพื่อเผยแพร่ข้อมูลกฎหมายและสิทธิพื้นฐาน หลังจากไม่สามารถดำเนินการได้ระหว่างการระบาดของไวรัสโควิด-19

ทั้งนี้ หน่วยงานควรกำหนดแนวทางขับเคลื่อนนโยบาย/มาตรการ เพื่อสร้างความรู้กฎหมายและสิทธิพื้นฐานในระยะต่อไป โดยอาจกำหนดให้ระดับความรู้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 โดยมุ่งเป้าไปในพื้นที่กรุงเทพมหานครและภาคกลางซึ่งมีระดับการรับรู้ต่ำที่สุด (ร้อยละ 36.21 และ 45.05 ตามลำดับ) และมุ่งเน้นโดยเฉพาะในประเด็นการรับรู้ในกฎหมายพื้นฐานที่ได้รับคะแนนการประเมินต่ำที่สุด (ร้อยละ 44.50) โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรบูรณาการความร่วมมือกันและดำเนินมาตรการเชิงรุก เช่น ประชาสัมพันธ์ข้อมูลด้านกฎหมายและสิทธิพื้นฐานผ่านช่องทางที่หลากหลายทั้งออนไลน์และออฟไลน์ เพื่อให้สามารถเข้าถึงประชาชนได้ทุกกลุ่มทุกวัย รวมทั้งการลงพื้นที่และสร้างเครือข่ายชุมชนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ

ชุดตัวชีวิตที่ 2 การควบคุมอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ (Effective Crime Control)

ในปัจจุบันมีนโยบายและมาตรการจำนวนมากซึ่งมุ่งเน้นพัฒนาขีดความสามารถของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกันอาชญากรรมและลดความหวาดกลัวภัยอาชญากรรมของประชาชน โดยมุ่งเน้นไปที่การควบคุมป้องกันอาชญากรรมพื้นฐานหรืออาชญากรรมที่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในการดำรงชีวิตประจำวัน ภายใต้กรอบแนวทางในการป้องกันอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ 6 ด้าน ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 24 มกราคม 2560 ได้แก่ 1) การควบคุมป้องกันอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม 2) การสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและเอกชนในการร่วมแก้ปัญหาอาชญากรรม 3) การป้องกันการกระทำความผิดซ้ำของผู้พ้นโทษ 4) การเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่ 5) การแนะนำประชาสัมพันธ์และสร้างภูมิคุ้มกันภัยอาชญากรรมให้ประชาชน และ 6) การเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากรทั้งในส่วนของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่บูรณาการงานร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีโครงการอื่น ๆ เช่น โครงการ Smart Safety Zone ซึ่งเป็นการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้เพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันอาชญากรรม โครงการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมระดับตำบล เพื่อสนับสนุนการป้องกันอาชญากรรมตามนโยบายขับเคลื่อนไทยไปด้วยกัน (Strong Together) ซึ่งเป็นการบูรณาการกับฝ่ายปกครองและส่วนการปกครองท้องถิ่นในการป้องกันอาชญากรรม

ทั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์จากสถิติการรับแจ้งคดี พบว่าอาชญากรรมความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกายและความผิดเกี่ยวกับทรัพย์มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ พ.ศ. 2545 และมีแนวโน้มคงที่ในช่วงปี พ.ศ. 2559 - 2560 อย่างไรก็ตาม พบว่าคดีในปี พ.ศ. 2565 สถิติอาชญากรรมในกลุ่มความผิดต่อชีวิตร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ และความผิดฉ้อโกงหลอกลวงกลับมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาข้อมูลอาชญากรรมที่เกี่ยวข้อง อย่างเช่น สถิติอาชญากรรมภาคประชาชนกลับพบว่ามีแนวโน้มการเกิดอาชญากรรมเพิ่มสูงขึ้น สวนทางกับสถิติการรับแจ้งความของตำรวจ โดยสาเหตุอาจเกิดจากเจ้าหน้าที่ตำรวจหลักเสี่ยงการรับแจ้งในคดีอาชญากรรมความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกายและความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ เพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์ของตัวชี้วัดการปฏิบัติราชการซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547³⁸ เช่นเดียวกับการลดลงของสำนวนคดีไม่รู้ตัวผู้กระทำความผิดของอัยการที่น้อยลงมาก สวนทางกับคดีที่มีการจับกุมผู้ต้องหาหรือมีการออกหมายจับ แสดงให้เห็นว่าการลดลงของสถิติคดีรับแจ้งไม่อาจสะท้อนสถานการณ์อาชญากรรมที่แท้จริงได้ ทั้งนี้ สถิติการรับแจ้งความที่เพิ่มสูงขึ้นในปัจจุบันโดยเฉพาะในคดีฉ้อโกงหลอกลวงเป็นผลมาจากการพัฒนาระบบรับแจ้งความออนไลน์ ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงบวกในการควบคุมอาชญากรรมในอนาคต โดยเฉพาะอาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างมากภายหลังการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19

³⁸ ชวนันต์ เจนการ และคณะ, *อาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมไทยวันนี้* (Updating Thai Criminal Justice) พ.ศ. 2564, (เอกสารเผยแพร่: สำนักงานกิจการยุติธรรม), 2565

ดังนั้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรมุ่งเน้นพัฒนาระบบรับแจ้งความและขยายขอบเขตการรับแจ้งความออนไลน์ การพัฒนามาตรการควบคุมอาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ รวมถึงการพัฒนากระบวนการทำสำนวนอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อลดภาระของพนักงานสอบสวน และพิจารณาปรับปรุงกฎหมายต่าง ๆ เพื่อให้รองรับการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการรับมือกับสถานการณ์อาชญากรรมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน

ในส่วนของความหวาดกลัวภัยอาชญากรรมของประชาชนนั้น ในภาพรวมพบว่าเพิ่มสูงขึ้นจากในปีก่อนหน้าเล็กน้อย ซึ่งผลการสำรวจของสำนักงานตำรวจแห่งชาติในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 พบว่าความหวาดกลัวภัยอาชญากรรมของประชาชนอยู่ที่ร้อยละ 39.56 ในขณะที่ผลการสำรวจจากโครงการสำรวจสถิติอาชญากรรมภาคประชาชน (Crime Victimization Survey) อยู่ที่ร้อยละ 27.75 โดยมีสาเหตุมาจากเศรษฐกิจไม่ดีหลังจากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ทำให้มีคนตกงาน คนเร่ร่อนอยู่ในชุมชนจำนวนมาก และการแพร่ระบาดของยาเสพติด รวมทั้งพบว่าวัยรุ่นนั่วมั่วสุมเสพยากระท่อมและกัญชาซึ่งกลายเป็นสิ่งเสพติดที่ถูกกฎหมาย ดังนั้น ภาครัฐควรต้องเร่งออกกฎหมายเพื่อกำกับดูแลและควบคุมการใช้สิ่งเสพติดดังกล่าวโดยเร็ว

ชุดตัวชี้วัดที่ 3 กระบวนการยุติธรรมบนพื้นฐานการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance Justice)

ชุดตัวชี้วัดที่ 3 ประกอบด้วยตัวชี้วัด 11 ตัวชี้วัด ซึ่งครอบคลุมการปฏิบัติงานและระบบบริหารงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน การดำเนินงานภายใต้หลักความถูกต้องและเที่ยงธรรม ปราศจากการเลือกปฏิบัติ และทุจริตภาครัฐ การดำเนินการที่มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ ขั้นตอนและระยะเวลาเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม การใช้ทรัพยากร การบูรณาการข้อมูล ฯลฯ ซึ่งหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมมีการพัฒนาระบบการบริหารงานอย่างต่อเนื่องภายใต้กลไกการพัฒนาภาครัฐตามข้อกำหนดของส่วนราชการ เช่น การประเมินต้นทุนภาครัฐ การกำหนดแผนพัฒนาการบริหารงานตามแบบที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) กำหนด หรือการประเมินสถานะการเป็นระบบราชการ 4.0 (การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ Public Sector Management Quality Award : PMQA 4.0)

โดยในภาพรวมการประเมินตัวชี้วัดในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ในประเด็นกระบวนการยุติธรรมบนพื้นฐานการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี มีผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่ได้คะแนนสูงที่สุดได้แก่ หน่วยงานมีการกำหนดมาตรการเชิงรุกด้านการบริหารจัดการให้มีความโปร่งใสและแจ้งให้ประชาชนรับทราบ และหน่วยงานมีการพัฒนาเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการปฏิบัติที่ขัดกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งแม้จะมีการรับเรื่องร้องเรียนเพิ่มสูงมากขึ้นแต่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปิดโอกาสให้ประชาชน

สามารถเข้าถึงกระบวนการร้องเรียนได้ง่ายขึ้น และการดำเนินงานเชิงรุกในการสืบหาข้อเท็จจริงกรณีที่สูงสียว่ามีการละเมิดสิทธิเกิดขึ้น สะท้อนให้เห็นว่าหน่วยงานให้ความสำคัญในเรื่องสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน

อย่างไรก็ตาม ยังคงพบประเด็นที่ควรต้องปรับปรุงอย่างเร่งด่วน ได้แก่ การดำเนินการกับเจ้าพนักงานของรัฐที่พบว่ามีความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ การเลือกปฏิบัติ และ/หรือ การทุจริตหรือถูกแทรกแซงซึ่งยังคงพบว่าหลายหน่วยงานไม่มีการจัดเก็บข้อมูลและมีจำนวนไม่มากนักที่ดำเนินการจนถึงที่สุด การจัดทำต้นทุนการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชน ซึ่งพบว่าหน่วยงานส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร นอกจากนี้ ยังมีประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการบริหารที่ยังคงต้องปรับปรุงอีกหลายประการ เช่น การจัดเก็บข้อมูลระยะเวลาการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม เพื่อวิเคราะห์ความเหมาะสมและพิจารณาลดขั้นตอนกระบวนการเพื่อประโยชน์ของประชาชน การจัดทำระบบคัดกรองเรื่องร้องเรียนเพื่อให้หน่วยงานมีประสิทธิภาพในการบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนมากยิ่งขึ้น หน่วยงานส่วนใหญ่ยังคงไม่ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ทรัพยากรและการประเมินความคุ้มค่าจากผลลัพธ์ทางสังคม รวมทั้งการวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระยะยาว การแก้ไขปรับปรุงกฎหมายและข้อจำกัดในการบูรณาการข้อมูลกระบวนการยุติธรรมและการดำเนินงานทางอิเล็กทรอนิกส์ และปัญหาการเตรียมความพร้อมของหน่วยงานในเรื่องภาระงาน กำลังพล และเครื่องมือที่จำเป็นในการดำเนินงานตามกฎหมาย เช่น ปัญหาการดำเนินงานภายใต้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุญคนสูญหาย พ.ศ. 2565 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นต้น

ชุดตัวชี้วัดที่ 4 การกระทำผิดซ้ำลดลง (Reduced Recidivism)

ในปัจจุบันการดำเนินการของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมด้านพัฒนาพฤตินิสัยซึ่งรับผิดชอบการกระทำผิดซ้ำ ได้แก่ กรมราชทัณฑ์ กรมคุมประพฤติ และกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน มีการดำเนินการที่เป็นระบบ ทั้งการจัดฝึกอาชีพ บำบัดฟื้นฟูจิตใจ การให้การศึกษา ฯลฯ และมีการบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลผู้กระทำผิดต่างหน่วยงาน ภายใต้ระบบศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (Data Exchange Centre : DXC) ของสำนักงานกิจการยุติธรรมและระบบคลังข้อมูลผู้กระทำผิดขนาดใหญ่ (Data Lake) ของสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม

โดยตัวชี้วัดประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในส่วนนี้ ประกอบด้วย การลดจำนวนผู้กระทำผิดซ้ำและการช่วยเหลือผู้พ้นโทษให้สามารถกลับสู่สังคมได้อย่างปกติสุข โดยในปี พ.ศ. 2565 พบว่าในส่วนของการราชทัณฑ์มีจำนวนผู้กระทำผิดซ้ำเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งเพิ่มสูงขึ้นหลังจากการระบาดของไวรัสโควิด-19 ซึ่งสอดคล้องกับจำนวนอาชญากรรมที่เพิ่มสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม ในส่วนของการช่วยเหลือผู้พ้นโทษให้สามารถกลับสู่สังคมได้อย่างปกติสุขนั้น แม้ว่าจะมีความพยายามของหน่วยงานในการพัฒนาระบบติดตาม เช่น ศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ (Center for Assistance to Reintegration and Employment : CARE)

ของกรมราชทัณฑ์ แต่พบว่าจำนวนผู้พ้นโทษที่สามารถติดตามได้ยังคงมีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนผู้พ้นโทษทั้งหมด

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่าการดำเนินการเพื่อให้การกระทำผิดซ้ำลดลงยังคงมีปัญหาในทางปฏิบัติ เนื่องจากยังไม่มีหน่วยงานใดเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดูแลผู้กระทำผิดหลังปล่อย (Aftercare Service) โดยตรง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังคงขาดการบูรณาการความร่วมมือ แต่ละหน่วยงานต่างดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของตนทำให้ไม่เกิดผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร ส่งผลให้ปัญหานี้ยังคงเป็นจุดอ่อนสำคัญของกระบวนการยุติธรรมไทย

ชุดตัวชี้วัดที่ 5 ผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาได้รับการคุ้มครองอย่างเหมาะสม (Appropriate Protection of Victims and the Accused)

การคุ้มครองผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยการชดเชยเยียวยาแก่เหยื่อ/ผู้เสียหายในคดีอาญาและจำเลยในคดีอาญาซึ่งได้รับการพิสูจน์แล้วว่าไม่มีความผิดซึ่งเป็นสาระสำคัญของตัวชี้วัดชุดนี้ ผู้รับผิดชอบคือกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการดำเนินการร่วมกับศูนย์ยุติธรรมจังหวัดและชุมชน ส่งผลให้ประชาชนจำนวนมากสามารถเข้าถึงการชดเชยเยียวยาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

จากข้อมูลสถิติพบว่าจำนวนสัดส่วนของผู้ที่ได้รับการชดเชยเยียวยาทั้ง 2 ลักษณะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ทว่าเมื่อพิจารณาถึงสัดส่วนของผู้ที่ได้รับการชดเชยเยียวยาเปรียบเทียบกับผู้ที่ยื่นคำร้องขอการชดเชยเยียวยานั้นยังคงมีสัดส่วนที่น้อยมาก และยังพบว่าไม่ได้มีการจัดเก็บข้อมูลสาเหตุที่ปฏิเสธการชดเชยเยียวยา ลักษณะความผิด และประเด็นความต้องการความช่วยเหลือของประชาชนในลักษณะอื่น ๆ ส่งผลให้หน่วยงานไม่สามารถพิจารณาเพิ่มเติมลักษณะคดีแนบท้าย พระราชบัญญัติปรับปรุงกระบวนการยื่นขอค่าชดเชยเยียวยาหรือการพิจารณาให้ความช่วยเหลือในรูปแบบอื่น ๆ กับประชาชน

ดังนั้น กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพควรมีการจัดเก็บข้อมูลสาเหตุที่ปฏิเสธการชดเชยเยียวยา เพื่อนำมาพัฒนาการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งพิจารณารูปแบบการช่วยเหลืออื่น ๆ นอกจากการชดเชยเป็นตัวเงิน เช่น การช่วยเหลือดูแลในลักษณะพิเศษ (Victim Support) ต่อเหยื่อหรือจำเลยซึ่งได้รับการกระทบกระเทือนทางร่างกายหรือจิตใจ

ชุดตัวชี้วัดที่ 6 ไม่มีผู้ต้องหา/จำเลยที่ถูกจับกุมโดยไม่ได้กระทำผิด (Do not have any Miscarriages of Justice)

ในปัจจุบันมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันไม่ให้มีการจับกุมผู้ต้องหา/จำเลยโดยที่ไม่ได้กระทำความผิดนั้น แม้ว่าจะเป็นตัวชี้วัดที่มีความสำคัญต่อประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แต่พบว่าหน่วยงานส่วนใหญ่ยังคงไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร ส่วนประเด็นของการรื้อฟื้นคดีเป็นการดำเนินการตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 แต่ทว่าไม่พบว่ามีหน่วยงานใดเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการเริ่มรื้อฟื้นคดีที่มีข้อสงสัยว่าผู้ต้องหา/จำเลยไม่ได้กระทำความผิด

จากการประเมินตัวชี้วัดในปี พ.ศ. 2565 ในส่วนของมาตรการตรวจสอบเพื่อป้องกันการจับกุมผู้ต้องหา/จำเลยโดยไม่ได้กระทำความผิด พบว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ตำรวจหรือหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายยังคงมีเพียงมาตรการป้องกันการจับผิดตัวตามหมายจับ หรือการให้สิทธิเบื้องต้นแก่จำเลยในการต่อสู้คดีในชั้นจับกุมเท่านั้น แต่หน่วยงานส่วนใหญ่ยังไม่มีกระบวนการอำนวยความสะดวก เพื่อให้จำเลยสามารถเข้าถึงพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์หรือกลไกอื่น ๆ เพื่อช่วยเหลือจำเลยในการต่อสู้คดีหลังจากการพิพากษา นอกจากนี้ ยังพบว่ามีกรรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่มากถึง 54 คดี และพบจำนวนคดีที่มีการขอรับเงินชดเชยเยียวยาเนื่องจากพิสูจน์ว่าไม่ได้กระทำความผิดมากถึง 40 คดีต่อปี ซึ่งเป็นจำนวนที่สูงมากและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรให้ความสำคัญกับกระบวนการเปิดโอกาสให้มีการทบทวนหรือเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางฝั่งของผู้ถูกกล่าวหา รวมทั้งพัฒนามาตรการอำนวยความสะดวกให้กับจำเลยในการเข้าถึงพยานหลักฐานหลังจากมีคำพิพากษา เช่น ในเรือนจำควรมีการอำนวยความสะดวกในการรับเรื่องร้องเรียนและช่วยเหลือผู้ต้องขังให้สามารถเข้าถึงพยานหลักฐาน เป็นต้น นอกจากนี้ ควรจัดให้มีหน่วยงานผู้รับผิดชอบหลักในการเริ่มรื้อฟื้นคดีอาญาเมื่อมีข้อสงสัยหรือข้อร้องเรียนว่ามีการจับกุม/พิพากษาโดยที่ผู้ต้องหาไม่ได้กระทำความผิด

ชุดตัวชี้วัดที่ 7 ความเชื่อมั่น เชื่อถือ ศรัทธา ในกระบวนการยุติธรรม (Ensured Trust in Justice)

ความเชื่อมั่น เชื่อถือ ศรัทธาในกระบวนการยุติธรรม นับเป็นตัวชี้วัดที่มีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากสามารถสะท้อนประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมในภาพรวมได้ ว่าการขับเคลื่อนนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ส่งผลต่อประชาชนอย่างไรบ้าง รวมถึงเพื่อให้ทราบถึงปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม

โดยจากการประเมินตัวชี้วัดในปี พ.ศ. 2565 พบว่าระดับความเชื่อมั่นของประชาชนอยู่ในระดับค่อนข้างมาก (ร้อยละ 62.25) โดยในส่วนของ “ความเชื่อมั่นต่อคุณภาพการให้บริการ” นั้น ประชาชนมีความเชื่อมั่น

ในระดับค่อนข้างมาก ซึ่งประเด็นที่ได้คะแนนสูงสุด ได้แก่ “สมรรถนะของผู้ให้บริการ” แต่ทว่าประเด็น “ความสะดวกในการรับบริการ” ได้คะแนนความเชื่อมั่นน้อยที่สุด ทั้งนี้ ในส่วนของ “ความเชื่อมั่นต่อการให้บริการ ด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญา” พบว่าประชาชนเชื่อมั่นต่อ “กระบวนการพิจารณาคดี” มากที่สุด ในขณะที่ “กระบวนการสืบสวนสอบสวน” ได้คะแนนน้อยที่สุด โดยจากการสอบถามประชาชน พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของประชาชนเกิดจาก การที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมมีการพัฒนาเชิงรุกในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีด้วยการใช้งานระบบรับแจ้งความออนไลน์ นอกจากนี้ หน่วยงานอื่น ๆ เช่น หน่วยงานอัยการ ศาล ต่างก็พัฒนาระบบการติดต่อราชการให้มีความสะดวกรวดเร็วโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ระบบติดตามสำนวนคดีออนไลน์ และการส่งเสริมให้ประชาชนจำนวนมากเข้าถึงความช่วยเหลือทางคดีอาญาผ่านทางสำนักงานยุติธรรมจังหวัดและศูนย์ยุติธรรมชุมชน

โดยประเด็นที่ประชาชนเห็นว่าควรปรับปรุงเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการเพื่อสร้างความเชื่อมั่น ประกอบด้วย ปัญหาความล่าช้าในการให้บริการ เจ้าหน้าที่บางส่วนผลการะในการหาตัวคนร้ายให้กับประชาชน และไม่เต็มใจในการให้บริการ ควรพัฒนาระบบติดตามความคืบหน้าและแจ้งผลการดำเนินงานอัตโนมัติผ่าน Application เช่น Line และเจ้าหน้าที่บางส่วนยังคงมีการเลือกปฏิบัติและเรียกรับสินบน สำหรับประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ควรปรับปรุง ได้แก่ ควรให้มีระบบตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ในทุกกระบวนการ เพิ่มการประชาสัมพันธ์ช่องทางการเข้าถึงความช่วยเหลือในคดีอาญาที่ประชาชนควรได้รับ และการพัฒนามาตรการป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่เลือกปฏิบัติหรือเรียกรับสินบนในกระบวนการสืบสวนสอบสวน และสั่งฟ้องคดี

ดังนั้น เพื่อให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรม ภาครัฐควรผลักดันนโยบายเพิ่มความสะดวกรวดเร็วในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนตลอดทั้งห่วงโซ่ โดยขยายฐานการรับแจ้งความออนไลน์ และพัฒนาระบบติดตามความคืบหน้าคดีและแจ้งผลการดำเนินงานอัตโนมัติ หน่วยงานควรกำหนดมาตรการป้องกันการเลือกปฏิบัติและเรียกรับสินบนที่เป็นรูปธรรมและบังคับใช้อย่างเข้มงวด รวมถึงการประชาสัมพันธ์เชิงรุกเกี่ยวกับสิทธิของประชาชน เช่น การชดเชยค่าเสียหายแก่เหยื่อและผู้เสียหายในคดีอาญา

บทที่ 3

การคาดการณ์และพยากรณ์อาชญากรรมในอนาคต

รายงานส่วนนี้เป็นความพยายามในการทำนายและคาดการณ์พยากรณ์สถานการณ์อาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ในปัจจุบันทางกระทรวงยุติธรรมได้มีการดำเนินโครงการพัฒนาศูนย์พยากรณ์สถานการณ์อาชญากรรมแห่งชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างระบบสารสนเทศที่สามารถนำเสนอข้อมูลการคาดการณ์อาชญากรรมที่นำไปสู่การวางกลยุทธ์และมาตรการป้องกันแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในระดับจังหวัด รวมถึงการยกระดับประสิทธิภาพการเข้าถึงข้อมูลและหลีกเลี่ยงการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมโดยใช้งานระบบเตือนภัยบนแอปพลิเคชัน โดยได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดอาชญากรรมพื้นฐานและแนวทางการป้องกันอาชญากรรมดังกล่าว ทั้งในทางทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น อาชญาวิทยา สังคมวิทยา มานุษยวิทยา และประชากรศาสตร์ รวมทั้งการศึกษาแบบจำลอง (Model) ที่เกี่ยวข้องทั้งในสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และไทย ในความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย เพศ ทรัพย์สิน และยาเสพติด ซึ่งสามารถนำไปสู่การค้นหาคำตอบที่เกี่ยวข้องกับการเกิดอาชญากรรมตามแบบจำลองและแนวทางการป้องกันอาชญากรรม โดยในรายงานส่วนนี้จะแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดอาชญากรรมลักษณะต่าง ๆ และแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างโมเดลพยากรณ์ด้วย Machine Learning ตามโครงการพัฒนาศูนย์พยากรณ์สถานการณ์อาชญากรรมแห่งชาติ เพื่อการยกระดับประสิทธิภาพการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม³⁹

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดอาชญากรรมเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย

จากการศึกษาโมเดลการเกิดอาชญากรรม พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา การดื่มแอลกอฮอล์หรือเสพยาเสพติดขณะกระทำความผิด พื้นที่เกิดเหตุ เวลาเกิดเหตุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน ผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว อัตราการว่างงาน สถานภาพครอบครัว (หย่าร้าง) จำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ จำนวนแรงงานต่างด้าวในพื้นที่ ความหนาแน่นของประชากรในพื้นที่ ผู้กระทำความผิดก่อเหตุซ้ำเหยื่อเป็นผู้มีรายได้น้อย รายละเอียดดังนี้

³⁹ เนื้อหาในส่วนนี้เป็นบรรยายสรุปและอ้างอิง ตาราง/แผนภาพ จากเอกสารรายงานตามงวดงานซึ่งเป็นผลการวิเคราะห์เพื่อจัดทำระบบการพยากรณ์สถานการณ์อาชญากรรม ตามโครงการพัฒนาศูนย์พยากรณ์สถานการณ์อาชญากรรมแห่งชาติ

ลำดับ	ปัจจัย	แหล่งข้อมูล
1	ผู้กระทำความผิด : เพศชาย	ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (DXC) : ข้อมูลสารบบคดีข้อมูลบุคคล, ข้อมูลผู้ถูกคุมความประพฤติ (ผู้ใหญ่), ข้อมูลผู้ต้องขัง (คดีที่ยังไม่พิพากษา), ข้อมูลเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด
2	ผู้กระทำความผิด : อายุ	ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (DXC) : ข้อมูลสารบบคดีข้อมูลบุคคล, ข้อมูลผู้ถูกคุมความประพฤติ (ผู้ใหญ่), ข้อมูลเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด
3	ผู้กระทำความผิด : ระดับการศึกษา	ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (DXC) : ข้อมูลผู้ต้องขัง (คดีที่ยังไม่พิพากษา), ข้อมูลผู้ต้องขัง (พิพากษาแล้ว)
4	ผู้กระทำความผิด : กระทำความผิดซ้ำ	ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (DXC) : ข้อมูลผู้ถูกคุมความประพฤติ (ผู้ใหญ่), ข้อมูลบุคคลพ้นโทษ (ประวัติคดีการพ้นโทษ)
5	พื้นที่เกิดเหตุ	ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (DXC) : ข้อมูลสถานที่เกิดเหตุ, ข้อมูลสารบบคดี (รายละเอียดข้อมูลคดี), ข้อมูลหมายจับศาล, ข้อมูลผู้ถูกคุมความประพฤติ (ผู้ใหญ่)
6	วัน เดือน ปี ที่เกิดเหตุ	ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (DXC) : ข้อมูลสถานที่เกิดเหตุ, ข้อมูลผู้กระทำความผิดกฎหมาย (วันที่ก่อเหตุ)
7	เหยื่อ : เพศของเหยื่อ	ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (DXC) : ข้อมูลสารบบคดีข้อมูลบุคคล
8	ผู้กระทำความผิด : การใช้สารเสพติดหรือแอลกอฮอล์	สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด : ปริมาณของกลางยาเสพติดรายจังหวัด (ข้อมูลเปิดภาครัฐ), จำนวนผู้เข้ารับการรักษาพยาบาลรายจังหวัด
9	รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน	สำนักงานสถิติแห่งชาติ : ภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน, รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนเป็นรายภาคและจังหวัด พ.ศ. 2547 – 2564

ลำดับ	ปัจจัย	แหล่งข้อมูล
10	ผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว (GPP per capita)	สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ : ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัดแบบปริมาณลูกโซ่ ฉบับ พ.ศ. 2564
11	สถานภาพครอบครัว (หย่าร้าง)	สำนักงานสถิติแห่งชาติ : สถิติการจดทะเบียนหย่าจำแนก ตามภาคและจังหวัด
12	พื้นที่ : แรงงานต่างด้าว	กรมการจัดหางาน : ข้อมูลสถิติการทำงานของคนต่างด้าว สำนักงานสถิติแห่งชาติ : จำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาต ทำงานคงเหลือเป็นรายภาคและจังหวัด
13	พื้นที่ : อัตราการว่างงาน	สำนักงานสถิติแห่งชาติ : อัตราการมีงานทำ, อัตราการว่างงาน รายภาค
14	พื้นที่ : ที่มีจำนวนนักท่องเที่ยว	กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา : จำนวนนักท่องเที่ยวที่มา เยือนรายจังหวัด
15	พื้นที่ : ความหนาแน่นของประชากร	กรมโยธาธิการและผังเมือง : สถิติข้อมูลประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ : จำนวนประชากรจากการทะเบียน เพศชาย เพศหญิง เนื้อที่ ความหนาแน่น และบ้าน จำแนก เป็นรายภาคและจังหวัด พ.ศ. 2555 - 2564

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดอาชญากรรมเกี่ยวกับเพศ

จากการศึกษาโมเดลการเกิดอาชญากรรม พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เพศ อายุ พื้นที่ เวลาเกิดเหตุ การดื่มแอลกอฮอล์หรือเสพยาเสพติดขณะกระทำความผิด พื้นที่เกิดเหตุ เวลาเกิดเหตุ ผู้กระทำความผิดก่อเหตุซ้ำ และเหยื่อเป็นผู้มีรายได้น้อย รายละเอียดดังนี้

ลำดับ	ปัจจัย	แหล่งข้อมูล
1	ผู้กระทำความผิด : เพศชาย	ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (DXC) : ข้อมูล สารบบคดีข้อมูลบุคคล, ข้อมูลผู้ถูกคุมความประพฤติ (ผู้ใหญ่), ข้อมูลผู้ต้องขัง (คดีที่ยังไม่พิพากษา), ข้อมูลเด็ก หรือเยาวชนผู้กระทำความผิด

ลำดับ	ปัจจัย	แหล่งข้อมูล
2	ผู้กระทำความผิด : อายุ	ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (DXC) : ข้อมูลสารบบคดีข้อมูลบุคคล, ข้อมูลผู้ถูกคุมความประพฤติ (ผู้ใหญ่), ข้อมูลเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด
3	ผู้กระทำความผิด : กระทำความผิดซ้ำ	ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (DXC) : ข้อมูลผู้ถูกคุมความประพฤติ (ผู้ใหญ่), ข้อมูลบุคคลพ้นโทษ (ประวัติคดีการพ้นโทษ)
4	พื้นที่เกิดเหตุ	ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (DXC) : ข้อมูลสถานที่เกิดเหตุ, ข้อมูลสารบบคดี (รายละเอียดข้อมูลคดี), ข้อมูลหมายจับศาล, ข้อมูลประกาศสืบจับ, ข้อมูลผู้ถูกคุมความประพฤติ (ผู้ใหญ่)
5	วัน เดือน ปี ที่เกิดเหตุ	ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (DXC) : ข้อมูลสารบบคดี (รายละเอียดข้อมูลคดี)
6	ผู้กระทำความผิด : การใช้สารเสพติดหรือแอลกอฮอล์	สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด : ปริมาณของกลางยาเสพติดรายจังหวัด (ข้อมูลเปิดภาครัฐ), จำนวนผู้เข้ารับการบำบัดรักษาเสพติดรายจังหวัด
7	เหยื่อ : ดื่มแอลกอฮอล์หรือใช้สารเสพติด	

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดอาชญากรรมเกี่ยวกับทรัพย์

จากการศึกษาโมเดลการเกิดอาชญากรรม พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เพศ อายุ พื้นที่ที่มียาเสพติด ผู้กระทำความผิดก่อเหตุซ้ำ ผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว อัตราการว่างงาน จำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ จำนวนแรงงานต่างด้าวในพื้นที่ จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ และความหนาแน่นของประชากรในพื้นที่ รายละเอียดดังนี้

ลำดับ	ปัจจัย	แหล่งข้อมูล
1	ผู้กระทำความผิด : เพศชาย	ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (DXC) : ข้อมูลสารบบคดีข้อมูลบุคคล, ข้อมูลผู้ถูกคุมความประพฤติ

ลำดับ	ปัจจัย	แหล่งข้อมูล
		(ผู้ใหญ่), ข้อมูลผู้ต้องขัง (คดีที่ยังไม่พิพากษา), ข้อมูลเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด
2	ผู้กระทำความผิด : อายุ	ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (DXC) : ข้อมูลสารบบคดีข้อมูลบุคคล, ข้อมูลผู้ถูกคุมความประพฤติ (ผู้ใหญ่), ข้อมูลเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด
3	ผู้กระทำความผิด : กระทำความผิดซ้ำ	ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (DXC) : ข้อมูลผู้ถูกคุมความประพฤติ (ผู้ใหญ่), ข้อมูลบุคคลพ้นโทษ (ประวัติคดีการพ้นโทษ)
4	พื้นที่เกิดเหตุ	ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (DXC) : ข้อมูลสถานที่เกิดเหตุ, ข้อมูลสารบบคดี (รายละเอียดข้อมูลคดี), ข้อมูลหมายจับศาล, ข้อมูลประกาศสืบจับ, ข้อมูลผู้ถูกคุมความประพฤติ (ผู้ใหญ่)
5	จังหวัดที่มีพื้นที่ติดกัน	ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (DXC) : ข้อมูลสถานที่เกิดเหตุ
6	วัน เดือน ปี ที่เกิดเหตุ	ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (DXC) : ข้อมูลสารบบคดี (รายละเอียดข้อมูลคดี)
7	เหยื่อ : อายุ	ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (DXC) : ข้อมูลผู้เสียหาย, ข้อมูลสารบบคดีข้อมูลบุคคล
8	ผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว (GPP per capita)	สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ : ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัดแบบปริมาณลูกโซ่ ฉบับ พ.ศ. 2564
9	พื้นที่ : แรงงานต่างด้าว	กรมการจัดหางาน : ข้อมูลสถิติการทำงานของคนต่างด้าว สำนักงานสถิติแห่งชาติ : จำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือเป็นรายภาคและจังหวัด
10	พื้นที่ : อัตราการว่างงาน	สำนักงานสถิติแห่งชาติ : อัตราการมีงานทำ, อัตราการว่างงานรายภาค

ลำดับ	ปัจจัย	แหล่งข้อมูล
11	พื้นที่ : ที่มีจำนวนนักท่องเที่ยว	กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา : จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเยือนรายจังหวัด
12	พื้นที่ : จำนวนโรงงานอุตสาหกรรม	กรมโรงงานอุตสาหกรรม : ข้อมูลสถิติโรงงาน
13	พื้นที่ : ความหนาแน่นของประชากร	กรมโยธาธิการและผังเมือง : สถิติข้อมูลประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ : จำนวนประชากรจากการทะเบียน เพศชาย เพศหญิง เนื้อที่ ความหนาแน่น และบ้าน จำแนก เป็นรายภาคและจังหวัด พ.ศ. 2555 - 2564

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดอาชญากรรมเกี่ยวกับยาเสพติด

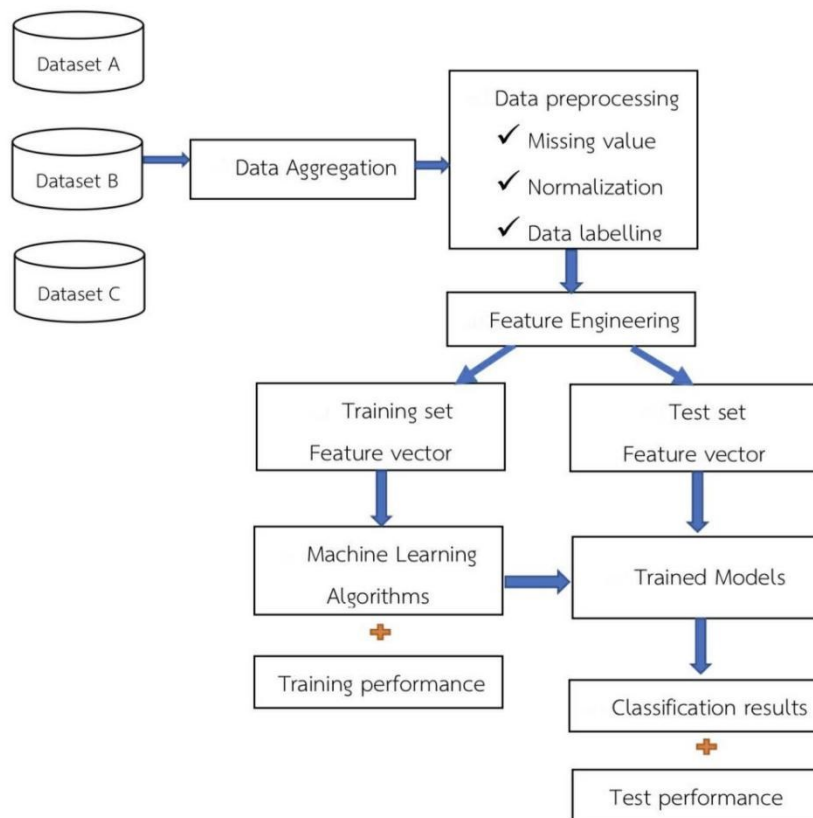
จากการศึกษาโมเดลการเกิดอาชญากรรม พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เพศ อายุ สถานะ (โสด) อาชีพ ระดับการศึกษา พื้นที่ อัตราการว่างงาน และพื้นที่ที่หาซื้อยาเสพติดได้ง่าย

ลำดับ	ปัจจัย	แหล่งข้อมูล
1	ผู้กระทำความผิด : เพศชาย	ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (DXC) : ข้อมูลประวัติคดียาเสพติด, ข้อมูลเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด, ข้อมูลผู้ต้องขัง (คดีที่ยังไม่พิพากษา)
2	ผู้กระทำความผิด : อายุ	
3	ผู้กระทำความผิด : กระทำความผิดซ้ำ	ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (DXC) : ข้อมูลผู้ถูกคุมความประพฤติ (ผู้ใหญ่), ข้อมูลบุคคลพ้นโทษ (ประวัติคดีการพ้นโทษ), ข้อมูลเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด
4	ผู้กระทำความผิด : อาชีพรับจ้าง	ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (DXC) : ข้อมูลหมายจับศาล
5	ผู้กระทำความผิด : ระดับการศึกษา	ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (DXC) : ข้อมูลผู้ต้องขัง (คดีที่ยังไม่พิพากษา), ข้อมูลผู้ต้องขัง (พิพากษาแล้ว)

ลำดับ	ปัจจัย	แหล่งข้อมูล
6	พื้นที่เกิดเหตุ	ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (DXC) : ข้อมูลสถานที่เกิดเหตุ, ข้อมูลสารบบคดี (รายละเอียดข้อมูลคดี), ข้อมูลหมายจับศาล, ข้อมูลผู้ถูกคุมความประพฤติ (ผู้ใหญ่)
7	พื้นที่ : หาซื้อยาเสพติดได้ง่าย	สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด : ปริมาณของกลางยาเสพติดรายจังหวัด (ข้อมูลเปิดภาครัฐ), จำนวนผู้เข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติดรายจังหวัด, จำนวนคดี ผู้ต้องหาคดียาเสพติด (ข้อมูลเปิดภาครัฐ)
8	พื้นที่ : อัตราการว่างงาน	สำนักงานสถิติแห่งชาติ : อัตราการมีงานทำ, อัตราการว่างงานรายภาค

แนวคิดการสร้างโมเดลพยากรณ์ด้วย Machine Learning

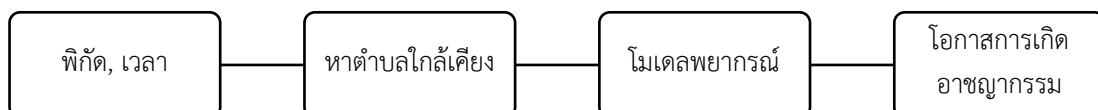
การสร้างโมเดลพยากรณ์นั้นจะต้องเริ่มต้นด้วยการสร้างชุดข้อมูล (Dataset) ที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดอาชญากรรมลักษณะต่าง ๆ ฯลฯ เป็นต้น โดยรวบรวมจากฐานข้อมูลที่มีอยู่ (Data Aggregation) แล้วจึงดำเนินการประมวลผลข้อมูล (Data Preprocessing) เพื่อจัดการข้อมูลให้พร้อมใช้งาน เช่น การจัดการกับ Missing Value การแปลงข้อมูลให้เป็นค่ามาตรฐานในช่วงที่กำหนด (Data Normalization) การติดฉลากให้แก่ตัวอย่างในชุดข้อมูล (Data Labelling) หลังจากนั้น จึงนำข้อมูลมาคัดเลือกฟีเจอร์หรือสร้างฟีเจอร์ใหม่ (Feature Engineering) เพื่อสร้าง Feature Set และ Feature Vector สำหรับตัวอย่างตามลำดับ โดยผู้วิจัยจะต้องทำการทดสอบประสิทธิภาพของขั้นตอนและวิธีการเรียนรู้ของเครื่อง โดยการแบ่งตัวอย่างออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ใช้ในการเรียนรู้ (Training Set) และส่วนที่ใช้ในการทดสอบ (Test Set) โดยขั้นตอนการเรียนรู้จะถูกนำมาทดลองด้วยชุดตัวอย่างการเรียนรู้ เพื่อให้ทราบถึงประสิทธิภาพในแง่ของความถูกต้องของการพยากรณ์ (Training Performance) และโมเดลที่เป็นผลลัพธ์ (Trained Model) จะได้รับการทดสอบด้วยชุดตัวอย่างสำหรับทดสอบ เพื่อให้ทราบถึงความแม่นยำของโมเดล (Test Performance) และเมื่อผลการทดลองดังกล่าวเป็นที่น่าพอใจแล้ว จึงนำโมเดลดังกล่าวไปพัฒนาเป็นแอปพลิเคชันต่อไป

แผนภาพที่ 7 การออกแบบการทดลองเพื่อสร้างโมเดลพยากรณ์

การนำโมเดลการพยากรณ์ไปใช้ประมวลผล

วิธีการพยากรณ์เมื่อได้รับข้อมูลรับเข้าอินพุต (Input) เป็นสถานที่และเวลาที่ต้องการทราบโอกาสการเกิดอาชญากรรม

แผนภาพที่ 8 การใช้โมเดลพยากรณ์เพื่อวิเคราะห์โอกาสการเกิดอาชญากรรม

เมื่อระบบได้รับข้อมูลพิกัดและเวลา ข้อมูลพิกัดจะถูกส่งเข้ากระบวนการค้นหาตำบลที่อยู่ใกล้ที่สุด จากนั้นระบบจะทำการรวบรวมข้อมูลพื้นที่และข้อมูลอื่น ๆ (จำนวนนักท่องเที่ยว จำนวนคนจน อัตราการว่างงาน จำนวนผู้ถูกคุมความประพฤติ) ส่งเข้าสู่โมเดลพยากรณ์ และในโมเดลพยากรณ์ข้อมูลพื้นที่เป้าหมายมีโอกาสเกิดอาชญากรรมได้มากที่สุด จากนั้นจึงถูกส่งเข้าโมเดลการพยากรณ์ที่แยกออกเป็นโมเดลสำหรับคดียาเสพติด และคดีอื่น ๆ โดยมีค่าเป้าหมายเป็นจำนวนคดีที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาของแต่ละวันในแต่ละสัปดาห์ว่าจะมีจำนวนคดีในประเภทต่าง ๆ เกิดขึ้น เป็นจำนวนเท่าใด

วางแผนการเดินทาง

สถานที่

ภาค

จังหวัด

เขต / อำเภอ

แขวง / ตำบล

วัน / เวลา ที่เดินทาง

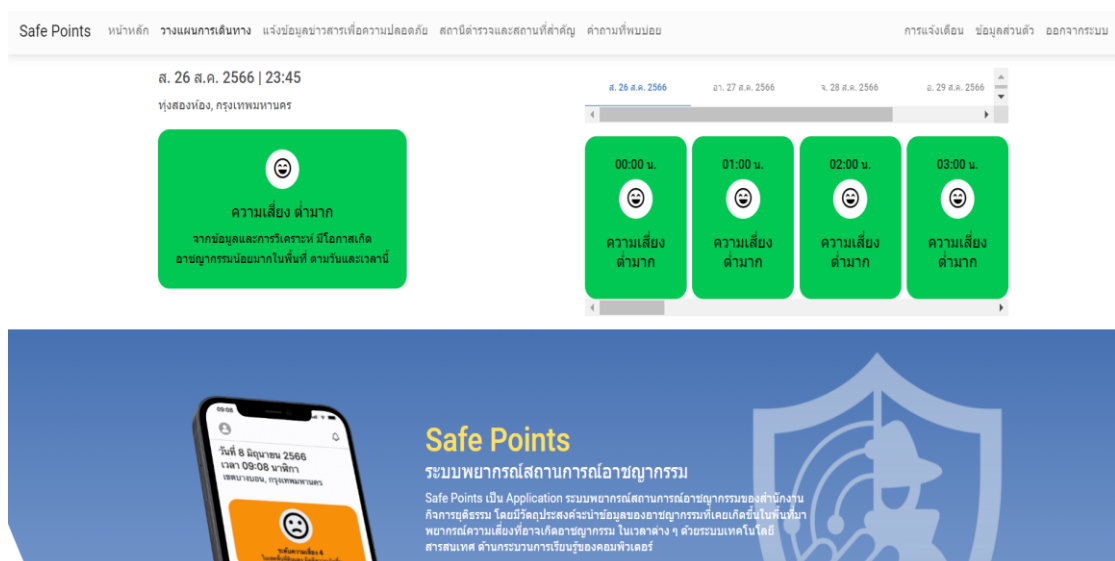
วันที่

เวลา

ยืนยันข้อมูล

แผนภาพที่ 9 หน้าจอสำหรับอินพุต (Input) ข้อมูล

นอกจากนั้น โมเดลพยากรณ์นี้ ยังมีระบบวัดความถูกต้องของการพยากรณ์ด้วยวิธีการ Random Forest Regression โดยใช้ตัววัดความถูกต้องเป็น RMSE (Root Mean Square Error) เพื่อทำนายจำนวนการเกิดอาชญากรรมในรอบ 820 วัน (ตามจำนวนวันที่มีความสมบูรณ์มากที่สุดในฐานะข้อมูลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ) แล้วจึงนำมาแสดงผลบนแอปพลิเคชัน

แผนภาพที่ 10 การแสดงผลข้อมูลโอกาสการเกิดอาชญากรรมในพื้นที่

ผลลัพธ์ในแอปพลิเคชันจะแสดงความเสี่ยงและสีของความเสี่ยงเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับความเสี่ยง	จำนวนสัปดาห์ที่เกิดอาชญากรรม 1 ครั้ง ตามวัน/เวลาที่กำหนด	สีที่แสดงในแอปพลิเคชัน Safepoints
ความเสี่ยงต่ำมาก	มากกว่า 52 สัปดาห์	สีเขียว
ความเสี่ยงต่ำ	มากกว่า 12 สัปดาห์ แต่ไม่เกิน 52 สัปดาห์	สีเขียวอ่อน
ความเสี่ยงปานกลาง	มากกว่า 8 สัปดาห์ แต่ไม่เกิน 12 สัปดาห์	สีเหลือง
ความเสี่ยงสูง	มากกว่า 4 สัปดาห์ แต่ไม่เกิน 8 สัปดาห์	สีส้ม
ความเสี่ยงสูงมาก	ภายใน 4 สัปดาห์	สีแดง

บทที่ 4

กระบวนการไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาท

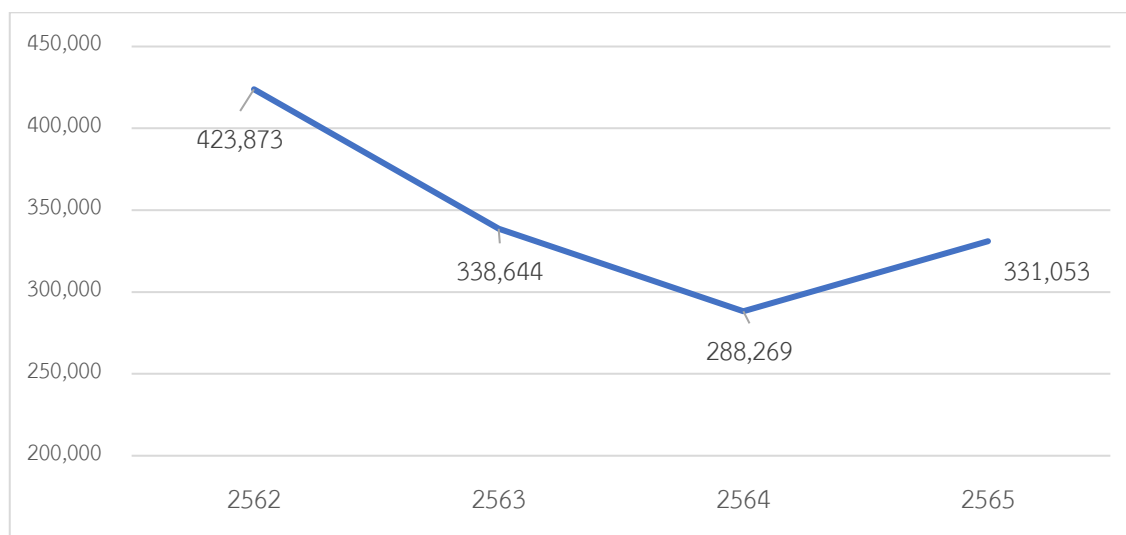
เนื่องด้วยแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2562 - 2565) ให้ความสำคัญกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก และได้กำหนดให้มียุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริมและพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาททั้งทางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดจำนวนความขัดแย้งและข้อพิพาทที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมในรูปแบบที่หลากหลายและทั่วถึง ยุติความขัดแย้ง สร้างความสมานฉันท์ โดยนำกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทั้งทางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง ยุทธศาสตร์ดังกล่าวประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 1 จำนวนข้อพิพาทและคดีความที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้งทางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง และตัวชี้วัดที่ 2 ทักษะและความพึงพอใจต่อการเข้าถึงและการให้บริการของกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้งทางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง โดยในรายงานบทนี้จะเป็นการแสดงผลการดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยพิจารณาแต่ละตัวชี้วัด เพื่อนำมาสู่รายงานสถานการณ์ปัจจุบันของกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในประเทศไทย

จำนวนข้อพิพาทและคดีความที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้งทางอาญาทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง

เนื่องด้วย ตามตัวชี้วัดที่ 1 กำหนดให้ภายในปี พ.ศ. 2565 จำนวนข้อพิพาทและคดีความที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้งทางอาญา แพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง ต้องเพิ่มขึ้นทุกช่องทางเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนในปี พ.ศ. 2562 โดยพบว่าจำนวนข้อพิพาทและคดีความที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทนั้น ลดลงอย่างต่อเนื่องในปี พ.ศ. 2563 – 2564 และปรับตัวสูงขึ้นเล็กน้อยในปี พ.ศ. 2565 แต่ทว่ายังคงมีจำนวนน้อยกว่าในปี พ.ศ. 2562 อยู่ถึงร้อยละ 21.90

จากการจัดเก็บข้อมูลสถิติทางการ (Administrative Data – AD) จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้งหมด 12 หน่วยงาน ประกอบด้วย สำนักงานศาลปกครอง สำนักงานศาลยุติธรรม กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ สำนักงานยุติธรรมจังหวัด กรมบังคับคดี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด กรมการปกครอง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกากระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) สำนักงาน

คณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) และศูนย์สันติวิธีสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข พบว่า ในปี พ.ศ. 2565 จำนวนข้อพิพาทและคดีความเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยฯ เท่ากับ 331,053 เรื่อง เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2564 จำนวน 42,784 เรื่อง (ร้อยละ 14.84) แต่ทว่าเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนข้อพิพาท/คดีความ ในปี พ.ศ. 2562 (ก่อนเริ่มใช้แผนแม่บท) ซึ่งมีจำนวนมากถึง 423,873 เรื่องแล้ว จำนวนข้อพิพาท/คดีความ ในปี พ.ศ. 2565 ยังคงน้อยกว่าถึง 92,820 เรื่องข้อพิพาท/คดีความ (ร้อยละ 21.90) ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าจำนวนข้อพิพาทและคดีความที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้งทางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง ยังคงไม่บรรลุตามตัวชี้วัด

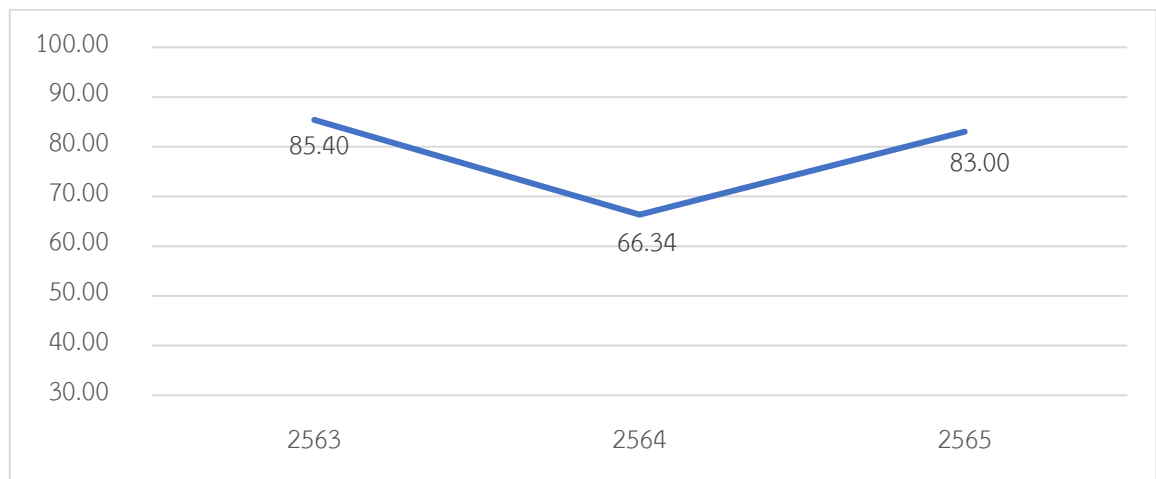

แผนภาพที่ 11 เปรียบเทียบจำนวนข้อพิพาทและคดีความที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยฯ
ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 - 2565

ทัศนคติและความพึงพอใจต่อการเข้าถึงและการให้บริการของกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้งทางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง

ตามตัวชี้วัดที่ 2 กำหนดให้ภายในปี พ.ศ. 2565 ทัศนคติและความพึงพอใจต่อการเข้าถึงและการให้บริการของกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้งทางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครองในภาพรวมได้รับคะแนนการประเมินจากประชาชนไม่น้อยกว่า 4 จากคะแนนเต็ม 5 จำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 โดยพบว่า ในปี พ.ศ. 2565 กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 83.00 มีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติและความพึงพอใจต่อการเข้าถึงและการให้บริการของกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้งทางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครองไม่น้อยกว่า 4 คะแนนจากคะแนนเต็ม 5

ทั้งนี้ จากการจัดเก็บข้อมูลด้วยการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน (Public Survey – PS) โดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งพัฒนาโดยคณะที่ปรึกษาและตรวจประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มตัวอย่างมาจากประชาชน ผู้รับบริการกระบวนการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาท ทั้งคดีความที่อยู่ระหว่างการไกล่เกลี่ยหรือสิ้นสุดกระบวนการไกล่เกลี่ยไม่เกินกว่า 5 ปี โดยต้องไม่เป็นบุคคลที่เข้ารับการไกล่เกลี่ยครั้งแรก ทั้งนี้ ตัวอย่างต้องมาจาก 7 ภูมิภาค ได้แก่ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ ภาคใต้ (ชายแดน) และภาคตะวันออก รวมจำนวนไม่น้อยกว่า 420 คน ภูมิภาคละไม่น้อยกว่า 60 คน โดยแบ่งเป็นหน่วยงานที่มี ศูนย์ไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทต่ำกว่า 5 ศูนย์ จัดเก็บไม่น้อยกว่า 10 คน ส่วนหน่วยงานที่มีศูนย์ไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทมากกว่า 5 ศูนย์ จัดเก็บไม่น้อยกว่า 50 คน การคัดเลือกจังหวัดใช้วิธีการคัดเลือกจากเกณฑ์จำนวนคดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมสูงสุดในแต่ละภูมิภาค อ้างอิงจากข้อมูลสถิติคดีอาญา 4 กลุ่มของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2565 ได้แก่ คดีความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ คดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ฐานความผิดพิเศษ และคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย จากการจัดเก็บข้อมูลพบว่าในปี พ.ศ. 2565 ประชาชนมีความพึงพอใจต่อ “สมรรถนะการให้บริการของผู้ไกล่เกลี่ย” ที่ระดับคะแนน 4.26 “ความสะดวกรวดเร็วในการรับบริการของหน่วยงานไกล่เกลี่ย” ที่ระดับคะแนน 4.28 และทัศนคติและความพึงพอใจต่อการเข้าถึงกระบวนการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทที่ระดับคะแนน 4.14 ดังนั้นในภาพรวมผลการสำรวจทัศนคติและความพึงพอใจต่อการเข้าถึงและการให้บริการของกระบวนการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทจึงมีค่าคะแนนเท่ากับ 4.23 โดยกลุ่มตัวอย่างจำนวนร้อยละ 83 มีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติและความพึงพอใจต่อการเข้าถึงและการให้บริการของกระบวนการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทไม่น้อยกว่า 4 คะแนนจากคะแนนเต็ม 5 ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าเมื่อสิ้นสุดแผนในปี พ.ศ. 2565 ระดับทัศนคติและความพึงพอใจต่อการเข้าถึงและการให้บริการของกระบวนการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาททั้งทางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง บรรลุค่าเป้าหมายตามตัวชี้วัด

**แผนภาพที่ 12 ทศนคติและความพึงพอใจต่อการเข้าถึงและการให้บริการของกระบวนการไกล่เกลี่ย
ระงับข้อพิพาททั้งทางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 - 2565**

ดังนั้น เมื่อพิจารณาผลการดำเนินงานการส่งเสริมและพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท พบว่า ในประเด็นจำนวนข้อพิพาทและคดีความที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้งทางอาญา ทางแพ่ง และพาณิชย์ และทางปกครอง ยังคงประสบปัญหาในการเพิ่มจำนวนข้อพิพาทและคดีความที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจพิจารณาลดขั้นตอนการดำเนินการ เพื่อให้ประชาชนที่เข้าสู่กระบวนการได้รับการบริการด้วยความสะดวกรวดเร็ว และไม่เป็นการระงับค่าใช้จ่ายแก่ประชาชน และพัฒนาวิธีการแจ้งสิทธิ กฎระเบียบ ข้อกฎหมายต่าง ๆ โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสื่อสาร เพื่อให้สามารถเข้าถึงผู้เข้ารับบริการทุกกลุ่มทุกวัย อันจะช่วยให้ผู้รับบริการมั่นใจและเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทมากขึ้น และสำหรับในประเด็นทัศนคติและความพึงพอใจต่อการเข้าถึงและการให้บริการของกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้งทางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง ที่แม้ว่าผลคะแนนทัศนคติและความพึงพอใจต่อการเข้าถึงและการให้บริการของกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทนั้นบรรลุผลสำเร็จตามตัวชี้วัดแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม ในประเด็นทัศนคติและความพึงพอใจต่อการเข้าถึงกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง เป็นประเด็นที่ได้คะแนนน้อยที่สุด ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรมุ่งเน้นการประชาสัมพันธ์ช่องทางการให้บริการให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ข้อมูลการเข้ารับบริการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ให้สามารถเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มทุกวัย รวมทั้งควรต้องปรับปรุงและพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างต่อเนื่อง เพื่อรักษาความเชื่อมั่นต่อประชาชน

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

รายงานอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมไทยในวันนี้ พ.ศ. 2565 ฉบับนี้ เป็นการรวบรวมข้อมูล และข้อค้นพบที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์อาชญากรรมที่สำคัญของประเทศไทยในปีที่ผ่านมา โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์อาชญากรรมและการปรับตัวของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นผลมาจากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และความพยายามขับเคลื่อนนโยบายสำคัญต่าง ๆ ทั้งนี้ เนื้อหาในรายงานฉบับนี้ซึ่งประกอบด้วย ภาพรวมและสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลง กระบวนการยุติธรรมไทย การขับเคลื่อนนโยบายตัวชี้วัดกระบวนการยุติธรรม การคาดการณ์และพยากรณ์ อาชญากรรมในอนาคต และกระบวนการไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาท และข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย เชิงวิชาการ และเชิงปฏิบัติ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำเอาข้อมูลไปใช้ในการพัฒนานโยบายกระบวนการยุติธรรม รวมถึงการนำข้อมูลไปศึกษาเพิ่มเติมในเชิงวิชาการเพื่อการพัฒนากระบวนการงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมในภาพรวม

ในการทบทวนข้อมูลสถิติอาชญากรรม ในปี พ.ศ. 2565 พบว่า แนวโน้มการรับแจ้งความของตำรวจ เพิ่มขึ้นในทุกกลุ่มความผิดซึ่งเป็นผลมาจากการขับเคลื่อนนโยบายให้การรับแจ้งความใกล้เคียงกับคดีที่เกิดขึ้นมากที่สุด ทั้งยังมีการพัฒนาระบบการรับแจ้งความออนไลน์ส่งผลให้จำนวนการรับแจ้งคดีเพิ่มสูงขึ้นและเป็นปัจจัยเชิงบวกต่อการพัฒนานโยบายควบคุมอาชญากรรมในอนาคต ทั้งนี้ หลังจากการปรับปรุงระบบรับแจ้งความออนไลน์ พบประเด็นที่น่าสนใจคือจำนวนรับแจ้งความในคดีหลอกลวงฉ้อโกงโดยเฉพาะอาชญากรรมทางเทคโนโลยีเพิ่มสูงขึ้นอย่างก้าวกระโดด และอาจกลายเป็นอาชญากรรมที่เกิดขึ้นมากเป็นอันดับหนึ่ง แทนอาชญากรรมด้านยาเสพติดในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลการศึกษาวิจัยโครงการสำรวจสถิติอาชญากรรมที่เกิดขึ้นภายหลังวิกฤติที่มีการรายงานว่าการก่ออาชญากรรมแบบเผชิญหน้าลดลง และพบอาชญากรรมทางเทคโนโลยีเพิ่มสูงขึ้น ในงานศึกษาวิจัยฉบับนี้ยังได้นำเสนอปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีแนวโน้มชะลอตัวอย่างต่อเนื่องว่าอาจส่งผลต่อสถานการณ์อาชญากรรม เช่น การจ้างงาน รายได้ ภาระหนี้สิน ฯลฯ อาจส่งผลกระทบให้ประชาชนเกิดความเครียดและนำไปสู่การกระตุ้นให้เกิดอาชญากรรมหรือเป็นช่องทางให้ตกเป็นเหยื่อจากการหลอกลวงได้

อย่างไรก็ตาม นอกจากการพัฒนากระบวนการรับแจ้งความออนไลน์แล้ว หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ยังได้พัฒนาระบบการทำงานเพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลายประการ โดยเห็นได้ชัดจากการพัฒนาระบบงานโดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่ออำนวยความสะดวก เช่น การขอหมายจับออนไลน์ การฝากขังออนไลน์ การยื่นฟ้องผ่านช่องทางออนไลน์ หรือการนำเอาเทคโนโลยีการประชุมทางไกลมาใช้ในการพิจารณาคดีในชั้นศาล เป็นต้น รวมทั้งการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น การบังคับใช้พระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2565 ซึ่งเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและบริการประชาชนของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม และพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 ซึ่งช่วยให้หน่วยงานสามารถดำเนินการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีร่วมกับสถาบันทางการเงินในการจัดการบัญชีม้า และเชื่อมโยงไปยังผู้กระทำความผิดได้อย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น เป็นต้น

สถานการณ์และบริบทความเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม

ในปีที่ผ่านมาความพยายามในการจัดทำตัวชี้วัดประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย ให้มีมาตรฐานสากลเป็นลักษณะเดียวกันกับตัวชี้วัดดัชนีนิติธรรม (Rule of Law Index) ของ World Justice Project (WJP) โดยตัวชี้วัดดังกล่าวสามารถนำเสนอผลการประเมินเป็นค่าคะแนนดัชนีโดยมีคะแนนอยู่ระหว่าง 0.000 – 1.000 โดยผลการประเมินพบว่าประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทยได้รับคะแนน 0.595 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ใกล้เคียงกับผลการประเมินดัชนีนิติธรรมในปี พ.ศ. 2565 ซึ่งได้รับคะแนน 0.50 โดยในภาพรวมพบว่าการควบคุมอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพได้รับคะแนนสูงที่สุด ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาระบบการรับแจ้งความออนไลน์ ในขณะที่การรับรู้กฎหมายและสิทธิขั้นพื้นฐานได้รับคะแนนน้อยที่สุดโดยสาเหตุเบื้องต้นเนื่องจากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ส่งผลให้ในช่วง 2 – 3 ปี ที่ผ่านมา หน่วยงานไม่สามารถลงพื้นที่จัดกิจกรรมร่วมกับประชาชนได้

และสำหรับสถานการณ์ปัจจุบันของกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในประเทศไทย พบว่าผลคะแนนทัศนคติและความพึงพอใจต่อการเข้าถึงและการให้บริการของกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทบรรลุผลสำเร็จตามตัวชี้วัดและอยู่ในระดับดีมาก แต่ทว่าในประเด็นจำนวนข้อพิพาทและคดีความที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้งทางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง ยังคงไม่บรรลุผลสำเร็จตามตัวชี้วัด โดยจำนวนข้อพิพาทและคดีความที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทมีจำนวนลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2562

การคาดการณ์สถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมในอนาคต

ในปีที่ผ่านมาได้มีการดำเนินโครงการพัฒนาศูนย์พยากรณ์สถานการณ์อาชญากรรมแห่งชาติ ซึ่งเป็นการพัฒนาแอปพลิเคชันเตือนภัยชื่อ Safe Points ที่สามารถใช้งานได้ทั้งบน PC ผ่าน Web Browser และบนโทรศัพท์มือถือทั้งในระบบ Android และ IOS โดยแอปพลิเคชันนี้ เกิดจากการรวบรวมข้อมูลอาชญากรรมและปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดอาชญากรรมในมิติต่าง ๆ นำมาจัดทำโมเดลพยากรณ์ด้วย Machine Learning เพื่อใช้ในการคำนวณหาโอกาสในการเกิดอาชญากรรมในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนรับทราบโอกาสการเกิดอาชญากรรมในพื้นที่ และสามารถแจ้งเตือนผู้ใช้หากมีเหตุอาชญากรรมเกิดขึ้นในบริเวณใกล้เคียง นอกจากนี้ ในแอปพลิเคชันยังมีข้อมูลสถานีตำรวจและสถานที่สำคัญใกล้เคียงสำหรับขอความช่วยเหลือและแจ้งข้อมูลของเหตุอาชญากรรมอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากรายงานข้อมูลและข้อค้นพบที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์อาชญากรรมที่สำคัญของประเทศไทย พบว่ามีข้อเสนอแนะทั้งในเชิงนโยบายด้านการป้องกันและเฝ้าระวังอาชญากรรม ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา และเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรม และข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านการป้องกันและเฝ้าระวังอาชญากรรม

1) หน่วยงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีควรพัฒนากลไกการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องให้เท่าทันวิธีการของผู้กระทำผิด โดยมุ่งเน้นมาตรการเชิงรุก เพื่อสกัดกั้นช่องทางออนไลน์ทรัพย์สินและจับกุมผู้กระทำผิด เช่น การพัฒนามาตรฐานการเปิดบัญชีเพื่อป้องกันการเปิดบัญชีแทนกัน การคุ้มครองความลับทางแพ่งของเอกชนในการอายัดบัญชี การดำเนินคดีกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติกรณีคนร้ายอยู่ต่างประเทศ เป็นต้น

2) หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายควรเร่งดำเนินการขยายขอบเขตการรับแจ้งความออนไลน์ โดยอาจเริ่มจากคดีที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการและส่งเสริมการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เช่นเดียวกันกับการพัฒนาระบบการทำสำนวนคดีให้สั้นและกระชับลง เพื่อไม่ให้เกิดเป็นภาระแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน โดยพัฒนาระบบบริหารจัดการแบบอิเล็กทรอนิกส์และการลดกระบวนการที่ไม่มีคามจำเป็นในปัจจุบัน รวมถึงการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารเพื่ออำนวยความสะดวกและลดภาระค่าใช้จ่ายของประชาชน เช่น การสอบปากคำหรือให้การด้วยระบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ (Video Conference) เป็นต้น

3) ภาครัฐควรต้องเร่งออกกฎหมายเพื่อกำกับดูแลและควบคุมการใช้กระท่อมและกัญชา ซึ่งกลายเป็นสิ่งเสพติดที่ถูกกฎหมายในปัจจุบัน เนื่องจากเป็นสาเหตุหนึ่งของความรู้สึกหวาดกลัวภัยอาชญากรรมของประชาชน

4) บังคับใช้มาตรการตามพระราชบัญญัติมาตรการป้องกันกระทำผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศ หรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. 2565 อย่างเข้มงวด เพื่อลดอัตราการเกิดอาชญากรรมที่เป็นอันตรายร้ายแรงต่อสังคม แม้ว่าปัจจุบันได้มีการบังคับใช้พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวแล้ว แต่อาจยังไม่ได้มีการนำมาตราการดังกล่าว มาใช้กับผู้กระทำผิดอย่างจริงจัง ทั้งยังพบว่า มีอาชญากรรมที่เกิดจากผู้กระทำผิดความผิดเกี่ยวกับเพศ ที่ใช้ความรุนแรงมีการก่อเหตุซ้ำหลังพ้นโทษไม่นาน ซึ่งเป็นเหตุอุกฉกรรจ์สะท้อนขวัญและเป็นอันตราย อยู่เป็นประจำ

ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรม

1) ควรผลักดันการลดขั้นตอนการดำเนินงานที่มีความยุ่งยากและเป็นภาระต่อผู้ปฏิบัติงาน และแก้ไข กฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน โดยกำหนดให้เป็นนโยบายสำคัญ ในปัจจุบันหลายหน่วยงานมีการใช้เทคโนโลยีเพื่อช่วยอำนวยความสะดวก แก่ประชาชน เช่น ระบบการแจ้งความออนไลน์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ระบบบริการออนไลน์ศาลยุติธรรม (Court Integral Online Service : CIOS) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาสู่กระบวนการยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ เติมรูปแบบยังคงไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในอนาคตอันใกล้ เนื่องจากติดข้อจำกัดระเบียบกฎหมายบางประการ ดังนั้น หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทั้งหมดจึงควรร่วมกันพิจารณาลดขั้นตอนการปฏิบัติงานบางประการ และ แก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานบางประการ

2) ควรมีการทบทวนระเบียบกฎหมายต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม ในภาวะวิกฤติ โดยถอดบทเรียนจากสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ซึ่งระเบียบกฎหมายบางประการ ใช้ ได้ผลดีในสถานการณ์ปกติ แต่ทว่าในสถานการณ์วิกฤติกลับกลายเป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน ดังนั้นหน่วยงาน ในกระบวนการยุติธรรมจำเป็นต้องรับมือกับภาวะวิกฤติอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เช่น สำนักงานตำรวจ แห่งชาติ กรมราชทัณฑ์ ฯลฯ เป็นต้น จึงควรกำหนดแนวทางเตรียมความพร้อมในการจัดการเมื่ออยู่ใน ภาวะวิกฤติ เช่น ร่างกฎหมาย กฎ หรือระเบียบต้นแบบ เพื่อนำมาประกาศใช้ได้ทันทีเมื่อเกิดภาวะวิกฤติ

3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมกันกำหนดมาตรการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในส่วนที่คะแนนตัวชี้วัด ยังคงอยู่ในระดับน้อยและค่อนข้างน้อย เช่น การสร้างความรับรู้กฎหมายและสิทธิพื้นฐานให้มีรูปแบบหลากหลาย และประชาชนสามารถเข้าถึงได้ทุกกลุ่มทุกวัยด้วยสื่อที่ทันสมัย การปรับปรุงมาตรการเพื่อลดการกระทำผิดซ้ำ และระบบการดูแลติดตามผู้พ้นโทษหลังปล่อย (Aftercare Service)

4) ควรพัฒนารูปแบบการเข้ารับบริการในการไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาทของประชาชน ให้มีความสะดวก รวดเร็วมากยิ่งขึ้นและไม่เป็นภาระค่าใช้จ่ายต่อประชาชน รวมถึงการพัฒนาวิธีการแจ้งสิทธิ กฎระเบียบ ข้อกฎหมายต่าง ๆ รวมถึงข้อมูลที่จำเป็น โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสื่อสาร เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มทุกวัย

สามารถเข้าถึงข้อมูลกระบวนการใกล้เคียงและระดับข้อพิพาท อันจะช่วยให้ผู้เข้ารับบริการมีความมั่นใจและเลือกเข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงระดับข้อพิพาทมากขึ้น นอกจากนี้ ในประเด็นทัศนคติและความพึงพอใจต่อการเข้าถึงและการให้บริการของกระบวนการใกล้เคียงระดับข้อพิพาท หน่วยงานควรมุ่งเน้นการประชาสัมพันธ์ช่องทางการให้บริการให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ข้อมูลการเข้ารับบริการใกล้เคียงระดับข้อพิพาทให้สามารถเข้าถึงประชาชนได้ทุกกลุ่มและทุกช่วงอายุ รวมทั้งควรต้องปรับปรุงและพัฒนากระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทอย่างต่อเนื่องเพื่อรักษาความเชื่อมั่นต่อประชาชน

5) ควรจัดให้มีการรวบรวมความต้องการในการเชื่อมโยงข้อมูลของหน่วยงาน และจัดให้มีหน่วยงานผู้รับผิดชอบดำเนินการประสานไปยังหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกกระบวนการยุติธรรม เพื่อพัฒนาระบบเชื่อมโยงข้อมูลที่มีความจำเป็นในการพยากรณ์สถานการณ์อาชญากรรม ประเมินผลตัวชี้วัด และข้อมูลอื่น ๆ ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในกระบวนการยุติธรรมให้มีความสมบูรณ์ โดยในปัจจุบันแม้ว่าทางกระทรวงยุติธรรมได้จัดทำระบบศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (Data Exchange Center : DXC) และ ระบบ Data Lake เพื่อใช้เป็นระบบกลางในการรวบรวมข้อมูลกระบวนการยุติธรรม แต่ทว่าข้อมูลบางส่วนยังคงไม่มีการจัดเก็บหรือจัดเก็บแล้วแต่ยังไม่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลได้ ทั้งข้อมูลบางส่วนยังไม่มี การเชื่อมโยงข้อมูลกับหน่วยงานภายนอกกระบวนการยุติธรรม ส่งผลให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์ข้อมูลในระบบได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1) ควรส่งเสริมให้มีการรวบรวมข้อมูลและศึกษาผลกระทบ/ปัญหาอุปสรรคจากการบังคับใช้กฎหมายใหม่ที่มีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรม เช่น พระราชบัญญัติมาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. 2565 พระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2565 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุญจสุทธาน พ.ศ. 2565 และพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงนโยบายและบังคับใช้กฎหมายข้างต้นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งยังเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขอสนับสนุนงบประมาณต่อไป

2) ควรพัฒนาการจัดเก็บข้อมูลตัวชี้วัดประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อให้ผลการประเมินตัวชี้วัดมีความแม่นยำและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น เช่น การเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างในการสำรวจประชาชน การใช้วิธีการติดตามสำรวจกลุ่มตัวอย่างเดิมเป็นระยะเวลาต่อเนื่อง (Cohort Study) เพิ่มเดิมการสำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา ผู้ต้องโทษ และครอบครัว) และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้งพัฒนาระบบฐานข้อมูลให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของตัวชี้วัดและเพิ่มเติมข้อมูลที่ยังขาดหายไป เช่น ข้อมูลต้นทุนการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมภาคประชาชน ข้อมูลระยะเวลาที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น

3) การใช้โมเดลพยากรณ์สถานการณ์อาชญากรรม ยังคงต้องดำเนินการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การพยากรณ์มีความแม่นยำและสามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายป้องกันอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ แม้ว่าในปัจจุบันจะมีการสร้างโมเดลพยากรณ์ด้วยเครื่องมือ Machine Learning แต่ปัจจัยต่าง ๆ ที่ใช้การพยากรณ์ ยังคงมีข้อจำกัด เช่น โมเดลการเกิดอาชญากรรมในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ ซึ่งนำมาเป็นต้นแบบของการกำหนดปัจจัยการเกิดอาชญากรรมยังคงมีข้อจำกัดเรื่องระยะเวลาและพื้นที่ที่ได้รับการศึกษา ข้อมูลปัจจัยบางส่วนยังไม่สมบูรณ์ ยังคงต้องขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมและทำการทดสอบความถูกต้องของข้อมูลบางส่วน รวมทั้งการพัฒนาระบบการป้องกันอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพโดยใช้โมเดลพยากรณ์เป็นเครื่องมือสำหรับใช้กำหนดมาตรการลดโอกาสการเกิดอาชญากรรมในพื้นที่ โดยสนับสนุนปัจจัยที่อาจช่วยลดการเกิดอาชญากรรม เช่น สถานที่ที่ควรติดกล้องวงจรปิดเพิ่มเติม การติดไฟส่องสว่าง และการสร้างเครือข่ายภาคประชาชนเพื่อเฝ้าระวังป้องกันภัยอาชญากรรม เป็นต้น